

Matiyu Zisasiyet yaŋaŋ Matiyuyan meluwaŋ mge

Matiyu ek Zisas Kilaisiyelen nembraŋane 12 ke ŋen ek ma kwitnaŋ ŋen Liwai makumtemien. Âpme ek Loma gapmangalen mânep takis titi an mamtan. Yaŋ bamgat Zisasiyaŋ ombempeme egat nembraŋaŋ kwage.

Matiyu egaŋ buŋam zapat kapi Zuda ikaŋgaŋat amŋaneyet kuye. Âpme Zuda am ekaŋenaŋ an Kawawaŋaŋ ombempepeŋaŋ egaŋ sakwep koti ekaŋengalen Amobotnaŋin tatagalen keyet nâwien. Zuda ekaŋenaŋ Ibulu zelinaset an keyet kwitnaŋ Mesaya makuip ma Glik ekaŋengalen zeleset Kilais makuip. Âpme Zuda ilinaŋgalen Amobotnaŋ Zisasiyaŋ kopmaŋgeen ekaŋenaŋ nâme am belakaŋaŋ beyeyepmti ekaŋengat tunguwinan mamti kwitnaŋ kwitnaŋ meletnaŋ mme ekti nâmtemtem mbienangut an kapi Kawawaŋaŋ amŋene yomengatnaŋ gilik zemindatitiyelen an penaŋ ke ku nâmkiŋpewien. Matiyu egaŋ buŋam zapat kapi Zuda am ekaŋen Zisas ek Mesaya penaŋ ke nânâyet meluwaŋ kumindaye ma Zuda am ilinaŋgalen Amobotnaŋin zemâtâtindaye. Keyepmti Matiyuyan Zisas Amobotnaŋ koge keyet zemsalaŋ beye ma egaŋ kegogak zet zapat notnaŋ Kawawaŋgalen Zet Itnaŋaŋ zetik mimiŋaŋ Kawawaŋaŋ ek ikaŋaŋ ombempeme ninmagen toge keyet meluwaŋ kapiyet mge. Ma

zet itnananjan Kilaisiyan kokotnangalen zet zapat zenzenan ke penan sokbeye.

Âpme Matiyuyan zet zapat nen Kilaisiyet zemâtâtâtnan keyet kenan nin Kawawangalen mange tusumti mama mimi dolaknan Zisasiyan nâmtiknan min ke mâti mimiyet meluwan mgeen tungupman 5gatnan 7 kapi main.

Zet noteknan teman kapigogan Matiyuyelen bujam zapat kenan talip:

1:1-2:23 Zisasiyet yeñsokñane ma sokbem-benangalen zapat

3:1-12 Zân an tu zululut egan mulup mge

3:13-4:11 Zisasiyan tu zulut delan zeme Sadanan koti Zisas tetimae mge

4:12-18:35 Zisasiyan Galili msalen Zet Zapat Dolaknan zemkawan beye

19:1-20:34 Zisasiyan Galili msat pemti Zudia msalen moti mulupman mge keyelen zezapatnan

21:1-27:66 Zisasiyan Zelusalem mka teman moti manepeme kume gakikinangalen zet zapat

28:1-20 Zisasiyan gakikiengatnan wapme nembananeyan ekbien

Zisasiyet yeñsok guluk galakñane sokbemkobien ekñengalen kwilin

(Luk 3:23-38)

¹ Am mange nen mange nen sokbem kotnepeme Zisas ek Abalaam ma Dewit egegat inñsokñit penan sokbeye.

² Âpme Abalaamgat nemunan Aisak sokbeye.

Aisakgat nemuᅇᅇᅇ Zekop sokbeye.

Âpme Zekowaᅇ nemuᅇᅇᅇ Zuda ma meniᅇᅇᅇ
notnaᅇ indambege.

³ Âpme Zudayet nemuᅇᅇᅇᅇ Pelesmak Zelandak
sokbewun. Egetgat mamit Tama.

Âpme Pelesiyet nemuᅇᅇᅇᅇ Eslon sokbeye.
Eslongat nemuᅇᅇᅇᅇ Lam sokbeye.

⁴ Âpme Lamgat nemuᅇᅇᅇᅇ Aminadap sokbeye.
Aminadapgat nemuᅇᅇᅇᅇ Nason sokbeye.
Nasongat nemuᅇᅇᅇᅇ Salimon sokbeye.

⁵ Âpme Salimongat nemuᅇᅇᅇᅇ Boas sokbeye.
Egat mamaᅇ Leap.

Âpme Boasiyet nemuᅇᅇᅇᅇ Obet sokbeye. Egat
mamaᅇ Lut.

Âpme Obetgat nemuᅇᅇᅇᅇ Esi sokbeye.

⁶ Âpme Esiyet nemuᅇᅇᅇᅇ Dewit ke amobotnaᅇ
sokbeye.

Dewit* egat nemuᅇᅇᅇᅇ Solomon sokbeye. Egat
mamaᅇ ke itnaᅇᅇᅇᅇ Yulayayet imbiᅇᅇᅇᅇ.

⁷ Âpme Solomongat nemuᅇᅇᅇᅇ Liaboam sokb-
eye.

Liaboamgat nemuᅇᅇᅇᅇ Abaisa sokbeye.

Abaisayet nemuᅇᅇᅇᅇ Esa sokbeye.

Esayet nemuᅇᅇᅇᅇ Ziosapat sokbeye.

⁸ Ziosapatgat nemuᅇᅇᅇᅇ Olam sokbeye.

Olamgat nemuᅇᅇᅇᅇ Yuzaya sokbeye.

⁹ Âpme Yuzayayet nemuᅇᅇᅇᅇ Zotan sokbeye.

Zotangat nemuᅇᅇᅇᅇ Eas sokbeye.

Easiyet nemuᅇᅇᅇᅇ Esekaya sokbeye.

¹⁰ Âpme Esekayayet nemuᅇᅇᅇᅇ Manase sokbeye.

* **1:6:** Dewilaᅇ imbi ke kambu wage. 2 Samuel 11.

Manaseyet nemuṇaṅ Amon sokbeye.

Amongat nemuṇaṅ Zosaya sokbeye.

¹¹ Âpme Zosayayet nemuṇaṅ Zekonayamak ekṅen meniṅane notnaṅ sokbemâbien. Kan keyet Babilon msalen Zuda am indomti indatimti mebien.

¹² Ekṅenaṅ met Babilon msalen met tabien ke Zekonaya nemuṇaṅ Sialtisel sokbeye.

Âpme Sialtiseliyet nemuṇaṅ Salababet sokbeye.

¹³ Âpme Salababetgat nemuṇaṅ Abayut sokbeye.

Abayutgat nemuṇaṅ Elayakim sokbeye.

Elayakingat nemuṇaṅ Eso sokbeye.

¹⁴ Âpme Esoyet nemuṇaṅ Sedok sokbeye.

Sedokgat nemuṇaṅ Ekim sokbeye.

Ekimgat nemuṇaṅ Elayut sokbeye.

¹⁵ Âpme Elayutgat nemuṇaṅ Eliesa sokbeye.

Eliesayet nemuṇaṅ Natan sokbeye.

Natangat nemuṇaṅ Zekop sokbeye.

¹⁶ Âpme Zekopgat nemuṇaṅ Zosep sokbeye.

Zosep egaṅ imbiṅaṅ Malia wage.

Âpme Malia egaṅ maneti Zisas ambege. Nin eget kwitnaṅ Mesaya kukuyelen. Ningalen zeleset Kawawaṅaṅ Zisas ombempeme nin yomengatnan timkwatndendeyet an sokbein.

¹⁷ An sokbemkwebienen kalakumann maṅge tuk kapigok benak. Abalaamagangatnaṅ Dewitmagen kwadelaṅ peinen an maṅge sokbemwapme 14 kogok beye. Ma Dewitmagangatnaṅ Babilon msalen mka katikṅaṅ indatmebienen kogogak an maṅge 14 sokbewien. Ma Babilon

mka katiknaŋgatnaŋ Kilasmagen kwazinen kogogagak an maŋge 14 sokbewien.

Zisas Kilais sokbeye

(Luk 2:1-7)

¹⁸ Zisas Kilais sokbeye keyet yaŋaŋ kapigok penaŋ tazin. Mamaŋ kwitnaŋ Malia. Egat apmaŋ Zosep ewe an zapaŋtaŋ etaŋ zempeme igak igak manepemalu Emetak Teŋaŋ menok mme Malia ek nempa kambakmak tage.

¹⁹ Kegok mme an zapaŋtaŋ Zosep ek mama mimiŋaŋ dolakŋaŋ maŋgeyepmti keŋaŋnegak kapigok otnaŋge, “Neŋ zetnaŋ sosok zema sakambuk temaŋ tisemgat belak buzak katipemti mebaŋ.” Kegok naŋge.

²⁰ Kegok mimiyelen naŋmti manepeme Amobotnaŋgalen ensel neŋaŋ mulugen sokbemsamti kapigok dunduye. “Zosep, geŋ Dewitgat guluk galakŋaŋ, imbindi Malia wawagat yaŋaŋ ku msenik. Nempa kambakmak tazin ke Emetak Teŋmagatnaŋ.

²¹ Nempa atam mbe kwitnaŋ Zisas kuwanik. Kwit keyet yaŋaŋ, Egaŋ ikaŋaŋ amaŋane yomengatnaŋ indatim kwabe.”

²² Kwitnaŋ kwitnaŋ sokbeye ke golaŋ zenze an neŋaŋ eweŋaŋ Amobotnaŋ Kawawaŋgalen Zet Itnaŋanen kapigok zeye, ke penaŋaŋmak bembeyelen sokbeye,

²³ “Naŋip, imbi nembip neŋaŋ nempa kambakmak tati nempa ambebe. Aŋpe anempa keyet kwitnaŋ ‘Immanuel’ kuwep. Immanuel kwit kapiyet ningalen zeleset yaŋaŋ Kawawaŋ ninmak main.” *(Aizaya 7:14)*

24 Âpme Zosewan mulugengatnan wati Amobotnan galen ensel egalen zetnan gawepumti Malia mkanan wati moge.

25 Mobunan gut awembin mama ke nen ku mam-bun. Belak imbinan kekenemu penan tetimti manepeme namba ke sokbeme Zosewan kwitnan Zisas kuye.

2

Kasup kwakwatnasetgan an amobotnan nananinmagan Zisas eksâgât timat kobien

1-2 Elot ek amobotnan mame kan keyet Zisas Beteleem mkaen Zudia msalen sokbeye. Âpme kan keyet kasup kwakwatnaset an notnan Zelusalem mkaen kwati am pigok indayan kwesiwien, “Zuda am ingalen Amobotnan alaknan sokbeye. Ek mka deset tazin? Nin msatnan benan daengatnan okak sokbembeyelen wenzim busatnan ekti pedondom sesewatpesâgât takotnup.”

3 Kegok zeme amobotnan Elot ma Zelusalem mka tonan eknan ilinsakwep zet ke nâmti endilipewien.

4 Âpme Elot egan sâpe sâpe bumbu an nenan ma zii zet zikat indanda an eknen ondekindemti pigok indayan kwesiye, “Kilais pe msat deset sokbembeyet zenzenan ze? Zeme nâne.”

5 Âpme eknan kapigok dunduwien, “Beteleem mkaen Zudia msalen sokbewe. Golan zenze an nenan kapigok kuye,

6 Beteleem mka Zudia msalen tadik gen Zuda am eknan mka tototnan yek. Mka noteknan

teman. Genmagen An ñen teman sokbemti
Israel aminne indikdamuñ mbe.’ ” (*Maika*
5:2)

⁷ Zet kekok zeme nâmti Elot egañ an ekñen
beñangatnañ kobien ekñen ke buzakset indaman-
damti wenzim zukñañ sokbeye keyet yañangāt
indayañkwesime yañañ dunduwien.

⁸ Dundume nâmti, Beteleem mkaen meeegat
nâmindemti pigok zeye, “In meti windenañ mti
aikti kot nâgât zeme nâmti neñ kekok meekti
pedondom samti sesewatpesap.” Dâsuki kokok
zemindeme mebien.

⁹ Amobotnañañ kekok diindome toti meti se-
len mepme mkañinan wenzim ekbien keyañ
ewe neñañ bemindap meti Zisasiyañ mka wenje
keyet dukñañ wenzimañ kaliñañ atam tage.

¹⁰ Âpme ekñañañ wenzim ekti keñ oloñen iga-
gen mbien.

¹¹ Mti mka keñan moti nemba ma mamañ
Malia idikti nemba pedondom samti zemsese-
watpewien. Mti milawat bongisiñin mâtâti gol
ma kwitnañ kwitnañ sesikñañ dolakñañ tosañañ
teman ke timti taolet msawien.

¹² Âpme Kawawañañ kieset zemkulumindemti
zeye, “In Elotnagen set mebepiñ.” Kekok
zemindeme set ñenieset meti msalinan patañ
zewien.

An Temañañ Zisas nemba okak añañapeye

¹³ Ekñañañ gilik zem mepme An Temañalen
Ensel Zosep mulugen sokbemsamti pigok dun-
duye, “Geñ wati imbi nembandi idatimti Izip
msalen meti nâlen zetgat damuñ manepeme neñ

zemaŋgut nâmti kobep. Nânik, Elot ek nemba timati aikti kusât tazein.”

¹⁴ Zeme Zosep egaŋ tambuyet penaŋ wati imbi nembraŋaŋ time Izip msalen kunzuŋ mebien.

¹⁵ Kwitnaŋ kwitnaŋ kekok sokbeme Amobotnaŋaŋ golaŋ zenze an ŋeniyet zet zeme nâmti meluwaŋ pigok mge ke penaŋaŋ sokbeye,
 “Nemun Izip msalen met manepeme neŋ kumte-tima gilik zemti kobe.” *(Hosea 11:1)*

Elolaŋ zeme nemba okak sambe indomâbien

¹⁶ An kasup kwakwatnaset kobien, ekŋenaŋ Kawawaŋaŋ zemâtâtindame nâmti set butnaset mepme amobotnaŋ Elot egaŋ tapme beme pigok nâŋge, “An ekŋen pi tetimnemti butnaset melo.” E nâmti ŋeŋaŋ penaŋ zime an kobien ekŋenaŋ nup kan zut keyet keŋan sokbeme ekŋenaŋ zeme nâŋge keyepmti kasa kuku an zemindeme Beteleem mkaen meti mka isikŋan eyo tokwati anemba okak nup kanŋin zut ma keyet kandaŋan tozin ekŋen indome delaŋ zemâge.

¹⁷ Âpme kan keyet golaŋ zenze an Zelemaiayaŋ zet pigok zeye ke penaŋaŋ sokbeye.

¹⁸ “Lema mkaen Zuda msalen kwisak temaŋ sokbein. Nembraŋine sambe penaŋ gakimâpme keyepmti Islael nemba mamine ekŋen sume delaŋ zeme am ekŋenaŋ keŋin mme sewakŋaŋ bembeyet olalip.” *(Zelemaia 31:15)*

Zosewaŋ imbi nembraŋaŋ indatimti gilik zemti koge

¹⁹ Zosep imbi nembanaŋ ekŋen ewe Izip msat mame amobotnaŋ Elot gakime Amobotnaŋgalen ensel ŋenanŋ kie Zosep pigok dunduye,

²⁰ “Geŋ milawat weyaŋ bemti imbi nemandi indatimti Israeŋ msalen ewe melit namba kume gakikiyet giŋgiŋ mamtan elak gakiye.”

²¹ Âpme Zosep egaŋ imbi nembanaŋ idatimti Israeŋ msalen ewe kobien.

²²⁻²³ Gilik zem koti Zosewaŋ zet kapigok nânge. Akeleas ek bipmaŋgat munduman amobotnaŋ tati amobotnaŋ mulup Zudia msalen ke met tapm zeme kiŋgage, yaŋgut mulugen Kawawaŋaŋ zet dundume nâmti Galili msaleset meti mka ŋen kwitnaŋ Nasalet ke met mamtemien. Kegok mme golaŋ zenze an ekŋengalen zet ŋen pigok tazin ke penanaŋ sokbeye.

“Am ekŋenaŋ, ‘Nasalet an,’ zewep.” *(Aizaya 11:1)*

3

*Zân tu zululut an egaŋ mulupmaŋ yaŋbeye
(Mak 1:1-8; Luk 3:1-18; Zân 1:19-28)*

¹ Kan keyet Zân an tu zululut egaŋ Zudia msalen msat tuŋgupman sokbemkawaŋ bemti mulupmaŋ yaŋbem mmambe am zet pigok diindoye,

² “Kawawaŋgalen zemâtâtâtgat katnanen mama keyaŋ kot indaombem tazingat in yomgalen set bekananŋ bee peme tapme keŋin gilik zeit.”

³ Zânimagen golaŋ zenze an Aizayayaŋ muluwaŋ pigok mge ke penanaŋmak bein,
“An ŋenanŋ msat tuŋgupman kwizet kapigok takuin, ‘Amobotnaŋgat setnaŋ weyaŋme

dolakñaṅ ma kwetetepmaṅ bemti tapme kobe.’ ” *(Aizaya 40:3)*

⁴ Zân ek kâlâpmaṅ kamel zupmaṅaṅ weyayaṅaṅ mmamtan ma bitim ñen pamanen zam mamtan. Meuṅaṅ didikñaṅgatnaṅ bizik tuṅaṅ ma gwidek ke etaṅ nimti mamtan.

⁵ Âpme am sambe Zelusalem mka temaṅmak mka isisikñaṅ ekñen Zudia am ondekti ma Zodaṅ Tu nembet timat butnaṅ butnaṅ Zânmagen kopmâti ondekbien.

⁶ Mti yomin zemsokbeme Zânaṅ Zodaṅ tuyen tu zulutindeye.

⁷ Âpme Palisi ma Sadusi ekñenaṅ kegogak tu zulusâgât kopme kapigok diindoye, “In nombeyelen alikñaṅ. In kapi Kawawaṅaṅ yominaṅgat dopmaṅ mutumindasâgât tapm ke walabep bein? Yek penaṅ.

⁸ In mama mimi dolakñaṅ mme keyaṅ in yomengatnaṅ keñin gilik zewien ke sokbemkawaṅ bewe.

⁹ In keñinan kapigok ku otnâit, ‘Nin Abalaamgat insokñaṅe manup keyepm Kawawaṅaṅ ku zemndowe.’ Neṅ pigok diindoma nâit, zet ke belakñaṅ etaṅ. Kawawaṅ egaṅ zenak beme ke ñep zeme nanzaṅ ekñen kapiyaṅ Abalaamgat alikñaṅe bewiek.”

¹⁰ Kegok zemti zet zapat sesepmaṅ ewe tusum pigok zeye, “An ñen ek nâmkinpepeṅaṅmak bewe ke tep katnaṅ maelikzin keboṅ. Âpme an nâmkinpepeṅepiṅ bewe ek tep sinaṅ memuiṅ bemti matozin sepem keboṅ mme ek kapupme tewen ziwe.

¹¹ Neŋ in yomengatnan kenŋin gilik zeme tu etaŋ manzulutindeyap yaŋgut bamnan an kosâpm ek Amobotnaŋ temaŋ windenaŋbeŋaŋ kosâpm. Neŋ an tototnaŋ penaŋaŋ; ek keboŋ ke neŋ bukeboŋaŋ elewat temaŋ timpema ŋep ku bewe. Egaŋ ikaŋaŋ Kawawaŋgalen Emetak Teŋ mulupmaŋ tep manzinok yom zime kwetetepmaŋ mambein kemak temakwep zulutindewe.

¹² Egaŋ omkakalili takasetnaŋmak takozinaŋ wit omkakalimti mwapme tâgâyaŋ kumti sekŋaŋ maŋge ŋen ma wit penaŋ maŋge ŋen bewe. Mti wit penaŋ time mkaŋan mowebe sekŋaŋ ulume tep katikŋan monzimti manzimopmambe. Keyet yaŋaŋ am nâmkŋipepeŋinmak time maŋgeŋen mopme am nâmkŋipepeŋinpiŋ time maŋge ŋen mobep.”

*Zânaŋ Zisas tu zulutpeye
(Mak 1:9-11; Luk 3:21-22)*

¹³ Kan keyet Zisas egaŋ Galili msalen Zodan tuyen meti Zân egaŋ tu zulutpepeyelen nâmti koge.

¹⁴ Âpme Zân nâme nukŋaŋ beme dunduye, “Neŋ keboŋgat eneyet kot tazenik? Geŋ keboŋaŋ neŋ zulutnemanen ŋep benak.”

¹⁵ Zeme Zisasiyaŋ zet kapigok gilik zem saye, “Geŋ alak yayaŋ pematalak. Kawawaŋaŋ mulup zet teŋ penaŋ gaingapmti gawepusenik.” Kegok zeme Zânaŋ nâmti tu zulutpeye.

¹⁶ Âpme Zisasiyaŋ tu zuluti kwapme keyegak kululuŋaŋ ŋandeme Kawawaŋgalen Emetak Teŋaŋ sasakandenombe nembon bempti ekmagen toge.

17 Âpme kululunęatnaŋ zet ęen kapigok sokbeye, “Kapi nanaŋgat Nemun penaŋ; egat nâmtikŋaŋ omba penaŋ manâmpeyap. Neŋ ek ombempewangapmti am yomengatnaŋ indati kwabe keyet oloŋen miap.”

4

*Sadaŋaŋ msat tuŋgupman Zisas yaŋaŋ mim ege
(Mak 1:12-13; Luk 4:1-13)*

1 Âpme Emetak Teŋaŋ Zisas msat tuŋgupman Sadaŋaŋ tetipepeyelen nâmti watmeti

2 Zisasiyaŋ mame kasup 40 ma tambumbu 40 maneti tu meuyet penaŋ gakiwaleletgalen mge.

3 Âpme Sadaŋaŋ ekmagen koti zeye, “‘Neŋ Kawawaŋgat Nemunaŋ’ kok manzenik keyepmti ke penaŋ manik beme zemanen nanaŋ kapiyaŋ meu sokbeme ęep nsenik.”

4 Kegok zeme Zisasiyaŋ kapigok dunduye, “Kawawaŋgalen zet meluwaŋ itnaŋanen kapigok kukuŋaŋ tazin,

‘Amnaŋ keŋin tu meuyet etaŋ bemti ku mamayelen. Yek penaŋ. Zet kwep kwep Kawawaŋmagengatnaŋ kozin ke keŋinan mkipmaŋ bembeyelen.’ ” *(Zii Zet 8:3)*

5 Kegok zeme Sadaŋaŋ Zisas naman wati Zelusalem sesewat mka temaŋ dukŋaŋ wapmotati

6 kapigok dunduye, “Geŋ Kawawaŋgat Nemunaŋ manik beme kapiyetnan palam towepmane zet meluwaŋ ęen kapigok tazin ke nânik,

‘Kawawaŋaŋ enŋeŋane ekŋengat belinan geme ekŋenaŋ belen gatam topme nanzaŋaŋ sedi ku aangaŋen.’ ” (Sam 91:11-12)

⁷ Zeme Zisasiyaŋ kapigok dunduye, “Yaŋgut Kawawaŋgaŋen zet meluwaŋ itnaŋaŋen zet ŋen kapigok kukuŋaŋ tazinegek, ‘Kawawaŋ Amobotnaŋdi yaŋaŋ ku mim ek-banik.’ ”

⁸⁻⁹ Kegok zeme Sadaŋaŋ kalaŋ teepmaŋ ŋengat watmotati msat sambeyelen kwitnaŋ kwitnaŋ dolakŋaŋ sepem igak igak ke zikat samti zeye, “Geŋ pedondom namti dundum namane kwitnaŋ kwitnaŋ sambe ke ekdik beke gâlen belen bepema damaŋ mmambanik.”

¹⁰ Âpme Zisasiyaŋ kapigok gilik zem zeye, “Kawawaŋgaŋen zet meluwaŋ itnaŋaŋen zet ŋen kapigok kukuŋaŋ tazin, ‘Kawawaŋ Amobotnaŋdi etaŋ pedondom samti dundum sawanik ma ek kwewetaŋ sisiliŋ msamti mambanik.’ ” (Zii Zet 6:13)

Sadaŋ, geŋ nemti met.”

¹¹ Kegok zeme Sadaŋaŋ pemti mege. Âpme Kawawaŋgaŋen enŋel ekŋenaŋ koti mukulem mpewien.

Zisas Galili msalen meti mulupmaŋ yaŋbem mge

(Mak 1:14-15; Luk 4:14-15)

¹² Zân mka katikŋaŋ peme tapme Zisasiyaŋ zapaŋtaŋ nâmti Galili msalen mege.

¹³ Mti egaŋ Zudia msat peme tapme Galili msalen meti mkaŋaŋ ŋotakŋaŋ Nasalet ke met tabi tabi mineti peme tapme naman Kapaneam

mkaen mege. Mka ke Galili tunduamak msat zut Zebulanmak Naptalai keyet sokñanik ke matatan.

¹⁴ Kegok mme golan zenze an Aizaya egan Kawawangalen Zet Itnananen zet ñen kapigok kukunjan ke katiknan beye,

¹⁵⁻¹⁶ “Am Zebulan msaleset ma Naptalai msaleset mamaip ekñenan Galili tundua lemunan temaneset mamaip. Am Zuda mangeen ku sokbembenanmak lumanti kilen mamaip. Sambе beke tambusosok teman kenan mamaip ekñenmagen busatnanan sokbemindawe. Am waleletgat zapat mamaip ekñen kemagen busatnan sokbembeyelen.” *(Aizaya 9:1-2)*

¹⁷ Kan keyet Zisasiyan Zet Zapat Dolaknan zemti am kapigok yanbem diindoye, “Kawawangalen zemâtâtâtgat katnanen mamayelen kan ilak kolapgat yomengatnan kenin gilik zeit.”

Zisasiyan nembanane zulak zulak kapi yanbempti idatiye
(Mak 1:16-20; Luk 5:1-11)

¹⁸ Âpme kasup ñeniyet Zisas egan Galili Tundua keyet nelum palen mepmambe an zut dapmenin idige ñen Saimon egat kwitnan ñen Pita ma datnan Endulu. Egelan tunduaen elengolamit pempti tapmambun. Egegat muluwit ñoteknan angala titi.

¹⁹ Eget ke idikti zeye, “It kopmalu nenmak meti nen naman am indatitiyelen mulup ke nenmak tusumti indandayelen zikat idawap.”

²⁰ Zeme keyegak elengolamit mee pemalu tapme Zisasmak tustum mebien.

²¹ Âpme belaknik meti an dapmeninŋ ŋen ewe idaige Zems ma meniŋaŋ Zân. Eget Zebediyet nembraŋnet. Biwitmak waŋgaŋinan tati elengolamin taweyaŋmambien.

²² Idikti Zisasiyaŋ idakumtetime elengolamit mee ma biwit pemti Zisasmak tustum mebien.

*Zisasiyaŋ am sambe sek zawatmak weyaŋindeye
(Luk 6:17-19)*

²³ Âpme Zisas ek Galili msat toweti sesewat mka katanŋ mototi am Zet Zapat Dolakŋaŋ diindomti Kawawaŋgalen zemâtâtâtgaŋ katnanen mama keyet zapatnaŋ diindoye. Mti am zawalin sepemaŋ igak igak ke mme alik bemâbien.

²⁴ Kegok mme kwit zapatnaŋ Silia msalen palakŋaŋ beme nâmti am zawat sepemaŋ igak igak sek sindemak ma we bekaŋaŋinmak ma gakim wat gakim wat mamip keboŋ ma selin belin selauuŋaŋ ekmagen indatim kopme weyaŋindemâge.

²⁵ Âpme Galili msalengatnaŋ ma Dekapolas mkaengatnaŋ ma Zelusalem mkaengatnaŋ ma Zudia msalengatnaŋ ma Zodaŋ tu nembet daeset am maŋge temaŋ penaŋ ondekti ekmak tasât mebien.

5

Zisasiyaŋ kalaŋan am Zet Zapat Dolakŋaŋ diindoye

¹ Zisasiyan am sambe penaŋ indikti kalan dukŋan mot totapme nembaneyan met egat kandanen totapme

² Zet Zapat Dolakŋan kapigok zemzikat indaye,

³ “Am ilinaŋgat yominaŋgat nâme kemben mambein ma ilin keŋin mtoti mamaip ekŋen oloŋen mip ma bangat ekŋen keyaŋ mundum kululuŋen toŋaŋ bewep.

⁴ Am yominaŋgat keŋinan Kawawaŋ masum-saip ekŋenaŋ oloŋen mip. Am ekŋen ke Kawawaŋaŋ yomin katipeme keŋin sewakŋaŋ penaŋ mambein.

⁵ Am ilinaŋgat sekŋin mamtolip ekŋen ke oloŋen mip. Ekŋen ke Kawawaŋgalen zemâtâtâtgat katnanen mama aikbep.

⁶ Am mama mimi teŋ Kawawaŋaŋ indandayet windenaŋ mamip ekŋen oloŋen palen talip. Bangat Kawawaŋaŋ winde igagen penaŋ indawe.

⁷ Am olat olat palen mame maindamukulem mimindep ekŋen oloŋen palen maip. Ekŋen ke Kawawaŋaŋ sepem kwep kegogak mimindawe.

⁸ Am keŋinangalen yom Kawawaŋaŋ katikpepeŋaŋ ekŋen oloŋen palen maip. Am ekŋen keyaŋ kululuŋen moti Kawawaŋgat zimoseŋaŋ eksâip.

⁹ Am kalalaŋaŋ mme keŋ kwep mambeip an ekŋen ke Kawawaŋaŋ keŋin mme oloŋen palen talip. Bangat Kawawaŋaŋ, ‘Nemunambanne,’ zemindewe.

¹⁰ Am Kawawaŋangat zikatnan teŋ mame notanaŋaŋ nâmbekam bemindemti sisipeŋpeŋ mti maindop ekŋenaŋ oloŋen palen maip. Ekŋenaŋ kululuŋen mundum ke met tiwep.

¹¹ In neŋmak tusumti mame keyepmti amnaŋ zet mgasik diindomti zet dâsuki bemzenze sambe sekŋinan bemzemti sisipenpen penanŋ mamimin-deip.

¹² In maneti nukŋanŋ maindaip keyepm oloŋen mit. Wa ke in etaŋ yek. Golaŋ zenze an eweŋan tipman baen mamkwabien ekŋen sisipenpen sepem kegogak mimindamkwabien keyepm we-beit tosaŋin kululuŋen gwaen motiwep.

In am ekŋengalen dalaŋ ma lam keboŋ bemti tabep

(Mak 9:50; Luk 14:34-35)

¹³ Msalen am mamaip ekŋenmagen mama mimiŋin dolakŋanŋ dalaŋ keyet sepemnok beme mambep. Dalaŋ ke yaŋanŋ kapigok, dalaŋanŋ meuyen pemann meu mme tikŋanŋ mambemâzin. In dalaŋnok kwati am mama mimiŋin mme tikŋanŋmak beme amnaŋ nâmtikŋanŋ mbep. Âk dalaŋanŋ tikŋanŋ maasekzin sepem kegogak in nâmkinpepenin asekmâbe beme in Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolakŋanŋ ku mâbep. Egaŋ zemindeme zupman toweti sakamaŋ dalaŋ bekaŋanŋ timtati selen time mepme amnaŋ mekoti selaŋ maim enzenjip in sepem keboŋ bewep.

¹⁴⁻¹⁵ Amnaŋ lam koŋbemti menzimaŋ dukŋan ku makwalapeip. Ekŋenaŋ lam koŋti munduman sosok bempeme tapme am mka keŋan matalip bee mbusatnaŋ mambemindein. In sepem kegok kawaŋ sutnan tati am msat sambe mbusatnaŋ

bemindeme ekñen Kawawaŋgalen zapat sokbewep. Mka ŋande temaŋ ñen kalaŋ sutnan belak kawaŋan tapme kwileki ñenaŋ ku mautukekzin.

¹⁶ Keyepmti in mama mimiñin dolakñaŋ lam-nok ke belak peme kawaŋan busatnaŋaŋ busatnaŋ bem talep keyepm am ekñaŋaŋ busatnaŋin ke ekme dolakñaŋ beme ekñaŋaŋ ingat Biwin kululuñen tazin sesewatpewep.

Zisasiyaŋ zii zetgat yaŋaŋ kapigok zemâtâzin

¹⁷ In zii zet ma golaŋ zenze an ekñengalen zet ke aseksâgât kolap nâgât kegok ñen zewiegat. Neŋ zet ke aŋgososoyelen yek. Zii zet keyet yaŋaŋ penaŋ zemzikat indasât koban.

¹⁸ Neŋ penaŋ diindoma nâit, msat ma kululuñ tazin kataŋ zii zelaŋ wemti mulupmaŋ mbe ma zii zet mulupmepiñ belak ku tabe. Ke penaŋaŋmak etaŋ bemâbe.

¹⁹ Keyepmti am ñenaŋ zii zet belaknik bugan aŋgosop ma notnane zikat indame zii zet aŋgososoyelen min an ke ek Kawawaŋgalen zemâtâtâtgat katnanen mama ke ku map. Naman am ñenaŋ zii zet gawepumti notnaŋne ke mimiyyet zemzikat indawe egaŋ Kawawaŋgalen zemâtâtâtgat katnanen mama keyet keŋan mambe.

²⁰ Neŋ pigok diindoma nâit, ingalen zii zet gawepum mama keyaŋ zii zet zikat indanda anmak Palisi ekñen bugan meti seabemindesem. Yek bein beme in Kawawaŋgalen zemâtâtâtgat katnanen mama ke keŋan ku tabep.

Am notn ñenzinziŋ msan keyaŋ kumann gakin bein

21 Yeŋ sokŋineyet zet kapigok diindondonaŋ,

‘Geŋ am ku indomane gakiwep. Am ŋenaŋ kekok mbe beme zet muluwen motabe.’ *(Kisim Bek 20:13)*

22 Zet ke penaŋ keyaŋgut neŋ tusumti pigok diindoma nâit, Am ŋenaŋ notnaŋ ŋenzinziŋ msawe beme an ke zet muluwen wati mebep. Ma ŋenaŋ notnaŋ zemkwelat kuwe beme an ke sesewat mka temaŋgalen an damuŋ eknŋengalen ondedagen onzempewep. Ma ŋen egaŋ notnaŋ ŋen, ‘Kopa belakŋaŋ penaŋ,’ dundumti mtopewe beme an keboŋ ke teziŋ ŋandaŋgat zapat bewe.

23 Keyepm geŋ Kawawaŋ sesewatsasâgât meti naman kapigok nâmbanik, ‘O neŋ notn kaindeyaŋ nâgât nâmbekam bembenaŋ tazin.’

24 Kegok nâmbanik beme geŋ gilik zemti ekma-gen meti nâmbekam bembenit zemkwetetepmaŋ mtiŋgut kot sesewatpewanik.

25 Kegogak geŋ nodi ŋengalen kwileki ŋen dopmaŋ sasayet zemti mbanan yaŋ sasapiŋ mane pemane egaŋ geŋ zet muluwen gati mebe beme geŋ zet muluwen ewe mobopiŋ selen mepmambe nodi kemagen sakwep meti zelit weyaŋbalup. Kegok ku mbanik beme nodi keyaŋ sakwep moti zet muluwen geme zet tiyape yape mmane zet nânâyelen an keyaŋ tipdak kutum ekŋen zemindeme ekŋenaŋ kot gatamti met mka katikŋaŋ geme towebanik.

26 Neŋ penaŋ diŋgoma nâmbak, geŋ ke tatneti belak penaŋ ku tobanik, nodanŋalen dopmaŋ mutumane delaŋ penaŋ zemeŋgut tobanik.

*An nengat imbiŋaŋmak set buzak mamayelen
zetgat yaŋaŋ alakŋaŋ*

²⁷ In Kawawaŋgalen zii zelaŋ pigok mandiin-
dome nâip,

‘In am nengalen imbi ma an eyak mti set buzak
ku indatmambep’. (*Kisim Bek 20:14; Zii
Zet 5:18*)

²⁸ Zet ke penaŋ keyaŋgut neŋ naman tusumti
ingat pigok diindoma nâit, an nenaŋ nengat im-
biŋaŋ keŋanen eksegat mti egaŋ imbi ke menzem
wawagat keŋaŋ etaŋ otnâmbे beme egaŋ ilak
zii zelaŋ an notnaŋgat imbiŋaŋmak ku weweyet
zewenn kelak imbi kemak wep.

²⁹ Keyepmti zikadi nenaŋ bekanaset gatetimti
mesât mbe beme geŋ kwenzempemane mebe.
Mineti geŋ zikadi zuzulak tagame maneti teziŋ
ŋandaŋ towebanikgat kwenzempemane mebe.

³⁰ Bedi nenaŋ yomeset gatetimti mesât mbe
beme geŋ atumti pemane mebe. Mineti geŋ
bedi zuzulak tagame maneti teziŋ ŋandaŋ towe-
banigat ŋen elenġemti pemane mebe. Yaŋaŋ
kapigok, kwitnaŋ kwitnaŋ bekanaset gatetimti
mesât mme katikpemane tapme mamaset pem-
benaŋ ke mobanik.

*Awembiŋ ku kalalaŋgalen zet yaŋaŋ alakŋaŋ
(Matiyu 19:9; Mak 10:11-12; Luk 16:18)*

³¹ Kawawaŋgalen Zet Itnaŋaŋ pigok zemti
mkwabien, ‘Ŋen ek imbiŋaŋ katipesâġât
nâin beme meluwaŋ asekepeyelen kumti,
“Asegeyap,” zempeme mametan.’ (*Zii Zet 24:1-4*)

³² Yaŋgut neŋ alak ingat naman pigok diindoyap:
An ŋen imbiŋaŋaŋ an ŋenmak set kileŋ kumame

egan nâmbempemti imbiñan belak etan asekpewe beme an keyan yom teman penañ mbe. Imbi keyan apman ewe tapme egan meti an ñen wabe beme imbiñan set kileñ imbi keboñ bein. Ma an ñenan imbi apman asekpemti main ek ke wabe beme an keyan set kileñ an keboñ bein.

Kwitnan ñengat kwitnan kumti zedi ku zemkatik bewanik

³³ Yeñsokñine zet kapigok diindondoñan ke nâip, 'In zet zemkatikbembe Amobotnan egat kwitnanen kuwep beme e ewe ku asekbep. Ke gawepuwep.'

Yangut in kwileki ñen zemkatik besâti msatgat palen kumti manzemkatik beip.

³⁴ Kegogapm neñ naman ingat pigok diindoyap, zelin zemti ku bandim mbep. Kululun ek Kawawañgalen mundum totatat kululunyat kwitnanen kumti ku bandim mbep.

³⁵ Msat e Kawawañgalen setnañgalen wetnañ bemti maim tazin keyepm msat kwitnan kumti ku bandim mbep. Zelusalem ek Amobotnan temañgalen mka teman keyepm Zelusalem kwitnan kumti ku bandim mbep.

³⁶ Sepem kegogak windenjin ku tazin keyepm in ñokñinan bem zemti zemkatik bembe e kegogak ku mbep.

³⁷ 'Yek' beme nâmti, 'Yek,' zewanik. 'Penañ' beme nâmti 'Penañ,' zewanik. Zet nânâpiñ kileñ bandim mimipiñ; zet penañ etan manzemmam-banik.

*Dopdop ku mimiyelen zet
(Luk 6:29-30)*

³⁸ Zet ñen kapigok zenzenañ ke nâit,
 ‘Ñen egañ zikadi âtâgeme geñ dopmañ egalen
 âtâpewanik ma ñenañ zedi kume etume geñ
 dopmañ egalen kumane etuwe.’

³⁹ Keyañgut neñ naman pigok diindosowap, am
 ñenañ in kwileki ñen myuñgumindawe beme in
 naman sepem kegogak ku msawep. Ma am ñenañ
 neñgumdi nembet taiwe beme naman in gilik
 zemti neñgumin nembet sawep.

⁴⁰ Ma am ñenañ geñmak kasa kasa mti zet nânâ
 mkañan gapmesât min beme sakwep penañ zelit
 weyañselup. Mti egañ gâgât tosa zet mgamti,
 ‘Kogok nasenik’ zeme geñ mukulem mti bugan
 moti sawanik.

⁴¹ Ma am ñenañ geñ gati milawatnañ timti selen
 belatnik mebegat zekañkan mgawe beme geñ
 naman ekmak sasukwep mebanik.

⁴² Ma am ñenañ kwileki ñengat olati wekumgame
 geñ ku bankumpewanik zein keyet katan
 nâmpewanik.

Kasandineyet gogot mimindewanik
(Luk 6:27-28, 32-36)

⁴³ Zet ñen kapigok zenzenañ ke nâip, ‘Geñ nodi
 gogot mpewanik ma kasandi kasa mpewanik’.

⁴⁴ Keyañgut neñ naman ingat pigok zeyap, In
 am kasañine ekñen gogot mimindewep ma am
 sisipenpen mamimindaip ma maindoip ekñengat
 nâmti Kawawañgat dunduwep.

⁴⁵ Kegok mti kululuñ Biwinañgat nemunam-
 bañane penañ bemti mambep. Egañ ikñañ kasup
 bempeyeyañ am pembenañ ma bekañan ilinsak-
 wep mambusatnañ bemindein. Ma map kegogak

am teŋ ma yominmak ekŋengat temakwep mme matozin.

⁴⁶ In am notnaŋ ekŋenmak gogot palen mamaip ekŋen etaŋ taolet mimindamti mambep. Kegok mbep beme ke Kawawaŋaŋ keyet dopmaŋ ku indawe. An takis mânep titi bekaŋaŋ mamaip ekŋenaŋ nolinyet sepem kegogak mamip.*

⁴⁷ In am nolin ekŋenmak notn notn mti zepat mamip beme keyaŋ sepemaŋ igak penaŋ ku bein. An Kawawaŋ ku nâmkîŋpeip ekŋenaŋ sepem kegogak mamip.

⁴⁸ In Biwin kululuŋen egaŋ teŋ main kegogak teŋak mamambep.

6

Am indamukulem mimiyeleŋ zet

¹ In Kawawaŋgaleŋ mulup dolakŋaŋ notnaŋ mti keyet nâmti am sambe ekŋengat zikalinaŋ sekŋin mmobep beme kululuŋ Biwinaŋ keyet dopmaŋ ku indawe.

² Keyepmti in am ŋen kwileki ŋeniyet olapme kwileki ŋen saip beme keyet zapatnaŋ zemti sekŋin ku mmobep. Am notnaŋ sek mmobot mamip ekŋenaŋ sesewat mkaen ma ondedak mundumen tokwati amnaŋ sekŋin mmobogat nâmti mulup mimiŋaŋ keyet zapatnaŋ manzemelip. Neŋ pigok diindoma nâit, am ekŋen keboŋ ke muluwinaŋgat tosaŋaŋ eweŋanak msaleŋ kapiyegak matime delaŋ zein.

* **5:46:** Takis mânep titi an ekŋen an bekaŋaŋ. E yaŋaŋ kapigok, ekŋenaŋ takis mânep katnaŋ bembenaŋ sebempemti kambuŋaŋmak matip.

³ Sepem kekok tazingapmti in am ñen olapme kwileki ñen mukulem mpewep beme mulup mbep keyet zapatnañ nolin penañ sokñañ tabe ke ku nâmbé.

⁴ In belak kogok enzililiñan ke peme tapme Biwinañ kwitnañ kwitnañ enzililiñan maekzin egañ ke ekti muluwin dolakñañ mbep ke ekti keyet tosañañ indawe.

Dundundayelen zet
(Luk 11:2-4)

⁵ In dundusâgât an sek mmobot maip ekñañan mamip kekok ku mbep. Ekñañan sesewat mkaen ma ondedak mundumen belak motati dundume am ekñañan indiktemtem mimindendeyet nâmti kekok mamip. Neñ penañ zema nâit, am ekñañan keboñ ke tosañin ilak kapi matime delañ zein.

⁶ Keyepmti in dundusât nâmti mkañin keñañan mot sekek tati Biwin enzililiñan main ekmagen buzak dundum sawep. Âpme Biwin kwitnañ kwitnañ enzililiñan eknâm maminañ keyet dopmañ indawe.

⁷ In dundusâti belak zet omañ main sambe mti ku dunduwep. Dundundu keboñ ke am Kawawañ ku manâmkĩñpeip ekñañan dundunin teepmañ penañ mamip. Ekñañan pigok manâip, 'Zet sambe zem toto kwakwat mmann ñep nâmindesem,' zemti mandundui.

⁸ Keyaᅅgut in ekñañan mamip kekok ku mbep. In Biwinanᅅgat ewe dundundupin mme egañ in kwitnañ kwitnanᅅgat olalip e eweñañan egañ nâmtapmenᅅgut in mandundui.

⁹ Keyepmti in kapigok zemti dunduwep:

‘Ningat Bipm,

Geñ kululuñen mamanik. Nin gâgât kwidi mmotnuwen kogogak am sambeyan mmobotgat dundunup.

¹⁰ Geñ kot nin am sambe ndadamuñ mi. Kululuñen gwaen gâlen zetgat kandañan ma-maip sepem kegogak nin msalen piennen gâlen zedangat kandañan mamayet nin diñgoganup.

¹¹ Geñ alak tu meu nnanğat wenok niniyet ndasenik.

¹² Nin am ekñenan myungum ndandañan makatikpenup sepem kegogak geñ ningalen yomm katikpe.

¹³ Yomgalen tetimaemaeyan ndatime ku katikndewanik, Windendi ndamane bekananen ku towebanup.’

¹⁴ In amnan yom mimindawien ke katikindewep beme kululuñ Biwinañ kegogak ingalen yomin katikpewe.

¹⁵ Ma in am ekñengalen yomin timame kululuñ Biwinañ kegogak ingalen yomin ku katikpewe.*

Meu niniyelen zemkulumpemti mamaipgalen zet

¹⁶ Ma in meu zemkulumpemti Kawawañgat dundum sesewatsasâgât sesewat mkaen mowetnik beme amnan geñ meu zemkulumpenak keyet sepemdi ku ekbep. Ekñenan nenzimoselin amnan eekgalen nâmti ku manzululip ekñenan amnan

* **6:15:** Kan notnanğat amnan meu zemkulumpemti mamaip yanğan kapigok: ekñenan Kawawañjanğat dundum sasât ma sesewatpepeyelen ma yomin zemkawañ bembeyet meupin mamti ekñen keyet otnânâ mulup nâmsemen msâgâti kogok mamip.

meu zemkulumpemti tapmamo nâmindeyeyet kekok mamip. Neŋ zet zeyawen kapi penaŋ ekŋen ke tosaŋin tim delaŋ zewien.

¹⁷ In meu zemkulumpeip beme zimoselin zuluti ŋoksiŋin walabep.

¹⁸ Mti am notnaŋ ekŋenaŋ in meu zemkulumpemti tapmaip ke ku nâmbep. Mme Biwin enziliŋan main egaŋ kwitnaŋ kwitnaŋ maekmâtâzinaŋ dopmaŋ indawe.

Zisasiŋaŋ milawat mobotnaŋ kululuŋen tazin keyet zapat zeye

(Luk 12:33-34)

¹⁹ In msalengalen kwitnaŋ kwitnaŋ sambe ku akumbewep. Msalen kapi milawat gagak makwazin ma etimbemti matozin ma papalaŋ ime bekaŋaŋ mambein ma kambu titiyaŋ mka kwaselemti matip.

²⁰ Yaŋgut in kwitnaŋ kwitnaŋ dolakŋaŋ mamambep keyet Kawawaŋaŋ oloŋen mimindewe. Muluwin dolakŋaŋ keyet tosaŋin kululuŋen gwaen ikŋaŋ indawe ke bekaŋaŋ ku bewe. Ke kwawaŋ ku nimbe ma bekaŋaŋ ku bewe ma ku etim bewe ma kambu titi anaŋ ku tiwep.

²¹ In kwitnaŋ ŋengat keŋin penaŋ maindembein beme ingat keŋin sekŋin nâmanaŋin peme keyet palen mamepmatim tazin.

²² An ŋen ek nâmanaŋaŋ Kawawaŋmagen bemti mamain ek busatnanen mamaingapmti keŋan ma sekŋaŋ busatnanen talip.

²³ Mme an ŋen ek nâmanaŋaŋ Kawawaŋmagen ku mambein an ke tembusosogen mamain kekok

zenzeyelen. Keyangut, 'Nej nep Kawawanj mâti mamti naman kwitnanj kwitnanj msatgalen kogogak timambap,' an keyanj kogok zein beme ek tambusosogen penanj tazin.

²⁴ An kwewetanj amobotnanj zut egetgalen sisilinj mulup nep ku mamin. Ek nen gogot mpemti nen egat kejanj yeenanj mambein. Mti nenmagen met wetekumti nen bamkumpewe. In kegogak Kawawanjgalen mulup ma mânep milawatmak mama eget temakwep idapepebemti ku mimidadayelen.

²⁵ Keyet nej zema nâit, mamanjanj mobotnanj penanj bein, tu meuyan mobotnanj penanj ku bein. Keyepmti sekjinanjgalen tu meu ma sâkmelakandungat yayanj ku mbep.

²⁶ In teduknanj gwaen gwasembelembele indigit. Age eknen keyanj yayanj ku mamip. Eknenanj mmonde onde ma timondakti mka milombinjanen ku mambeip. Yanjut Biwin Kululunjen gwaenengatnanj etanj maaikindame manip. Âpme Kawawanjgalen nânâen age ekme totonanj mambein ma in mobotnanj keyepmti Kawawanjanj indikdamunj mamm keyepm yayanj mimipinj.

²⁷ Ma am inmagengatnanj kwiyanj yayanj mti iknanjat mamanjanj nup kananj butnanj nep tusumti manak? Am nenanj kekok nep ku mnak keyepm yayanj mimipinj.

²⁸ Âpme in kwilekiyet sangum melakandungat yayanj penanj mamip? In tep belaalik msalen wein ke indigit. Eknenanj ilinanjat sangum melakandunjin ma mulup ku mamip.

²⁹ Yanğut keyet neŋ diindoma nâit, Solomon ek mânep milawatnaŋ temaŋmak ma miak miaknaŋ dolaknaŋ yanğut tep belaaligat katnaŋaŋ mami-agip keyet katanŋ ku miage.

³⁰ Âpme kwanŋ ekŋenaŋ alak taliwanŋ seŋen lalamba kumann memunŋ beme tewen mambumannzin. Ke Kawawaŋaŋ iknaŋ elimiakŋin mamiakindein. Âpme egaŋ in saŋgum melakandu ŋep aik indaweyet yayaŋ ku mseip? In nâmkŋpepeŋin âlâgâlâk, ma?

³¹ Keyet in yanğbemti tu meu ma saŋgum melakandu desetgatnaŋ timambanup zemti yayaŋ mimipiŋ.

³² Ke am Kawawaŋ ku nâmkŋpeip ekŋenaŋ nânânin keyet bempemti matalip. Keyanğut Biwin kululuŋen egaŋ in kwitnaŋ kwitnaŋ ekŋen keyet olalip ke ŋep nâmindein.

³³ Keyepmti in naman keŋin sekŋin ketalasime Kawawaŋgalen zemâtâtâtgat katnanen mama keyet kandaŋan mait ma Kawawaŋgalen zetnaŋ kandaŋan mameŋgut keyet palaŋanen tu meu saŋgum melakandu ke indawe.

³⁴ In seŋen zigok sokbewe zemti kulunŋ kalunŋ mimipiŋ. Seŋen ninmagen zigok sokbewe ke Kawawaŋgat betnaŋ tazin keyet msasa kwepgat nukŋaŋ Kawawaŋ wekumann ndamukulem mme gapuwanup.

7

*Am ŋengat zemkuku ku mbep
(Luk 6:37-38, 41-42)*

1 In am ñengat mama mimiñinangot sakwep penañ ku manâmbemindemambep. Am zemindowep beme Kawawañañ in bam zemindowe.

2 Keyet in am zet zem indondo mbep beme Kawawañañ in zem indowe. Ma am kwitnañ kwitnañ mimindawep, sepem keyegak Kawawañañ naman in mimindawe.

3 Geñ eneyet nodangot zikatnan kakalak isikñañ tazin ke ekti naman gitañgalen zikadan tep pañañ tazin ke ku eknâmâtâtnik?

4 Tep pañañ gitañgalen zikadan tapme ekpenti geñ zigoset nodangot pigok zemanep ñep bewe, 'Geñ nâmane zikadan kakalak tazin ke tim gewi?'

5 Geñ an nambalamdi zut, gitañgalen zikadan tep pañañ ke ñeñañ timpenti bamgat ekmâtâti nodangalen zikatnan kakalak timpemane ñep bewe.

In Kawawañgalen zetnañ am nânâyet wisat mamiwen ku diindowep

6 In kwitnañ kwitnañ kambuk Kawawañgalen zenup ke tam ku ketalasim indame taman timti walelip. Ekñenañ kwitnañ kwitnañ keboñ ke selañ maim enzeñip. In kegogak Kawawañgalen zetnañ am nânâyet wisat mamiwen ku diindowep.”

Dundundu mimiyele set katnañ

(Luk 11:9-13)

7 Zisasiyañ dundundu mimiyele nâmti bemzenze zet tuk kapi zeye, “Kawawañgat dundum same kwitnañ kwitnañ indawe. Ma timamat

mulup mti penañan aikbep. Ma nãnde kesan kume set kwaselemti kwitnan kwitnan indawe.

⁸ Mandunduiwan kwitnan kwitnan matip. Matimaliwan penañan maaigip ma nãnda kesan makuip ekñen sekekek kwaselemti kwitnan kwitnan maindain.”

⁹ Dundundayelenak ñen kapigok zeye, “Ma inmagangatnan am ñenan nembanan meuyet yankwesime, nanzan ku masain.

¹⁰ Ma angalayet yankwesime nombe kukñanben ku masain.

¹¹ In am bekanan penañangut nembanin kwitnan kwitnan dolakñan maindaip. Âpme Biwin kululunen ek An dolakñan penan. In dundume kwitnan kwitnan dolakñan penan indamukulem mimiyele indawe.

Notnmak totatatndangalen set tengat ten

¹² Âpme in amnan zigok mimindandayet manâip keyet katan in ekñen ñenan mimindawep. Zet keyan Mosesiyelen zii zet ma golan zenze an ekñengalen zet sambe pendemtazin.

Sekekek gikñanggat bemzenze zet (Luk 13:24-27)

¹³⁻¹⁴ Tezin ñandangalen sekekek ke gâlãnan ma ke mebegalen set tazin ke teman ma kwetetepman keyepmti am sambeyan ke mâti mamelip. Mama katikñangalen sekekek ke gikñan ma set ke isikñan. Âpme am isikñan buganan set ke mâti mamelip. Neñ ingat sekekek gikñan ke mebegalen nãmtikñan miyap.

*Golañ zenze an dâsuki ekñengalen yañin
(Luk 6:43-44)*

¹⁵ Golañ zenze an dâsuki sekñin sipsip sek nembon naman keñin tam kukñañben penañ nembon. Ekñen kebon keyepm keñin minyunguwepgapm keñin ekdamuñ mbep.

¹⁶ Mama mimiñin mme in ekñengat yañañ ñep ekmâtâbep. Ke ñen tepgat bem zesowap kapigok. Ñañ zupmañañ penañ niniyelen ku peme totnak. Sañgaleleyañ kegogak sam penañ ku peme totnak.

¹⁷ Ma tep pembenañañ penañañ pembenañ maelikzin ma tep bekanañañ penañ bekanañ maelikzin.

¹⁸ Tep pembenañañ katañ bekanañ sokbembe ke ku maelikzin ma tep bekananen penañañ pembenañ ke ku maelikzin.

¹⁹ Keyepm tep ñen penañañ dolakñañ ku elikme antimti tewen mambumenzin.

²⁰ Sepem kegogak in golañ zenze an dâsuki ekñen mama mimiñin ekti yañin indikmâtâbep.

²¹ Ma am notnañañ manzeip, ‘Amobotnañ, Amobotnañ,’ ekñen ke ilinsakwep kululuñen ku mebep. Bien kululuñen egalen zet mañgawepuip ekñenañ etañ keñan mebep.

²² Am sambeyañ kan delañ zenzeñan Kawawañañ zemindome notnañañ nâgât kapigok dinowep, ‘Amobotnañ, Amobotnañ, nin gâlen mañgeengatnangapm Kawawañgaleñ Zet Zapat Dolakñañ diindowenn, ma gâlen zetgat we bekanañ sambe indapmâbenn ma mulup sambe mbenn.’

²³ Kegok zeme neŋ kapigok diindowap, ‘Neŋ ingat ku nâmâtâtindeyap. In bekananŋ mimi. In seabemâlit.’

Am nânânjanmak ma am seon
(Luk 6:47-49)

²⁴ Am ŋenanŋ zetn kapi nâmti gawepuwe, ek an nânânjanmak kebonŋ. An keyanŋ mkananŋ msat kaliŋan walage.

²⁵ Walapeme tâgâ lumun temanŋ ma map tunŋwam temanŋ kwati mka butem olapme katikŋanŋ bemti tage. Mka msat kaliŋan walalatnanŋapmti katikŋanŋ bemti tage.

²⁶ Ma am ŋenanŋ nâlen zet nâmti ku gawepuwe ek an seon kebonŋ. An seonŋ keyanŋ mkananŋ seŋ ŋokŋanŋ palen walage.

²⁷ Wala tatnepeme tâgâ lumun temanŋ kwapme tunŋwam temanŋ kwati msat temanŋ tawalat metnepeme mka seŋ semuŋti mmege.”

²⁸ Zisasiyanŋ zetnanŋ sepem igak igak zemdelaŋ zeme kan keyet am ekŋenanŋ Zet Zapat Dolakŋanŋ zenzenanŋgat nâmtemtem penaŋ mpewien.

²⁹ Eganŋ zet zapat dolakŋanŋ zeye ke sepemanŋ ekŋen zii zet am diindondo nembonŋ yek. Eganŋ am zet diindoye ke Kawawanŋgalen windemak zeye.

8

Zisasiyanŋ an ŋen liŋgit satnanŋmak weyanpeye
(Mak 1:40-45; Luk 5:12-16)

¹ Zisasiyanŋ kalaŋangatnanŋ toti mepme an imbi manŋge temanŋanŋ mâpmebien.

² Âpme an ŋen liŋgit satnanŋmaganŋ Zisasiyet kandaŋan kot pedondom samti kapigok zeye.

“Amobotnaŋ, geŋ nâgât liŋgit satnaŋ mmane ŋeluluyelen nânik beme ŋep weyaŋnesenik.”

³ Zeme Zisasiyaŋ betnaŋ sekŋanen timekti zeye, “Nâmgeyapgapm liŋgidi ŋeluk!” Zeme keyegak sekŋaŋ liŋgit sambe ŋelumâge.

⁴ Âpme Zisasiyaŋ aŋkenoo zet kapigok dunduye, “Nânik, geŋ zet zapat kapi am ŋengat ku zemane nâmbep. Geŋ belak esemteŋ met sekdi sâpe sâpe bumbu an zikat samane wiliŋgisem. Ma bam sâpe sâpe bumane ke Mosesiyaŋ eweŋan zeyenok mmane am sambeyaŋ nâme gâlen liŋgit satnaŋ ŋelup ke ekbep.”

*Sisiliŋ nemba ŋen zawatnaŋ mme alik beye
(Luk 7:1-10)*

⁵ Âpme Zisas egaŋ Kapeneam mkaen memopme Loma gapmangalen kasa kuku an ŋeŋaŋ ŋenaŋ ekmagen meti mukulem mpepeyet zeye,

⁶ “Amobotnaŋ, nâlen mulup an zawat temaŋ penaŋ ma wesin penaŋ bemti sindem temaŋ nâmti mkaen etaŋ tawen.”

⁷ Zeme Zisasiyaŋ zeye, “Neŋ kotingut weyaŋpesap.”

⁸ Kegok zeme kasa kuku an ŋeŋaŋ egaŋ zet dopmaŋ kapigok gilik zem zeye, “Yek, Amobotnaŋ, neŋ kwileki pembenan nnaŋgat nâlen mkaen kosenik? Geŋ belak kapi tatingut zet etaŋ zemane alik besem.

⁹ Neŋ gâlen yaŋdi nâmâtâlap. Gâlen zedi windenaŋbeŋ keyepmti gayaŋkwesima mulup ann kapi tati ŋep zemane alik besem. Eneyet neŋ amobotnaŋ ekŋengat kandaŋinan talap, ma nâgât kandaŋnanen kasa kuku an maip. Âpme

ekñenmagen ñengatnañ ñen, ‘Met,’ zempema mamezin ma ñengat, ‘Kot,’ zema makozin ma mulup angat, ‘Mulup ke mi,’ zema mamin.”

¹⁰ Zeme Zisasiyañ zet ke nâmti nâmtemtem msamti am mâti mebien ekñen zet kapigok diindoye, “Neñ penañ diindowi, an ke Zuda mañgeen ku sokbembenañ kapi nâmkijpepenañ temañ. Israeal am mañge tunjuwinangatan an nâmkijpepenjin keboñ penañ ñen ku aikban.

¹¹ Neñ ingat kok ke zema nâit, am sambe Zuda mañgeen ku sokbembenañ msat katan kobep ekñenañ Kawawañgalen mundumen kululuñen Abalaam, Aisak, Zekop ekñenmak tati tu meu nimwianbep.

¹² Kawawañañ Israeal am mañge ingat kululuñen mebegalen ombemindeye keyangut ilin bankumpewien keyepmti ekñen sambe penañ tambusosok keñan toti sek sindemgat zelinan añgalikme si zemzu zemsu mbep.”

¹³ Kegok zemti kasa kuku ñeñañ kapigok dunduye, “Geñ mkandanen mepmane nâmkijpependangat penañañ sokbemgasemin.” Âpme mulup an kan keyegak penañ alik beye.

Zisasiyañ an imbi notnañ zawalin mme alik bewien

(Mak 1:29-34; Luk 4:38-41)

¹⁴ Âpme Zisasiyañ Pitayelen mkaen moti Pitayet tatnañ imbi zawat sek kikip temañ weme ege.

¹⁵ Ekti betnanen timekme zawatnañ alik beye. Âpme imbi egañ wati Zisas tu meu bumsaye.

16 Âpme msat gasi tabeme am notnaŋaŋ an imbi we bekaŋaŋinmak sambe indatimkobien. Âpme Zisasiyaŋ belak zeletaŋaŋ we bekaŋaŋin mâge ma am notnaŋ zawat sek sindemak mme alik bewien.

17 Zisasiyaŋ kekok mme golaŋ zenze an Aizayayelen zet penaŋaŋmak beye. Ke Aizayayaŋ kapigok zeye,
 “Egaŋ ningalen zawat weyaŋme delaŋ zewe.”
(Aizaya 53:4)

*Zisas mâti mamayelen zet
 (Luk 9:57-62)*

18 Animbi sambeyaŋ kot Zisas bembuluŋ tapme egaŋ indikmâtâti nempaŋaneyet waŋga mti nembu nembet mebegalen zeye.

19 Âpme mesâgât penaŋ mme zii zet zikat indanda ŋenaŋ Zisasiyet kandaŋaŋ penaŋ koti zeye,
 “An zikat indanda, geŋ deset mesât mmane neŋ gapmâti mamambap.”

20 Zeme Zisasiyaŋ zet dopmaŋ kapigok gilik zem saye, “Neŋ namâti mamayelen neŋ yaŋgut nukŋaŋ temaŋ penaŋ titiyelen. Zit ekŋen enzuŋinmakgapm ke mawep. Ma age ekŋen mkaŋinmak yaŋgut neŋ Angat Nemuŋaŋ mka ma mundum weweyelen ku tatnain.”

21 Âpme mamâpmamtemien ekŋenmagen ŋenaŋ dunduye, “Amobotnaŋ, nânmemane meti bipm zawalen tazin ya mmalema gakime mzilimtiŋgut gilik ze kobap.”

22 Zeme Zisasiyaŋ kapigok gilik zem dunduye, “Geŋ bipdaŋgat nâmtemtem mimipiŋ. Geŋ nen napmât. Bipdi gakime nodine ku

napmâlipgapmti ekņengat muluwin ke. Geņ pe-
mane tapme kot namât.”

*Map tâgâ lumunaņ Zisasiyelen zetnaņ
gawepuyē*

(Mak 4:35-41; Luk 8:22-25)

²³ Kegok zemti waņgaen mopme nem-
baņaneyañ kegogak moti mebien.

²⁴ Tapmetnepeme keyegak sakwep map tâgâ
lumunaņ katiknaņ penaņ kume tundua mamaņa
temaņ penaņ kumti tuyaņ lenzimti waņga keņa
towepme waņgayaņ tu keņa towesât mge.
Kegok mge kan keyet Zisasiyaņ waņga keņa
meluk tawemaņge.

²⁵ Âpme nembraņeyañ met butemti zewien,
“Amobotnaņ, tu keņa towesât tapminupgat wat
ndaagalaņ nde.”

²⁶ Kegok zeme egaņ kapigok diindoye, “In
eneyet kiņgagat temaņ penaņa in daikzin. In
nâmkiņpepeņiņiņ, ma?” Kegok zemti wati tâgâ
temaņ ma tundua mamaņ zet diitdome sewakņa
bemti titokpiņ tabun.

²⁷ Kegok sokbeme nembraņeyañ ke ekti
nâmtemtem mti zewien, “Ek an zibonņapmti tâgâ
temaņ ma tundua mamaņ egelaņ egat zetnaņ
gawepulup?”

Zisasiyaņ an zut we bekaņaņit mâtideye

(Mak 5:1-20; Luk 8:26-39)

²⁸ Âpme tundua kutumti met nembet daen
Gadala ekņengalen msaleset met patañ zeme an
zut we bekaņaņitmagaņ ke koti aikbun. Egelaņ
am zaimengatnan koti kasa penaņ mmalu am
ekņenaņ kiņgati keeset ku mametemien.

29 Âpme egelanj kwizet ñakñak temanj mti kapigok zewun, “Geñ Kawawanjat Nemunanjanj zigok penanj mimndesâgât kodik? Kan ewe ku dangome geñ sindem temanj ndandapij.”

30 Âpme bo manje temanj bejanik daenen meu tatnimambien.

31 Kegogapm we bekananj ekñenanj Zisas kapigok zemti dundum sawien, “Ndamâsât nâmti ndamâpmane bo keñinan metowetne.”

32 Zemalu kapigok diindoye, “Ele ilak kunzunjit.” Zeme ekñenanj an egegat keñidanengatnan kunzunji met bo keñinan metowepmâbien. Kegok mme bo ekñenanj kunzunji ñandenjen gululunj kumti tunduaen tageen toti tu nimti gakimâbien.

33 Âpme bo damunj ekñenanj mka temanj kunzunji meti boyelen zet zapat ma an zut we bekananjitmak egetgalen zet zapat am sambe diindomâbun.

34 Zet zapat diindome mka temanjatnan am ilinsakwep Zisas eksât topmâbien. Toekti nâme igagen beme msalin peme tapme mebegalen nâmti zempewien.

9

Zisasiyanj an wesinj ñen weyanpeye (Mak 2:1-12; Luk 5:17-26)

1 Âpme Zisasiyanj wanjaen ewe moti gilik zem ikñanjalen mka temanaset koge.

2 Patanj zeme an ñen wesinj loe mkobien. Âpme Zisasiyanj nâmkijpepenjin igagen ke ekmâtâti an

wesiŋ ke pigok dunduye, “Nemun, nâm nukŋaŋ mimipiŋ. Yomdi ilak katikpeyap.”

³ Kegok zeme zii zet zikat indanda ekŋenaŋ kapigok zenâ zenâ mbien, “An kapi ziboŋ? Ek Kawawaŋ nemoŋ yek yaŋgut, ‘Yomdi katikpeyap,’ ke zein. An bekaŋaŋ penañ.”

⁴ Âpme Zisasiyaŋ keŋinan ekmâtâti kapigok diindoye, “Keŋinan zet bekaŋaŋ keboŋ ke eneyet taotnâip?”

⁵ Neŋ mulup zut kapi mimiyelen winde nanaŋaŋaŋ tatnain: Am yomin katikpepeyelen ma am, ‘Wati melit,’ zemindema mebegalen kogogak winden tatnain.

⁶ Alak nen mulup msap kapi e in neŋ Angat Nemunaŋ winde ke nanaŋaŋ yaŋaŋ nâmâtâseip. Kapigok Kawawaŋgalen winde tatnain keyepm neŋ am msalen yomin ŋep katikpepeyelen.” Kegok zemti an kapigok dunduye, “Wati loendi pumti mkandan met.”

⁷ Zempeme an egaŋ wati mkaŋaŋ mege.

⁸ Âpme am sambe ekŋenaŋ ekti, Kawawaŋgalen winde keboŋ ke ammagen mge keyepmti nâmtemtem mti Kawawaŋ zemsesewatpewien.

Zisas ek an bekaŋaŋ mimi ekŋenmak totati tu meu niŋge

(Mak 2:13-17; Luk 5:27-32)

⁹ Âpme Zisas ek keyetnaŋ meti mânep takis titi munduman tapme mege. Meti mânep takis titi an ke aikge. Ke neŋ. Kwitn Matiyo.* Neŋ tapma

* **9:9:** Lugaŋ Matiyuyet kwitnaŋ egaŋ Zet Zapat Dolakŋaŋ kuyeen Liwai kuye. Kwit zut kapi an kwegat kwitnaŋ.

Zisasiyan koti nikti dinoye, “Geŋ koti neŋmak tusu.” Kegok dinome neŋ keyegak wati ek mâti meban.

¹⁰ Meti nâlen mkaen meu niniyelen Zisas zemtetimti mobelin. Âpme am yomton ma an takis mânep titi notnne sambeyan kopme Zisas ma nembayan ninsakwep meu nimbenn.

¹¹ Kegok mmann Palisi notnanan ndikti Zisas nembayanne ningat zewien, “An zikat indandanin eneyet an mânep takis butnan kambu matip ekŋenmak am yomton temakwep tati tu meu tatnip?”

¹² Zet ke Zisasiyan nâmti bemzenze zet ŋen diindoye, “Doktayan am dolakŋan zawalinpin ekŋenmagen mulup ku mamin. Zawatmak ekŋenmagen etan muluwin mamin.

¹³ In meti Kawawangalen Zet Itnanan kapigok tazin keyet yanŋan weyanekmâtâlît, ‘Kawawanŋan zeye, “Neŋ in am anŋalan gogot mimindemti mama keyet nâmtikŋan mamiyap. Wa in neŋmak keŋin kwetetepman beme mamayet sâpe sâpe mambup ke yek.”’ *(Hosea 6:6)*

An ek ikŋanŋat sekŋan moti zein, ‘Neŋ a yomton yek; An dolakŋan penaŋ,’ zein ke neŋ an kebon ke ku indamukulem mimiyele kolap. Ma an ek ikŋanŋat sekŋan mtoti zein, ‘Neŋ yommak,’ tazein an kebon ke neŋ indamukulem mimiyele kolap.”

*Zisasiyan tu meu zemkulumpemti belak mayayelen zemzikat indaye
(Mak 2:18-22; Luk 5:33-39)*

14 Kan nengat Zân an tu zululut egalen nembra ekñenañ Zisasmagen koti yañkwesiwien, “Nin ma Palisi an m̄sasa sambenik tu meu zemkulumpemti keñ sindem matatnup. Kwilekiyet mti gâlen nembandine ekñenañ eneyet tu meu ku zemkulumpemti talip?”

15 Kegok zeme Zisasiyañ bemzenze zet pigok zeye, “An ñenañ imbiñañ wasât mti notnane-mak tapme ekñenañ oloñen penañ tati tu meu nimwian̄ti tatnepeme an imbi wasâgât mge egat kasañane ekñenañ koti mandamepme kan keyet notnaneyañ keñ sindem palen ma meu zemkulumpemti tabep.”†

Set itnañañmak Zisasiyelen set alakñañmak pepep ñep ku tabuk

16 Zisasiyañ zet ñen kapigok zeye, “Mka tokan tungupmanen etimbembeñañ alakñañ antimti ku weyañ bek. Weyañsât tapmnepemane egañ bululuñ zemtobodak. Keyepmti alakñañ etañañ mpemane dolakñañ kaliñañ tadak.”

17 Bemzenze ñen naman pigok zeye, “Am ñenañ siñgapon̄ sâñsâñ busât selik itnañañ pewewenañgat ku bunak. Bunak beme seligañ sakwep epeeme siñgapon̄ sâñsâñ kwawadak. Keyepmti selik alakñañen bunak beme dolakñañ zinak.”‡

† 9:15: Bemzenze zet kapiyet yañañ: Zisasiyañ an imbiñañ wasât mge zeye ke Zisas ikñañ. Zisasiyañ nembrañanemak tati oloñen palen tabien ya kan keyet kasa ekñengat belinan mopme ekñenañ tewen kume nembrañane ekñenañ keñ sindem palen tabien. ‡ 9:17: Bemzenze zet kapi zet yañañ pigok: set itnañañmak Zisasiyelen set alakñañmak pepep ñep ku tabuk.

Zisasiyan an njanngat nemunan gakikiengatan mme wage

(Mak 5:21-43; Luk 8:40-56)

¹⁸ Zisas ek bemzenze zet ke zemti tapme an damun eget kandan kot pedondom samti zeye, “Namban alaknati kapi gakin keyepmti geŋ gapmepma met tengumane ewe gilik zem wasem.”

¹⁹ Kegok zemti mepme Zisas ma nembanjane nin mâti mebenn.

²⁰ Tapmepmann imbi nen sipman nup kan 12 omba penan belak makwawetan. Keyan Zisas mâti meti egalen sâknan butnan etan atasâgât nânge.

²¹ Keŋanan kapigok otnâye, “Sâknan etan atasap beme dolaknan besap.”

²² Kegok nâmti Zisasiyelen saknan butnan atame Zisasiyan gilik zemti ekti zeye, “Ipm, nâmnuknan mimipiŋ. Nâmkinpependimakgapm dolaknan benik.” Zeme keyegak imbiyan dolaknan beye.

²³ Âpme Zisas egaŋ metneti an damun keyelen mka keŋan mowege. Moweti eget mkaen am notnanan si silik kwisak ma am notnanalen si zemsu zemsu nâye.

²⁴ Ke nâmti diindoye, “In ilinsakwep wati towepmâlit. Imbi nempa ek ku gakip; ek muluk tawen.” Kegok zeme am eknenan Zisas ekyenbien.

²⁵ Âpme indamâpme towepme delaŋ zeme egaŋ imbi nempa gakikiŋan tage mka keŋan ke meti imbi nempa betnanen atame wage.

26 Âpme keyet zapatnaŋaŋ msat keyet keŋan palakŋaŋ bemege.

Zisasiyaŋ an zut zikalit beŋaŋ weyaŋideye

27 Âpme Zisasiyaŋ msat ke pemti mepme an zikalit beŋaŋ zut egelaŋ ek mâti kwizet kwawet kwawet mti zewun, “Geŋ amobotnaŋ Dewitgalen alikŋaŋaŋ, nigat kemberŋ bugan mi?”

28 Zeme egaŋ meti mkaen mowepme, an zulaŋ kandaŋan mowepmalu idayaŋkwesimti zeye, “Neŋ zikalit weyaŋidendeyelen ke ŋep nâmkinjaŋpelup, ma?”

Zeme egelaŋ zewun, “Amobotnaŋ, nit nâmkinjaŋpemgelup.”

29 Kegok zemalu Zisasiyaŋ zikalit timekti zeye, “Nâmkinjaŋpepenidaŋgat penanaŋ nâlup kegok idak-timekma sokbemidak.”

30 Atame keyegak zikalit ekbun. Ekmalu Zisasiyaŋ amgat ku zemsokbembeyet zemkulumidemti kapigok diidoeye, “Nâlup, it keyet zapatnaŋ am ŋen ku diindomalulu nâseip.”

31 Yanjut egelaŋ zet ke nâmpemti zet zapatnaŋ zemalu msat keyet keŋan palakŋaŋ bemti mepmâge.

Zisasiyaŋ an zetnepiŋ weyaŋpeye

32 Âpme Zisasiyaŋ mepme keyegak am notnaŋaŋ an zetnepiŋ wati kobien. An ke we bekaŋaŋaŋ mpeme zetnepiŋ bemberaŋaŋ.

33 Zisasiyaŋ we bekaŋaŋ mâpme mepme an egaŋ zetnaŋ zeye. Zeme am maŋga temaŋ tabien ekŋenaŋ nâmtemtem mti zewien, “Israël msalen muluwaŋ keboŋ ŋen ku sokbeme ekbenn.”

³⁴ Palisi an ekñenañ zewien, “We bekanan ekñengalen amobotnañan mukulem mpeme we bekanan taindapmâzin.”

Zisasiyan am indikti kember mge

³⁵ Âpme Zisasiyan mulup kekok ke mti mka temañ isiknañ mame delañ zeye ma sesewat mka ñen ñen Kawawañgalen zemâtâtâtgat katananen mama keyelen Zet Zapatnañ Dolaknañ diindoye. Diindomti zawat liñgit, sek sindemak mme dolaknañ etañ bewien.

³⁶ Âpme am mange temañ indikti ekñengat keñañ kember penañ beye. Ekñen pembenan bembeyelen keñ yayan mbienangut mukulemin ku aikbien. Ekñen sipsip damuñinpiñ mamti kilen maip sepem keboñ mambien.

³⁷ Keyepm nembrañane ningat kapigok diindoye, “Kawawañgalen mulup sambe penañ tazin âpme mulup an imbi sambe yek. Kwep kwewetañ.

³⁸ Keyepmti in mulup toñañ dundum same mulup mimi an imbi aikindeme mulupmane sakwep mepmâbep.”

10

Zisas nembrañaneyelen kwilin
(Mak 3:13-19; Luk 6:12-16)

¹ Zisas egañ nembrañane 12 ndatime koti we bekanan mâtindendeyelen ma liñgit ma zawat sek sindem ke mmann yek bem indandayelen winde ndamâge.

²⁻⁴ Nemba 12 ningat kwitn kapigok:
Ñeñañ Saimon kwitnañ ñen Pita

ma yuṇaṇ Endulu
 ma Zebediyet nemuṇanet Zemsmak
 Zân.
 Ma Pilip
 ma Batolomiyu
 ma Tomas
 ma neṇ Matiyu itnaṇan takis mânep titi an
 mamteman
 ma Zems Alipiasiyet nemuṇaṇ
 ma Tadias
 ma Saimon Zelot *
 ma Zudas, Iskaliot mka temaṇgatnaṇ. Egaṇ
 mamotneti bamgat Zisas zemkuwe.

Zisasiyaṇ nembanaṇe mulup zet indaye
(Mak 6:7-13; Luk 9:1-6)

⁵ Âpme Zisasiyaṇ nembanaṇe 12 ningat zet
 zemeti zeye, “In am Zuda maṇge ku sokbe-
 mbeṇaṇ msalen selaṇ ku iwep ma Samalia
 ekṇengalen mka temaṇ notnanen ku mebep.

⁶ Israeal am maṇge ekṇen sipsip keboṇ galaṇ
 zemti waleletgat zapat mamaip ekṇenmagen tok-
 wati Zet Zapat Dolakṇaṇ Penaṇ diindom

⁷ meti kapigok zewep, ‘Kawawaṇgalen
 zemâtâtâtgat katnanen mama inmagen sokbem
 tazin’.

⁸ Mti zawalin mme alik bewep ma gakikiṇaṇ
 mme gilik zemti wabep ma liṅgit sat mme
 ṇalumâbe ma we bekaṇaṇ indamâtindewep. In

* **10:2-4:** Kwit Zelot ke an maṇge Zuda ekṇenmagengatnan an not-
 naṇ kasaṇineyelen selin ma ekṇengat mânep takis mee bembeyet
 peṇpeṇ mti ilinaṇgalen yeṇsokṇine ekṇengalen mama mimiyet
 eksempemti mamtemien.

winde mulup kebonj mimiyet tonaj tonaj indandanjapmti mulup ke tosanepinj mbep.

⁹ Mânep ma milawat notnaj ku timebep.

¹⁰ Ele ku tiwep. Sangum melakandu sekjinanen tazin ke nep. Setmundunduj ma tonje ku mbep. Amnaj kwitnaj kwitnaj taolet mimindawep keyepmti in naptalak mebep.

¹¹ Mka temanj ma isiknaj keyet kejan moti am nenaj ekmak tatagat zemindatetime egalen mkaen metabep keyetnaj toti am notnangalen mkaen selak selak ken ke ken ke ku mekobep. Mka indandanj keyet tabep.

¹² In amgalen mkaen moti, 'Kej sewaknaj alak inmagen tazin,' zeme

¹³ mka tonajan tu meu indawe beme kej sewaknaj ekjenmak weweyet zewep. Yangut in amgalen mkaen meti, 'Kej sewaknaj alak inmak tazin,' zeme ekjenaj zemindawep ma ekjenaj indaikti mka ma tu meu ku aik indawep beme Kawawangalen kej sewaknaj ku indawep. Kej sewaknaj ilinmak tapme mebep.

¹⁴ Âpme mka temanen mepme amnaj ku indamukume ma zelin ku nâmenjut zipelukjin sentji ke ku gilik zem kobep.

¹⁵ Nejj penaj zema nâit, Sodom mka ma Gomola mka temanen am bekananjanngat dopmanj titiyelen kanen Kawawanj dopmanj mtoti indaye yangut mka keyelen am ekjen bekananjanngat dopmanj mmoti mimindawe.

Am ekjenaj Zisasiyelen mulup nempa sisipenpenj mimindawep

(Mak 13:9-13; Luk 21:12-17)

16 Nâip, sipsip tam zupman ekñengat tunguwinan zemindema melip keyepm in sawekwikwit kebon kakanemuñ tati weyañekmâtâti mambep mti sasakandenombe kebon sewakñañ mambep.

17 In kasañine ekñengat eksemti mambep. Ekñañanñ indatimti met zet muluwen indewep ma sesewat mkañinan meindemti sindiwañ indowep.

18 Yanğut ke etañ yek. In nâgât nembanne maip keyepm gapman ma amobotnañ ekñañmagen indatimti mebep eneyet in nâgât kwizet buñam zemâtâbep kegogapm kekok mimindawep. Âpme in ekñengat zikalinan ma am Zuda mañge ku sokbemberañ ekñengat zikalinan winderañ be-mti Zet Zapat Dolakñañ zemkawañ bewep.

19 Ekñañanñ amobotnañmagen zemindome, ‘Zet zigok zewanup?’ zemti yayañ ku mbep. Kan keyet in zet zenzeyelen ke dembusekñañinan bema in zet ke zewep.

20 Kegok mimindame zet zewep ke ingalen zet ku bewe. Biwinanğalen Emetak Teñañ zet ke keñañanen indame zewep.

21 Kan keyet datnañanñ meniñañ zemkume gakiwe ma bipmañañ nemuñanñ zemkumti kume gakiwe ma animbi nembayañ mamin biwin kasa mimindamti zemindowep.

22 Âpme in neñmak mamaipgapmti am sambe ekñañanñ ingat nâme kañañañ bewe. Yanğut anañ an ñen nâmkinpepemak sisipeñpeñ msame egañ nâmkinpepeñañ katikñañ atam tapmetneti gakiwe bema kan delañ zenzeñañ Kawawañañ an ke mama kanzizit sawe.

²³ Ekñenanñ sisipenpenñ mme in katikpemti kunzunñti mka ñenen mebep. Neñ zet penañ zema nâit, in Islael mka sambe Zet Zapat Dolakñanñ ku timek kopme delañ zeme Angat Nemunñanñ neñ kobap.”

Kwitnanñ kwitnanñ neñ mnambien keyet katanñ in mimindawep

²⁴ Zisasiyanñ nukñanñ keyet zet ñen ewe kapigok zeye, “Melañganñenanñ an damuñ ku sebempenak. Ma sisiliñ nembayanñ amobotnanñanñ sebempemti mobotnanñ ñep ku manak.

²⁵ Kegogapm am ekñenanñ an damuñ msawien sepem keyet katanñ melañga ekñen nukñanñ aikindame oloñen palen ku mambep. Âpme an damuñgat kwitnanñ Beelsebul kuwien beme sepem kegogak melañga ekñengat kwilin bekananñ penañ kuwep.

²⁶ Ekñenanñ kegok mimindawep keyepmti in kasañineyet ku kiñgabep. Nanañgat kwizapatn mpalakñanñ beme amnanñ nâmkawanñ bewep.

²⁷ Neñ zet buzagen diindoma in zet ke tusumti diindoma sambeyet zempalakñanñ bewep. Ma in zet buzagen nâmbien ke sambemagen zempalakñanñ bewep.

²⁸ Âpme in am sekñin etañ kume gakime emetakñin ñep ku kukuyelen ekñen keyet ku kiñgabep. An ingalen emetakñin mene sekñin mene temakwep âtâtpeme teziñ ñandanñ towebe windenñanñ tasain Ek ke Kawawanñgat ek etañ eksempem mambep.

²⁹ Keyepm kasañineyet kiñgagapiñ. In gwasembelemele indigit. Kawawanñanñ indikdamuñ

mam. Gwasembelemele eknen belaknan penan. Eknen tosanin isiknan penan titiyelen yangut age nen gakime Bienan manain.

³⁰ Keyangut Kawawan ingat name mobotnan penan mambein.

³¹ Keyepmti in kinngapiin mambep. In tosanin teman penan keyepm Kawawanin indikdamun mme mambep.

An notnne Zet Zapat Dolaknan Penan zem-palaknan beme nolinyan zemtoindewep

(Luk 12:8-9, 51-53; 14:26-27)

³² Am nenan ney mmotnembe beme am eknenmagen kogok manzein, 'Ney Zisasmak tusu mayap,' kogok manzein beme ney kegogak kululunen gwaen Bipmnanngat zikatnan zemkawan bempemti, 'Ek ningalen mangeen tusuye.' zewap.

³³ Yangut nen egan am ekngat zikalinan zemkandabe beme ney kegogak kululunen Bipmnanngat zikatnan zemkandatpewap.

³⁴⁻³⁵ Apme ney kululunengatnan inmak ken kwep mamayelen ku toban. Ney kululunengatnan toti Zet Zapat Dolaknan Penan indama in notnanan namkinpeme, notnanan ku namkinpep keyepm zet keyet in ilinak kalalan tapmip.

'Bipnemunan kalalan tapmilup. Ma mam nembayan kalalan tapmilup. Imbiyan naninanmak kasa kasa tapmilup.

³⁶ Ma biwinmak kasa kasa tapmip.' *(Maika 7:6)*

³⁷ In gogot teman mamin biwinngat ma nemunambanneyet ku mbep. Mama mimi keyan tototnan bewe. Apme ney nanngat muluwan

tonaŋ nananŋat kwep nâme mamopmambe. Neŋ nikme an tototnaŋ bema in nâgât keŋ kwep penaŋ ku mamneip.

³⁸ An ŋenaŋ neŋ napmâbâgalen nâmti nukŋaŋ puwe sepem neŋ nukŋaŋ puwan kekok. Ek tewen gakikiyet weyaŋ tabe. Nukŋaŋ pupuyet ku weyaŋ mti tabe beme egaŋ nâgât zapat ŋep ku bewe.

³⁹ Am ŋenaŋ msalen mamaŋaŋ nâme mobotnaŋ beme mambe egaŋ mama penaŋ ku aikbe ma naman am ŋenaŋ ek nâgât mti sisipeŋpeŋ mpeme napmâmamambe egaŋ gakimti mama kanzizitgat zapat bewe.

⁴⁰ An ŋenaŋ mka keŋan indatimti kwati dolakŋaŋ mimindawe ke neŋ egalen mka keŋan natetimti kwati dolakŋaŋ minewiek keboŋ. Ke kekokak Bien Kawawaŋgat mpewiek keboŋ.

⁴¹ Ma an ŋenaŋ mka keŋan nâlen mulup mimi an indaikkwati wembe ke bangat Kawawaŋaŋ tosaŋit sepem kwep idawe.

⁴² Zet penaŋ zesowap, am ŋenaŋ an nâmkinpepemak tototnaŋ main egat tu teenŋaŋ bugan omsawe beme egaŋ mukulemaŋ isikŋaŋ bugan keyet tosaŋaŋ tiwe.”

11

*Zân tu zulutindende an egat nemanane indeme
Zisasmagen mebien*

(Luk 7:18-35)

¹ Zisasiyaŋ nin nemanane 12 zet kekok zemzikat ndame delaŋ zeme pemann tapme,

mka notnaŋ sokŋanen Zet Zapat Dolakŋaŋ Penan zemzikat indamimiyelen mebenn.

² Âpme Zân tu zulutindende an ek mka katikŋanen tati Kilaisiyaŋ mulup mge keyet zap-atnaŋ nâmti nembraŋane zemindeme meti,

³ Zisasiyet kapigok yaŋkwesiwien, “Zânaŋ nâsâgât tapm keyet zemane nâne geŋ Zânaŋ an Islael ninmagen kokogalen zeye ke geŋ kapi ma ewe ŋen?”

⁴⁻⁵ Zeme Zisasiyaŋ kapigok diindoye, “ ‘An zikalin beŋaŋaŋ alak zikalin taegip, selin bekaŋaŋaŋ set tapmaip, liŋgilin temaŋaŋ alak liŋgilin takŋelun, wakŋin kekeŋaŋaŋ alak ekŋenaŋ wakŋin tatnâip, an gakikiŋaŋaŋ gilik zem tawalip ma am towewenaŋ penanaŋ Zet Zapat Dolakŋaŋ Penan tatnâip.’ *(Aizaya 35:5-6; 61:1)*

In nâlen zet nâmti mulupm tapmiap ke taegip kapiyet zet zapatn gilik zemeti Zângat zeme nâmti yaŋŋ nâmâtâsem.

⁶ Âpme an ŋenaŋ nâgât keŋ zut ku mbe beme egaŋ oloŋen mam. Zet ke mmeti Zângat dunduseip.”

⁷ Âpme Zângalen nembraŋane ekŋenaŋ gilik zemti mebiennen Zânmeden Zisas egaŋ am tabien ekŋen Zângat kapigok diindoye, “In ewenaŋ Zânmeden msat tuŋgupman mebiennen in kwileki eegalen otnâmti mebien? In Zân betut sinaŋnok tâgâyaŋ kumbume mebe kokot tapme eksât mebien?”

⁸ Ma in msat tuŋgupman an ŋen kâlâpman dolakŋaŋ tosaŋaŋ temaŋ munduŋ tapme ke eksâgât mebien? Nâip, an kâlâwin dolakŋaŋ

ekņenaņ amobotnaņ ekņengalen mkaen etaņ ma-
maip.

⁹ In zeme nâmbi, in kwileki eegalen otnâmti
mebien? In golaņ zenze an eegalen mebien? Ke
penaņ, ek golaņ zenze an sambe mambien sebe-
mindein enenogat ek golaņ zenze an mobotnaņ
temaņ penaņ.

¹⁰ Kawawaņgalen Zet Itnaņanen Zângat
zemkawaņ kapigok zenzeņaņ,

‘Neņ zapat zenze an pema koti egaņ kukņaņgat
meti zet am keņin gilik zenzeyelen gâgât
set weyaņ be.’ *(Malakai 3:1)*

Kawawaņaņ kekok zeye.

¹¹ Neņ ingat zet penaņ zeyap, Zân tu zulutin-
dende an egaņ am sambe msat kاتاņ sebe-
mindemti mobotnaņ penaņ bein, yaņgut egaņ
nâgât gakikinnaņgat yaņaņ ku nâmâtâzin. Âpme
in neņ yominaņgat gakimti yomin katipema
in sambeyaņ nâmkinpenewaņ Kawawaņgalen
zemâtâtât katnanen tapmaiwaņ in Zân seabem-
peip.

¹² Kan keyet Zân tu zulutindende an egaņ mulup
yaņbemti mmepme alak tatnup kapi an ekņenaņ
Kawawaņgalen zemâtâtâtgat katnanen mamayet
zapatnaņ msat kاتاņ palakņaņ bein âpme amnaņ
zet ke nâmti zet ke ewe timti keyet keņaņ ma-
mayelen tikņaņin temaņ penaņ wemindaye.

¹³ Golaņ zenze an itnaņaņ zewien ma Mosesiyelen
zii zelen zet tazinen keyet penaņaņ Zânaņ tu
zulutindende an ekmagen sokbemkawaņ beme
Kawawaņgalen zemâtâtât katnanen mama kelak
penaņaņmak bein.

14 Âpme itnaŋaŋ penaŋ Ilaizayaŋ mamkwati gakime golaŋ zenze an notnaŋ ekŋenaŋ an ŋen Ilaiza nembonŋ sokbewe zewien. Yaŋ alak Zân tu zulutindende an egaŋ sokbein ek Ilaiza kebonŋ. Âpme in zet itnaŋaŋ nâmkiŋpeip beme in Zânaŋ zet zein ke nâmkiŋpewep.

15 In zet nânâyelen tikŋaŋaŋ tazinaŋ zet kapi ŋep opeimti nâsem.”

Palisi am ekŋenaŋ wakŋin bekekti Zânmak Zisasiyelen zet ku nâmbien

16 Zisasiyaŋ pigok zeye, “In pe zibonŋ? Bemzenze zet kapigok diindosowap. Imbi nemba ŋen silik kume notnaneyaŋ dopmaŋ ku maŋgilik zemkuip. Ma silik kum tasume ku masumpeip kebonŋ.

17 Keyet yaŋaŋ kapigok. Nâgât zetn ma Zângat zetnaŋ ke in nâme pepesut beme ku manâip.

18 Zânaŋ tu meu belaknik bugan manimti mamtan. Âpme am sambeyaŋ Zângat zewien, ‘Ek we bekananmak main.’

19 Âpme neŋ Angat Nemunaŋ toti tu meu nima in nikti nâgât manzeip, ‘An kapi tu meu temaŋ ma wain tu manin ma mânep takis titi an ma am yomtonŋ ekŋengat nolin.’ In ŋoktikŋin pembenanŋ benak beme nigalen meu zemkulumpepe ma ninindaset ekmâtâbiek.”

Zisasiyaŋ Galili msalen am mambien eknengat golaŋ zet mimindaye

(Luk 10:13-15)

20 Zisasiyaŋ zet ke zemdelanŋ zemti mka temaŋ notnanen itnaŋaŋ maŋgeen ke menok temaŋ

sambe penaŋ mme yomengatnan keŋin ku gilik zewienyepmti kan keyet egaŋ gilik zem meti golaŋ zet mimindaye.

²¹ Golaŋ zet kapigok diindoye, “Wakae, inmagen bekaŋaŋ penaŋ sokbewe. Kolazin mkaengatnaŋ am ma Besaida mkaengatnaŋ am inmagen neŋ menok kwitnaŋ kwitnaŋ temaŋ sambe mban ke eweŋan am Taia mka ma am Saidon mka temanen ke ekŋenmagen sokbenak ze nap sâk teŋenaŋaŋ munduŋti kâyaŋ sekŋinan mulati yominaŋgat nâmti sakambuk mti kembeŋ palen talip keyet zikat indame yominmagengatnaŋ gilik zewiek.

²² Keyepmti neŋ in pigok diindoma nâit. Taia ma Saidon am ekŋengat dopmaŋ mututu kananen Kawawaŋaŋ yominaŋgat tosaŋaŋ mtoti ekŋengat indawe yaŋgut in yominaŋgat tosaŋin mmoti penaŋ indawe.

²³ Kapaneam ingalen mka teman tatat mimi mti menok yaŋaŋ yaŋaŋ mma am in nikmotâbien yaŋgut in alak pi in sekŋin tapm molip in nâgât nâmâtâliwaŋgut kegok tapmip ke ŋep yek. Keyepmti ingat tosaŋin teziŋ ŋandaŋen towebep. Inmagen neŋ menok sepem igak igak mban kegogak Saidon mka temanen am mbak ze alak kan pigogak ewe tabiek.

²⁴ Keyet neŋ pigok zema nâit, Dopmaŋ titi kanen Sodom mkaengatnaŋ yominaŋgat tosaŋaŋ mtoti indawep. Yaŋgut in dopmaŋ mmoti penaŋ indawe.”

*In neŋmagen pien koti kâtnâmti talit
(Luk 10:21-22)*

²⁵ Kan keyet Zisasiyan zet kapigok zeye, “Bien kululun msatgalen Amobotnan, neñ gâgât wisikñ nâmgeyap enenogat am nânânjinpiñ ekñenmagen mulupdi ma Zet Zapadi Dolakñan Penañ ekñenmagen mkawan bemane ekmâtâbien keyangut an nânânjin temañ ekñenmagen kwitnan kwitnan enziliwanan.

²⁶ Bipm, geñ kwitnan kwitnan msokbewanan ke gitanğat nânâyet ma nâmtikñandangot mbanan.

²⁷ Bipmnan kwitnan kwitnan sambe kapi betnnan bem nemâge. An ñenan nâgât yaññ ku nâmâtâzin. Bipmnan nâgât yaññ maekmâtâzin. Ma Bipmnanğalen yaññ an ñenan ku maekmâtâzin nen kwep maekmâtâlap. Ma neñ etañ am ombem indema Bipmnanğat yaññ maekmâtâlip.

²⁸ Âpme neñ an keñ sewakñan toñan kogogapm nukñanjin timti neñmagen kopme netimpema in keñin sewak beme mait.

²⁹ Neñ ingat nukñanjin tiwan ke keñ sewakñan palen tati tiwangat kopme, ‘keñ sewakñan ke indama neñmak tusume mamti keyet yaññ mnâit.’ *(Zelevaia 6:16)*

Eneyet neñ An bakbak toñan.

³⁰ Ma kwileki ñen zikat indama in am ekñen zet ma mama keyañ timtot indendeyelen ku mbep in ekñen melen belañ bem indeme mambep. Âpme keyañ melen belañ bemindeme nâmâbep.”

12

Zisas ma Palisi am ekñenan Zuda am

*ekñengalen Sabat tagonjo kanen mdondowien
(Mak 2:23-28; Luk 6:1-5)*

¹ Kan keyet bamanen Zisas ma nembanjane nin nsakwep Zuda am ekñengalen Sabat tagonjo kanen wit mulup tungupmaset meti nsakwep meuyet mti yanjbemti wit katnañ tim nimbenn.

² Kegok mmann Palisi an ekñenañ ndikti Zisas-iyet kapigok dunduwien, “Pi ekbak, nemandine ekñenañ muluwañ tapmip ke ningalen Sabat tagonjo kangat ñep ku mimiyelen!”

³ Zeme kapigok diindoye, “Dewit ma amñane ekñenañ meuyet mti kwitnañ kwitnañ mbien zapatnañ ke mamainñ nâip.

⁴ Egañ Kawawañgalen sesewat mka temañen moti nupmamañ Kawawañgat wisikñ bembenañ ke sâpe sâpe bumbu an egañ msame ikñañ ma nembanjane nupmamañ nimbien ke zii zelen tazi-nen sâpe sâpe bumbu ekñenañ etañ niniyelen. Dewit egañ zii zet aᅅgosoye keyaᅅgut egat zet bekanañ ku manzeip.

⁵ Sepem kegogak in eweñan Mosesiyelen zii zet makumnâmbienen sâpe sâpe bumbu an ekñenañ sesewat mka temañen ningalen Sabat tagonjo kan* sâpe sâpe bumbu ke mulup mamtemien. Keyañ yom yek kok zenzeñañ.

⁶ Neñ pigok diindowi, an ñen kapi tazin ek sesewat mka temañ mobotnañ sebempein.

⁷ Kawawañgalen Zet Itnañañ zet ñen kapigok tazin,

* **12:5:** Sabat tagonjo kan Zuda am ekñenañ Kawawañgalen Zet Itnañañ mamainñamtemien.

‘Kawawanaj zeye, “Nej in am angalaj gogot mimindemti mama keyet nâmtiknaj mamiyap. Wa in nejmak kenjin kwetetepmaj beme mamayet sâpe sâpe mambup ke yek.”’ *(Hosea 6:6)*

In zet keyet yanaj nâmbiek benak ze an ekjen ke yominpinj kebonjat zetnaj ku zemindowiek.

⁸ Eneyet nej Angat Nemunaj Sabat tagonjo kangalen Amobotnaj keyepmti nej nej ekjenaj Sabat tagonjo kangat kwitnaj kwitnaj ke ma ke mimiyelen nej zemindendeyelen.”

*Zisasiyan Sabat tagonjo kan sutnateman an betnaj seleunaj nen weyanpeye
(Mak 3:1-6; Luk 6:6-11)*

⁹ Kegok zemti nemanane nsakwep keyetnaj meti Zuda ekjengalen sesewat mkaen mowebenn.

¹⁰ Âpme kan keyet an nen betnaj seleunaj tapme Palisi an notnaj tati Zisas ekti zelen pepeyelen nâmti yankwesiwien, “Ningalen zii zelen tazinen Sabat tagonjo kangat am weyanpepeyelen ma yek?”

¹¹ Zeme Zisasiyan nâmti diindoye, “Inmagen nenaj sipsipmaj kwewetaj tatnak beme Sabat tagonjo kanen aimbonaj towepme kan keyepmti peme tadak? Yek, mpeme kwadak.

¹² Âpme sipsip ekme nânânan tototnaj mambein. Âpme am mobotnaj penaj bein keyepmti Sabat tagonjo kanan am mukulem mimi keyan mulup penanajmak bein.”

¹³ Kegok zemti an betnañ seleuññañmak keyet dunduye, “Bedi mututut!” Zeme betnañ mututupme betnañ dolakñañ nembet keboñ beye.

¹⁴ Âpme Palisi ekñañ Zisas kume gakikiyelen met ondekti zetnañ zewien.

Zisas ek Kawawañgalen sisiliñ an

¹⁵ Âpme Zisas kume gakikiyelen zet ke nâmti msat ke pemti belakñaset mepme am sambeyañ mâti mepme am zawat sambe weyañindeye.

¹⁶ Weyañindemti Zisasiyañ ikñañgat yañañ am notnañ ekñañ ku zempalakñañ bembeyet zemkulumindeye.

¹⁷ Ke Kawawañañ zet ñen golañ zenze an Aizayañ eweñañ zeye ke penañañmak bein.

¹⁸ Zet ke kapigok,

“Kilais kapi ek nanangat sisiliñ nemban neñ ek ombempewan. Neñ egat gogot mti oloñen mampeyap. Neñ Emetakñ ek sama egañ am Zuda mañgeen ku sokbembeyañ ekñañmagen zemkawañ beme neñ zemdelañ zenze zet mulup teñ ekñañmagen mbap.

¹⁹ Egañ zet mdândâ ma kwizet ñenzinziñmak ku mbe. Ma egañ mka temañ keñañ selen zet kwizet temañ am sambeyet diindondopiñ mbe.

²⁰ Egañ zet katik am yaiñañ ekñañgat ku maapitilim indein. Egañ mulup tapm metnepeme Kawawañgalen zezapat dolakñañ msat katan mpalakñañ bewe.

²¹ Am Zuda mañgeen ku sokbembeyañ ekñañ egat webe webe palen tabep.” *(Aizaya 42:1-4)*

*Amnaŋ Zisasiyaŋ mulup we bekaŋaŋ ekŋengat
 ŋeŋaŋin Beelsebulmak tapm kekok zewien
 (Mak 3:20-30; Luk 11:14-23)*

²² Âpme kan keyet an ŋen we bekaŋaŋaŋ mpeme zikatnaŋ beŋaŋ ma kopa ke wati Zisasmagen mepme weyaŋpeme we bekaŋaŋaŋ pemepmâpme zetnaŋ zemti zikatnaŋ kekokgak ekmâtâge.

²³ Mme am maŋge temaŋ tabien ekŋenaŋ muluwaŋ ke ekti nâmtetem mti zewien, “Dewitgat Nemuŋaŋ ke kapi mene.”

²⁴ Kekok zeme Palisi ekŋenaŋ nâmti zewien, “Ek we bekaŋaŋ ekŋengat ŋeŋaŋin kwitnaŋ Beelsebul egaŋ mamaŋ bempemti winde same maindapmât indein.”

²⁵ Âpme Zisasiyaŋ keŋinanen daenen zet zigok zesâip keyet ekmâtâti diindoye. “In manzeip ke neŋ Beelsebul egalen windeen we bekaŋaŋ maindapmâlâp tazeip ke in ŋoktikŋin teŋ penâŋ yek keyepm bemzenze zet kapi zesowapgat nâit. Msat ŋeniyelen am ekŋenaŋ ilinak kasa kasa mti dolakŋaŋ ku tabep. Âpme mka temaŋ ma am maŋge ŋen ekŋenaŋ ilinak ŋenzinziŋ dopmaŋ dopmaŋ mti am mka mundumin ke peme tapme mebep.

²⁶ Keyepmti maŋge ŋenaŋ maŋge ŋen kasa kasa Sadaŋgalen damuŋ mimi keŋaŋ mbiek beme yaŋaŋ kapigok ekŋenaŋ ilinak kalalaŋ mti katikŋaŋ ku tabiek.

²⁷ In manzeip ke neŋ Beelsebul egalen windeen we bekaŋaŋ maindapmâlâp. In nempaŋine ekŋenaŋ we bekaŋaŋ indapmâbiek beme

ekņengat zet sepem kegok manzeip? Yek, in kok ñep ku zewiek. Sadaņañ iķņangat windenañ ñep ku mtopenak. Ilinangat nembañineyaņ mulup tapmip keyañ msokbenen in an dāsuki toņ.

²⁸ Wa ke Beelsebulyelen windenañ yek. Kawawaņgalen Emetak Teņañ manapmukulem mme we bekaņañ maindapmâláp kapiyaņ msokbemindainen Kawawaņgalen zemâtâtâtgat katnanen mama windenañ alak inmagen kapi tazin.

²⁹ Ma an kwiyaņ an windenañbeņ mkaņañ moti milawatnaņ tinak? Ke ñep ku mimiyele. Neņañ an ke atamti setnaņ betnaņ zamtingut milawatnaņ tiwek. Keyet yaņañ kapigok, Sadaņ ek an kukñaņbeņ keboņ keyaņgut neņ egat windenañ ñep mtopemti ñep zemâbap.

³⁰ An ñenaņ neņmak ku mambe beme ek nâgât kasan.

³¹ Keyepmti yaņañ kapi diindoma nâip, An ñenaņ neņmak tadak beme nâgât zetn gawepum mamti yom mbiek beme Kawawaņañ yomin ñep katipeme medak keyaņgut an ñenaņ Emetak Teņgalen winde ke Sadaņgalen winde manzein beme Kawawaņañ yom ke ku katipewe.

³² In nâgâegaņ emetak bekaņangat kwitnaņ kumti mulup tapm ke ku nâmbep. Neņ Emetak Teņ egat kwitnaņ kumti mulup kapi tapmiap. In nâgâegat nâme, ‘Emetak bekaņañmak mulup tapm,’ nâmti zewien keyañ Kawawaņgat Emetak Teņgat kwelat zet zeme bekaņañ mambein. Keyepmti Kawawaņañ yomin ku katipeme yom kemak kwesiņ kwesiņ mamti mamambep.

³³ Tep ñen ek pembenañ mozin beme penañ dolakñañ mapein. Ma tepman bekanañ bein beme penañ bekanajak mapein. In tep katnanen tep penañ dolakñañ ma bekanañ ke eknâmbep.

³⁴ In nombe bekanangalen alikñane, in mama bekanañ penanen matalip keyepm zet bekanañ etañ manzeip. Keñinan kwitnañ kwitnañ bekanañ ma dolakñañgak zem matazin keyegak dembusegen sepem keboñ masokbein.

³⁵ An ñen keñañañ pembenañ tazin egañ zet zesât pembenajak manzein. Ma an keñañañ bekanañ wemsain egañ kogogak zet zesât bekanajak manzein.

³⁶ Neñ kapigok diindoma nâit, zemdelañ zenze kanañ am kwep kwep katan Kawawañañ zet bekanañ katan manzenuwen yañañ nânâyelen indeyañkwesime in dopman teñ zewep.

³⁷ Zelin ilinañgalen manzeiwen pembenañ ma bekanañ gilik zemti Kawawañañ keyet katan zemdelañ zemindeme kwetetepman kwabep ma waleletgalen ke diindowe.”

Zisasiyañ menok ewe mme eekgalen zet giñgin mbien

(Mak 8:11-12; Luk 11:29-32)

³⁸ Kegok zeme zii zet zikat indanda an ma Palisi notnañ ekñenañ kapigok zemti dunduwien, “An zikat indanda, geñ menok ñen mmane ekne.”

³⁹ Ekñenañ kegok zeme diindoye, “Am msat alak kan kapiyet talip ekñen bekanañ penañ ma Kawawañ bamkumpemti mamaip.” Zisasiyañ kapigok zemkawañ beye, “In neñ menok mimiyet

nâmti tatnapitilip? O alak yek, yaŋgut in menok kwewetan Kawawanaj golan zenze an Zonamagen mgeen kebonj bam ekbep.

⁴⁰ Zona ek kasup ma tambumbu tuk aŋgala temangot kambakŋan kejanen tage. Kegogak neŋ Angat Nemunaj kasup ma tambumbu tuk msat aimbonj kejan tabap.

⁴¹ Zonayan zet zapat dolakŋan Ninewe am ekŋen diindoyeen yomengatnan keŋin gilik zem mâpme delan zeye keyet dopman dolakŋan Kawawanaj indawe. Ma ekŋenanj koti Kawawangot zikatnan in zemindowep. Enenogat alak neŋ inmagen pi tati Zona mobotnan penaj sebempemti tapma in nâlen zet zapatn dolakŋan nâmti ewe yominangatnan ku gilik zeip. Keyepmti dopmanj bekanaj temanj inmagen sokbewe.

⁴² Âpme imbi mobotnanj Siba msalengatnan eganj beŋangatnan amobotnanj Solomon egat zetnanj nâsâgât kotnâmti oloŋen mge. Âpme neŋ amobotnanj Solomon omba penaj sebempyap. Yaŋgut neŋ ingat tuŋguwinan pi tati mulup mma in kejanan ku mkipmanj mbemnemti yominangatnanj ku gilik zeip. Keyepmti imbi mobotnanj Siba msalengatnanj eganj Kawawangot zikatnan zemindowe.

*We bekanaj ek mundumanen meti am penaj walebe
(Luk 11:24-26)*

⁴³ We bekanajan an kejan zempeme kwati msat tuŋgupan mundum tatagat timati mundum ŋen ku aige.

⁴⁴ Keyepmti ikñangat kapigok zein, ‘Mkan eweñan pemti koban keyegak gilik zemti meti eksap.’ Zemti gilik zem meti egeen mka ke tonjepiñ ma weyañti kapupeme tage.

⁴⁵ Keyepmti met we bekanañ notnane 7 ekñen ke bekanañ penañ eksebempeip ekñen ke inda-time kot keyegak tatat mimi mbien. Âpme an ke eweñan bekananik manğeyañ bekanañ penañ bem tazin. Muluwañ kok keyañ am msat katanñ alak talip ekñenmagen sokbemindawe.”

Zisasiyet mamnotnane penañ

(Mak 3:31-35; Luk 8:19-21)

⁴⁶ Zisasiyañ am zet tadiindomanğeen mamnotnane ekñenañ ekmak zapat mimiyelen koti zupman baen damuñ tapme

⁴⁷ manğeengatnañ ñenañ zeye, “Wae, mamno-dine geñmak zapat msâgât koloyañ zupman damuñ talip.”

⁴⁸ Zeme Zisasiyañ dunduye, “Mamnotnne ke kwi?”

⁴⁹ Kegok zemti nembañane tabieneset bet ombemti kapigok zeye, “Egit! Nâgât mam notnne ekñen kapi!

⁵⁰ Kwi ma kwi ekñenañ Bipm kululuñen tazin egalen zetnañ manğawepuip ekñen nâgât mamm ma notnne beip.”

13

Alialik ondendeyelen bemzenze zet

(Mak 4:1-12; Luk 8:4-10)

¹ Kasup keyet Zisasiyañ mkaengatnañ toti met tundua ganzenan met totatnepeme

² am manje sambe penañ koti bembuluñ tapme indikti egañ wañga dukñan mototapme am sambe penañan nelum gambibik palen tabien.

³ Egañ bemzenze zet palen zet notnañ manzeman. Bemzenze zet ñen kapigok zeye, “Kan ñengat an ñenañ mulupmanen wit katnañ timtetelime mekokogalen mege.

⁴ Egañ mulupmanen wit katnañ tatetelime notnañ mulup selen ke towemâge. Âpme ageyañ koti nimbien.

⁵ Ma wit katnañ notnañ nanzañ palen towemâge. Âpme ke msat belaknik dukñan gwaen tageyepm dukñan sakwep kwabien.

⁶ Keyepmti kindiñanñan towesâgât olati nanzañ palen sagak sagak gwaen mepme kasup kukñanben kwati ekme angasimti memun bewien.

⁷ Ma wit katnañ notnañ didik tungupman towembien. Âpme epeemti dukñan kwapme didigan mme kwati eiñeñsimti yek bewien.

⁸ Âpme wit katnañ notnañ msat kelakñanmagen toti kwati penañan sambe penañ sokbewien. Yañan ñeniyet penañan 100. Yañan ñeniyet penañan 60 ma yañan ñeniyet penañan 30 kogok sokbemmâge.”

⁹ Zisasiyañ zet ke zemdelañ zemti kapigok zeye, “An ñen zet nânâyelen tikñanñan tazinañ zet kapi ñep opeimti nâsem.”

¹⁰ Bemzenze zet kekok zeme nin nembananeyañ ekmagen meti yañkwesiwenn, “Geñ bemzenze zet ke yañan zigogat am ekñenmak manzenik?”

11 Âpme egañ kapigok dindoye, “Kawawañgalen zemâtâtâtgat katnanen mama enzilim tazin ke nembanne in nânâyelen zenzenañ. Notnañ ekñenañ ke ku nânâyelen nâmâtâtpeye.

12 Am ñen Kawawañgalen zetnañ nâmti nâmtikñañ mbe beme Kawawañañ nânâ ewe tusumti sawe keyepm egañ nânâñañ sambe penañ tasawe. Ma am ñenañ zetnañ nâmtikñañ ku mbe beme Kawawañañ nânâñañ isikñañ ke menzem tiwe.

13 Âpme am ñenañ zikat eek ektingut kwitnañ kwitnañ ku maekmâtâlip ma wagañ zet nâmtiñgut yañañ ku manâmâtâlip keyepmti bemenzenze zet zeleset mandiindoyap.

14 Âpme Aizayayañ golañ zenze an Zuda am ekñengat Kawawañgalen Zet Itnañanen kapigok zeye,

‘Ekñenañ wagañ nânâ ke nâmbep yañgut penañ nâmâtâtât ke ku mamip. Zikalañ eek ke ñep ekbep yañgut kwitnañ kwitnañ ekmâtâti mama ke ku mbep.

15 Enenogat ekñen ke keñin kaliñañ bembenañ ma wakñañ kekekeñañ ma zikalinañ beñañ. Keyepm zikalinañ kwitnañ kwitnañ ku maekmâtâlip ma wakñañañ kwitnañ kwitnañ ku manâmâtâlip. Ma keñinañ kwitnañ kwitnañ ku maweyañnâmâtâlip. Kegok mti keñin ku gilik zeme neñ zigoset weyañindewak.’ (*Aizaya 6:9-10*)

16 Kawawañgalen zemâtâtâtgat katnanen mama nembanne inmak tazin e wakñañañ nâmâtâti zikalinañ ekmâtâlip keyepmti in oloñen palen

talip.

¹⁷ Neŋ penaŋ diindoma nâit. Eweŋan baenen golaŋ zenze an ma an teŋ notnaŋ ekŋenaŋ niksât webe webe mbien. Ekŋenaŋ nâgât zetn nâsât mbien yaŋgut ku nâmbien.

Wit katnaŋ ondendeŋgalen bemzenze zet keyet yaŋaŋ diindoye

(Mak 4:13-20; Luk 8:11-15)

¹⁸ Âpme pi wit katnaŋ muluwen ondendeŋaŋ keyet bemzenze zet diindowan. Keyet yaŋaŋ zema nâit,

¹⁹ An ŋen ek Kawawaŋgalen zemâtâtâtâtgat katanan mama keyet Zet Zapat Dolakŋaŋ Penaŋ dundume nâmti keŋaŋ penaŋ ku bemti mambe ekmagen Sadaŋ an bekaŋaŋ mimi egaŋ koti keŋanen katnaŋ teteliliŋaŋ ke mpewe. An ke katnaŋ selen toweŋge keboŋ keyet katan.

²⁰ Ma nanzaŋ palen toweŋge am keboŋaŋ Zet Zapat Dolakŋaŋ Penaŋ nâmtikŋaŋ mmambep

²¹ yaŋgut kindiŋaŋ msat keŋan baen penaŋ ku towege e am Zet Zapat Dolakŋaŋ Penaŋ keŋinanen katikŋaŋ ku tabeyepmti nukŋaŋ sambe ma sisipeŋpeŋ sambeyaŋ sokbemti nâmkijpepeŋin mme mapeme towen.

²² Ma notnaŋ didik keŋan toweŋge keboŋ mambeyaŋ Zet Zapat Dolakŋaŋ Penaŋ nânâ ke nâmtiŋgut keŋanen ku bemti keŋaŋaŋ segesetgalen kwitnaŋ kwitnaŋ keyet keŋ otnânâŋaŋ bemti mame mânep milawat keyet tikŋaŋaŋ kwati Zet Zapat Dolakŋaŋ Penaŋ kume eiŋeiŋsimti penaŋepiŋ bewe.

23 Msat kelakñanen towençe ekñen kebonañ Zet Zapat Dolakñañ Penañ nâmti keñinañ penañ bemti mambep. Âpme ñen ekmagen penañañ 100 ma ñenmagen penañañ 60 ma ñenmagen penañañ 30 kekok masokbein.”

Nusiyañ wit tunğupman kwakwatnañ keyelen zet

24 Âpme bemzenze zet ñen kapigok diindoye, “Kawawañgalen zemâtâtâtgat katnanen mama set kapi nembon: An ñenañ mulupmanen wit katnañ dolakñañ teteliye.

25 Âpme am sambe meluk tawemâpme kasañinañ kogeen nusi katnañ mgasik wit tunğupman time mepmâpme kunzunçe.

26 Âpme wilañ kwati penañ sokbesâgât mme nusiyañ kekokak kwage.

27 Âpme mulup an ekñenañ ke ekti mulup toñañ dunduwien, ‘Amobotnañ, geñ mulupdanen wit katnañ dolakñañ etañ teteliwanan. Âpme nusi mgasik zigoset koti kwazin?’

28 Yañkwesime zeye, ‘Ke kasa ñenañ koti teteliyeyañ kwazin.’

Zeme yañkwesiwien, ‘Keyepm met selumti pe-mann mesem, ma?’

29 Zeme kapigok diindoye, ‘Yek, wa in nusi selunup zemti wit penañañ ilizuzut seluwep-gapm peme tati

30 ilizuzut kwabalup. Âpme wit elenğenge kanañ bemenğut, mulup an ekñenañ elenğemti nusi makumti pendem mti tewen time mot zime wit mkananen beme tabe.’ ”

*Mastat katnaŋ ma yis keyet bemzenze zet
(Mak 4:30-34; Luk 13:18-21)*

³¹ Âpme bemzenze zet ŋen kapigok diindoye, “Kawawaŋgalen zemâtâtâtgat katnanen mama ke mastat tep katnaŋ keboŋ an ŋenaŋ ke mulupmanen ondeye.

³² Katnaŋ ke isikŋaŋ penaŋ. Yaŋ semem katikŋaŋ bemtingut tep nembon kwati sebe-mindemti tep temaŋ mambein. Ma age ekŋenaŋ koti betnanen mkaŋin walati matalip.”*

³³ Âpme bemzenze zet ŋen kapigok diindoye, “Kawawaŋgalen zemâtâtâtgat katnanen mama ke yis keboŋ. Ma neŋ yis keyet palen bemzema nâseip. Imbi ŋenaŋ yis isikŋaŋ buganmak plawa omba kemak weyaŋme plawa keyaŋ sememti omba penaŋ mambein.”†

³⁴ Zisasiyaŋ am zet ke bemzenze palen etaŋ diindomâge. Zet sosok ku zemsokbemindaye. Egaŋ bemzenze zeleset etaŋ zeye.

³⁵ Kegok mme golaŋ zenze an ŋenaŋ zet kapigok zeye ke penaŋmak beye, “Bemzenze zet paleset zewap. Msat sokbeyeen keyetnaŋ zet enzililiŋaŋ takoti tage ke neŋ zemkawaŋ bewap.” (Sam 78:2)

Zisasiyaŋ bemzenze nusiyet zeye keyet yaŋaŋ diindoye

³⁶ Âpme Zisasiyaŋ am indeme mepme mkaen mowege. Mot tapme nembraŋane nin ekmagen

* **13:32:** Mastet katnaŋ isikŋaŋaŋ semem katikbemti temaŋ mambein sepem keboŋak Kawawaŋgalen Zet Zapatnaŋaŋ sememti mamozin. † **13:33:** Kawawaŋgalen zapatnaŋ keboŋak semem palakŋaŋ mambein.

meti zewenn, “Zemane nâne, zet bemzenze nusi muluwen kwakwagat zenak ke yaŋaŋ kwileki?”

³⁷ Yaŋkwesimann dinndoye, “Wit katnaŋ dolakŋaŋ time mekodak ke Angat Nemunaŋ.

³⁸ Mulup ke msat sambe kapi keboŋ. Katnaŋ dolakŋaŋ ke Kawawaŋgalen zemâtâtâtgat katananen mamaen mamaipgat nembraŋane keboŋ. Nusiyaŋ an bekaŋaŋ penanŋalen nembraŋane keboŋ.

³⁹ Âpme an kasa nusi bekaŋaŋ katnaŋ ondeye ek ke Sadaŋ. Âpme akumbembe ke kululuŋ msat delaŋ zewe kenok. Ma akumbembeyelen mulup an ekŋen ke ensel.

⁴⁰ Ensel ekŋenaŋ nusi selumti tewen bume ziwe sepem kegogak kan delaŋ zenzenan sokbewe.

⁴¹ Keyepmti Angat Nemunaŋaŋ ensel zemindeme toti am maŋgeŋane ekŋenmagangatnaŋ am bekaŋaŋgalen keŋ walalat ma notnaŋ mama mimiŋin bekaŋaŋ penaŋ mamaip.

⁴² Ekŋen keboŋ ondekindemti teziŋ ŋandaŋgalen zapat indeme towebep. Ke sikalem ma zelin aŋgalikti sek sindem palen mamti mamambep.

⁴³ Âpme Kawawaŋgalen am ekŋenaŋ Biwin kululuŋen gwaen tazin egat zimosetnan mamambep. An ŋen zet nânâyelen tikŋaŋaŋ tazinaŋ zet kapi ŋep opeimti nâsem.

Zisasiyaŋ zezapat milawat tosaŋaŋ tembe msalen enzilimpewien keyet bemzeye

⁴⁴ An ŋenaŋ ŋengalen mulup an mamtan. Kasup ŋengat mulupmanen ke milawat tosaŋaŋ temaŋen aikti naman msalaŋ kwatampemti

keñan sanğamañ beme mkañan mege. Met bo milawatnañ sambe ke beme kwitime delañ zeye. Delañ zeme mânep ke timti met an mulup ma msat keyet toñanmagen mot sokbemsanti mânewañ msat ke kwitiye. Kawawañgalen zemâtâtâtgat katnanen mama ke milawat tosañan temañ keboñ.

⁴⁵ Kegogak bemzenze zet ñen pigok zeye. An mânep milawatnañ temañ ñenañ kekek nanzañ satnañan weyayañan keyet matimatan.

⁴⁶ Âpme egañ kekek nanzañ satnañan weyayañan ñen tosañan mobotnañ aikti egañ milawatnañ sambe am ekñenmagen beme kwitimâpme mânepmañ timti met kekek ke tosañan mobotnañ ke kwitiye. Kawawañgalen zemâtâtâtgat katnanen mama ke kekek tosañan temañ keboñ.‡

Zisasiyan am aᅇgala titiyelen keyet bemzenze zet zeye

⁴⁷ Kawawañgalen zemâtâtâtgat katnanen mama ke elenğolam temañ keboñ am ekñenañ elenğolam temañ nembuen waᅇga mti mapeme towepme aᅇgala sepemañ igak igak matip keboñ.

⁴⁸ Âpme ke aᅇgalayañ gak zem tapme mandame katikñañ mopme kalañ kumti niniyelen timti ele keñan time toge ma ku niniyelen time mege.

⁴⁹ Msatgalen kanañ delañ zewe sepem kegok ke sokbesâpm. Keyet Kawawañgalen ensel ekñenañ

‡ **13:46:** Bemzenze zet zut kapiyet yañit kapigok, am ñenañ kwitnañ kwitnañ sambe ke bamkumpemti Kawawañgalen zemâtâtâtgat katnanen mama ke ekme mobotnañ penañ beme ke ti mamayet keñan señañ ondebemti mamain keyet katan.

msat ñen msat ñen meti am ilak pembenañ bembenañ ekñengat tunjuwinangatnan am bekanañ indamakumti

⁵⁰indaâtâtindeme teziñ ñandanñ keñan towebep. Ke sindem temañ timti zelin aňgalikti mamambep.”

⁵¹Kegok zemti ndayañkwesiye, “In neñ zet sambe zeya ke nâmâtâlo?”

Âpme nin zewenn, “Nâmâtâtnup,”

⁵²Zemann kapigok dinndoye, “In golan zenze an itnañgaleñ zet ke nâip in keyañ nâlen nembanne tati nânâñin itnañgamañ alakñañ temakwep nânâ temañ penañ tiip. Kwep ñen Kawawañgaleñ zet itnañgamañ ma ñen Kawawañgaleñ zet alakñañ. Zut kemak in am ñep mzikat indanda dolakñañ mbep.”

*Nasalet mka temañgatnañ am ekñenañ Zisasiyet nâmtikñañ kumti bamkumpewien
(Mak 6:1-6; Luk 4:16-30)*

⁵³Zisas egañ bemzenze zet sambe ke zemdelañ zemti ke pemti meti

⁵⁴mkañañ ñotekñañ patañ zemti sesewat mkaen moti Zet Zapat Dolakñañ Penañ zemzikat indame am ekñenañ tektek mti zewien, “Nânâñañ temañ ma menok mamin kapi desetgatnañ penañ aige?”

⁵⁵Nin egat yañañ nânup. Ek an mka walalat egat nemuñañ ma mamañ kwitnañ Malia ma meniñane ekñengat kwilin nânup Zemsmak Zosep ma Saimonmak Zuda.

⁵⁶ Ma ipmane ninmak temakwep kapi mananup. Âpme ek nânâ ma winde sambe ke desetgatnaŋ aige?”

⁵⁷ Kegok zemti penpen mpewien. Âpme Zisasiyaŋ kapigok diindoye, “Golaŋ zenze an ŋen kwizet buŋamaŋaŋ msat notnanen tapalakaŋaŋ bemepme mkaŋaŋgatnaŋ am ma notnane penan ekŋenaŋ egat wisat mamimpeip.”

⁵⁸ Âpme mka keyetnaŋ am ekŋenaŋ ku nâmkijpewiengapmti Zisasiyaŋ ekŋenmagen menok sambe ku mge.

14

Zân tu zulutindende an egalen gakikiŋaŋgalen zet zapat

(Mak 6:14-29; Luk 9:7-9)

¹ Zisasiyaŋ mulup tapmme kan keyet Elolaŋ Zuda am ekŋengalen amobotnaŋ tage.

²⁻¹² Elolaŋ tipman baenen meniŋaŋ Pilip egalen imbiŋaŋ menzemti wage. Imbi ke kwitnaŋ Elodias.

Ke Zân tu zulutindende an ya egaŋ zet kapigok dunduye, “Geŋ imbi wabanan ke yomaŋmak bein.” Kegok zeme ŋenzinziŋ mti Zângaŋ betnaŋ atam zamti mka katikŋan peye. Neŋaŋ zeme Elot egaŋ Zân kegogak kukuyelen nâŋge keyaŋgut Zuda am ekŋenaŋ Zângaŋ golaŋ zenze an manzemtemiengapmti ekŋengat kiŋgati peme tage. Âpme Elotgalen sokbembe kanaŋ beme amobotnaŋ indazemtetime ekŋenaŋ kwawati ondek tapme Elodiasiyet nambaŋaŋaŋ ekŋengat zikalinan silik wendime Elolaŋ sandiyaŋ mti

zeye, “Neŋ penan sukwep zeyap, geŋ kwileki nŋengat zenik beme nŋep gasap.”

Zeme imbi nemba ek mamaŋan zempeme meti kapigok zeye, “Neŋ Zân an tu zulutindende an egat nŋokasetnan elenġemti alak kapigogak batien bemti na.”

Kegok zeme amobotnan egaŋ kambekat mge yaŋgut am ekŋengat zikalinanen zemkatik beyeyepm ekŋenmagen zetnan windenŋan tototnan besem zemti kasa kuku an zempeme mka katikŋan meti Zân bimaŋ elenġemti nŋokasetnan batien bem koti imbi nemba same mti mamaŋ saye. Âpme Zângat nembraŋane ekŋenan koti sekŋan mti met sumen mebemti met Zisasiyet bunam zapat dunduwien.

Kan keyet amobotnan Elot egaŋ Zisasiyet zapatnan zeme nâŋge, “An ke Zân tu zulutindende an penaŋ gakikiengatnan wageyepmti windenŋanben menok sepem igak igak mamin.” Egaŋ zet ke amobotnan notnan ikŋanġat kandaŋan mulup mamip ekŋen keyet zemsokbemin-daye.

*Zisasiyan am sambe meu indapeleŋguye
(Mak 6:30-44; Luk 9:10-17; Zân 6:1-14)*

¹³ Zisasiyan Zângalen zapat nâmti waŋga nŋengat moti tundua nembet meti msat tuŋgupman igak mamayelen mepme am ekŋenan mege keyet zapatnan nâmti mka nŋen mka nŋen am maŋge teman ekŋenan seleset meti ekmagen mepatan zeme

14 Zisas wanğaengatnan toti am manğe teman tabien ke indikti keñañ kemberñ penañ beme am zawalinmak mme alik bewien.

15 Kegok tapminepeme msat gasi beme nem-bañane nin ekmagen koti dunduwenn, “Wae, msat tungupman tatnepemann msat gasi bein. Keyet am indemane mkañinan katanñ meti tu meunjin aigit.”

16 Zemann Zisasiyañ kapigok dinndoye, “Zemindeme mebegalen eneyet tazeip? In meu indame nit!”

17 Kegok dinndome nin zewenn, “Nin nupman 5 ma anğala zuletañ tatndain.”

18 Zemann egañ kapigok dinndoye, “Ke neñmagen pien mti kolit!”

19 Âpme am kapigok zemindeye, “In msalen totalit!” Zemti egañ nupmamañ 5 anğala zut ke timtati kululuñen ekme mopme Kawawangat, “Wisikñ,” zemti nupmamañ mutumti anğalamak ndame nin kalañkum

20 am nsakwep nimbenn. Nimti am sambeyañ nim nalak nalak mme butnañ tage ke makum timann tise 12 gak zem tage.

21 Ma am tu meu ke nimbien ke an etañ maku-mann 5,000 kegok. Imbi ma nemba ekñen ku indamakuwenn.

*Zisasiyañ tu paleset imti mege
(Mak 6:45-52; Zân 6:15-21)*

22 Kegok mti Zisasiyañ nin ndeme wanğaen moti tundua nembet daen nnak mepmann egañ am zemindeme mebekobien.

23 Âpme egañ am zemindeme mepmâpme igak etañ kalañan motati dunduye. Tapme msat tambume igak etañ ke tage.

24 Kan keyet wagayañ tundua sutnan kopme tâgâ temañan mebeneset koge keyepmti tu ma-mañ temañ kumti katikñan kwapme wañgayañ tapmotopmañge.

25 Âpme msat balalañ tazeme Zisasiyañ tundua paleset meti nin tabennen sokñan

26 takopme ekti ñakñak mti omba penañ kiñgati zewenn, “We kozin!”

27 Zemann Zisasiyañ dinndoye, “Keñin se-wakñan bek. Nen takolapgat ku kiñgalit.”

28 Zeme Pitayañ zetnañ ñandañan nâmti zeye, “Amobotnañ, giti penañ takodik beme zemanenñ tu paleset gâlen kobi.”

29 Âpme Zisasiyañ zeye, “Ñepgat kot.” Zeme Pitayañ wañga keñangatnan toti yañbemti tu paleset Zisasmagen mege.

30 Metnepeme tâgâ temañ kume ekti kiñgati tundua kenan towesât mti Zisasiyet kwizet kuye, “Amobotnañ, nata!”

31 Kwizet kekok kume keyegak Zisasiyañ betnannen atamti zeye, “Geñ kwilekiyet keñ zut mnik? Nâmkiñpendipiñ, ma?”

32 Kekok zemti wañgaen mowepmalu tâgâyañ peme tage.

33 Âpme nemañane nin wañgaen tabenn nin Zisas sesewatpemti zewenn, “Geñ Kawawañgat Nemañan penañ.”

Zisasiyan am zawalinmak Genesalet msalen weyanindeye

(Mak 6:53-56)

³⁴ Âpme nin tundua kutumti Genesalet msat ganzenan mopmann

³⁵ am ekñenan Zisasi ekmâtâti zeme mka sokñan sokñan ke am ekñenan am zawalinmak indatimti kobien.

³⁶ Koti ekñenan Zisas kapigok wekuwien, “Nâmdemane am zawalinmagan sekdi atait ma notnanan sâkdi busilinan etan timekti zawalin ñep delan zesem.” Kegok zemti ekñenan kegok mti alik bemâbien.

15

Palisi an ekñengalen zelak zelak mamipgalen zet

(Mak 7:1-23)

¹ Kan keyet Zelusalem mkaengatnan zii zet zikat indanda ma Palisi notnan ekñenan Zisasmagen koti yan kwesimti zewien,

² “Nembandine ekñenan eneyet yensokñine ekñengalen zii zet taangosoip? Meu niniyelen kanaan bet zululugat set bemberan ke ku mamâlip.”

³ Kegok yan kwesime Zisasiyan diindoye, “In zigogat ilinangalen mama mimi gawepumti Kawawangalen zii zet ke mamimyunguip?”

⁴ Kawawangalen zet kapigok tazin, ‘Geñ mandi bipdi eksemindewanik,’ *(Kisim Bek 20:12)*
ma ñen

‘an ñenan̄ maman̄ ma bipman̄gat kwelat zet kuwe beme gakikiyet zapat bewe.’ (*Kisim Bek 21:17*)

⁵ Yan̄gut in kapigok manzeip, ‘An ñen egañ man̄ ma bipman̄gat kapigok manzein, “Kwitnañ kwitnañ it idamti idamukulem mbak yan̄gut keyañ neñ Kawawañgat tewalañ msasayelen.”’

⁶ Am notnañan̄ kekok mme in kapigok manzeip, ‘Mamin biwinañgat ñep ku eksemindendeyelen.’ In kekok mti Kawawañgalen zet mtopemti ilinañgalen mama mimi itnañan̄ mamâlip.

⁷ In an zetgalen etañ! In an kebon̄gat golañ zenze an Aizayaan̄ zet ñen kapigok kuye,

⁸ ‘In nâgât belak zelañ etañ manzeip. In neñ mandiindoyap ke ku man̄gawepup.

⁹ In nâlen zii zet ku tazikat indaip. In ilinañgalen zii zet zenâm mip sepem kekokak ke nâlen zii zetnok beingapmti nâgât sekñinan̄ etañ masese-watneip.’” (*Aizaya 29:13*)

¹⁰ Zisas ek zet kekok diindomti am sambe indamandame kopme diindoye, “Neñ zet diindoma wakbemtati nâmâtâliti!

¹¹ Anañ meu manin ke Kawawañan̄mak mama main ku mambekekzin. Keyan̄gut bekanan̄ keñangatnañ makwazin keyañ mme yommak mambein.”

¹² Kekok zeme nembrañane nin egat kandañan̄ meti dunduwenn, “Gâlen zet Palisi ekñen diindonak keyañ keñin mme kipman̄ bein. Ke nâniki?”

¹³ Zemann Zisasiyan̄ kapigok dinndoye, “Bien kululuñen tazin egalen mulupmanen

tep msikokok notnaŋ ondemti notnaŋaŋ belak kwakwatnaŋ ke egaŋ kiŋdiŋaŋ melesin seluwe.

14 Keyepmti in Palisi ekŋen katikindeit. Ekŋen zikalin beŋaŋnok ya zikalin beŋaŋ keyaŋ beŋaŋ notnaŋ ekŋen indamukulem msâgât tapmip yaŋgut an zikatnaŋ beŋaŋaŋ zikatnaŋ beŋaŋ ikŋaŋ nembonak teti medak beme ilisakwep aimbonaŋ towebuk.”

15 Kegok zeme Pitayaŋ kapigok dunduye, “Geŋ bemzenze zet zenak keyet yaŋaŋ zemane nâne.”

16 Zeme Zisasiyaŋ dinndoye. “In ewe keyet yaŋaŋ nâmâtâtâpiŋ mamaip?”

17 Keyepmti in kegogak ku nâip. Kaŋgaleminan meu nime kambakŋinaŋ toweti setnaset makwawezin.

18 Yaŋgut keŋ otnânânaset bekaŋaŋ makwazin keyaŋ mme nin Kawawaŋgat zikatnan yommak mambenup.

19 Amgat keŋaŋgatnaŋ ŋoktik bekaŋaŋ makwazin keyaŋ mme sesepem kapigok masokbeip: Am indome gakiki, awembiŋ kalalaŋ mti mama, an imbi kambu wawat ma imbiyaŋ kegogak mamip, ma set kileŋ mama, kambu titi ma zet dâsuki zenze ma notnaŋgat zet kwelat kuku.

20 Mama mimi kebonaŋ Kawawaŋgat zikatnan pembenan ku bein yaŋgut bet ku zuluti meu niniyelen zet keyaŋ Kawawaŋgat zikatnan mme yommak ku talip.”

*Imbi Zuda mangeen ku sokbembenaŋgalen
nâmkiŋpepeŋaŋ
(Mak 7:24-30)*

21 Âpme Zisas ma nembrañane nin mka ke pemti Taia ma Saidon mka teman zut keyet ganzenan mebenn.

22 Met mamann imbi ñen Kenan msalengatnañ keyañ koti Zisasiyet kwizet teman penañ kumti zeye, “Amobotnañ, geñ Dewitgalen alikñañañ, ya nâgât kenji bugan kember nâne. Nemban we bekanañañ igagen penañ maoyak sain.”

23 Kegok zeme Zisasiyañ nâmtiñgut zet dopmañ ñen ku gilik zem saye. Kegok mme nembrañane nin egat zewenn, “Geñ imbi belak zem-pemane melak! Ek ningat bamenen koti kwizet takuñkazin.”

24 Zemann imbi ke dunduye, “Neñ Kawawañañ Israe! manje sipsip galañ zenzenañ keboñ keyet zemneme kwatoban.”

25 Zeme imbiyañ koti Zisasiyet kendañañ pedondom samti zeye, “Amobotnañ, geñ namukulem mne.”

26 Kegok zeme Zisasiyañ ewe dunduye, “An imbi namba ekñengalen meu butnañ mti tam indame ñep ku benak.”

27 Zeme zet dopmañ kapigok gilik zemti saye, “Amobotnañ, neñ Israe! manjeen ku sokbemberañañ e ñep zenik, yañgut tam ekñañañ meu pâpmañ toweme ke ñep manip.”

28 Kegok zeme nâmti pigok zeye, “Imbi, nâmkinpependi teman penañ. Keyepmti yañkwesinik keyet katan ñep sokbemgasem.” Zisasiyañ kekok zeme keyegak nembrañañ dolakñañ beye.

Zisasiyañ am sambe weyañindemâge

29 Âpme Zisasiyan msat keyet peme tapme Galili tundua ganzenaset meti kalañan patañ zemti mot totage.

30 Am sambe penañ ekñañ ekmagen kopmâbien. Am notnañ sebelin wesin ma zikalin beñañ ma am kopa ma zawalinmak notnañ sambe indatimti Zisasiyet kandañan manje bemindeme indaweyañ indeye.

31 Âpme am kopa ekñañ zet zewien ma sebelin wesin ekñañ pembeñañ bewien ma zikalin beñañ ekñañ zikalin ekbien. Ke mme amnañ ke ekti nâmtentem mti Israeal am ekñengalen Kawawañ zemesewatpewien.

*Zisasiyan am sambe meu indaye
(Mak 8:1-10)*

32 Kegok mti egañ nembrañane nin dinndoye, “Am kasup tuk ninmak tapmien ya alak meunjinpin talipgapmti neñ am ekñengat kember penañ miyap. Mneti meupin zemindema meti selen meuyet zikat gililiñ mseip keyet yayañ mimindeyap.”

33 Zeme nin yañkwesiwenn, “Msat tungupman pi meu desetgatnañ aikti indasenup ma am sambe penañ indamann nime ñep bemindesem?”

34 Kegok yañkwesimann egañ gilik zem ndayañkwesimti zeye, “Inmagen nupmaman zigok tazin?”

Kegok ndayañkwesime nin zewenn, “Nupman 7 ma añaala isikñañ bugan tazin.”

35 Kegok zemann Zisasiyan am zemindeme totabien.

³⁶ Totapme egan nupmaman 7 ma angala ke mti Kawawangat, “Wisikn,” zemi mutumti nembane nin ndame am kalañti indawenn.

³⁷ Indamepmann am sambe ekñen ním kingapme butnan tapmege ke makumti beme tise 7 gak zem tage.

³⁸ Meu nimbien ke an ekñen makumann 4 tausen kegok bewien. Âpme imbi ma namba ekñen ku indamakuwien.

³⁹ Kegok mti egan am zemindeme mekopme ek ma nembane nsakwep wangæn moti met Magadan msalen patan zewenn.

16

An damuñ notnanan Zisas egan menok mimiyet yan kwesiwien

(Mak 8:11-13; Luk 12:54-56)

¹ Âpme Palisi ma Sadusi ekñen Zisasmagen koti tetimaemaeyelen toweme ekne zemi mbien, “Geñ menok mmane nin Kawawangalen winderan geñmak tazin beme eksenup.”

² Kegok zeme egan diindoye, “In kululun pilin pilin penan tapme ilak mtete kan bein manzeip.

³ Ma mseñan manzeip, ‘Kululun sop kumti map tosâpm,’ manzeip. In kululun ekme mopme msat keyet sepeman eknâmamip keyangut nâlen muluwan masokbein ke eknâm mamiwangut weyanñti yanñ ku maeknâmâtâlíp.

⁴ In am msat alak kan kapiyet talip in bekanan penan ma Kawawan mambamkumpemti ma maip. In neñ menok mimiyet nâmti tatnapitilip? O alak yek, yangut in menok kwewetan

Kawawaŋaŋ golanj zenze an Zonamagen mgeen keboŋ bam ekbep. Menok ŋen ku msap.” Kegok zemti indem mege.

Zisasiyaŋ nembraŋane nin Palisi ma Sadusi ekŋengalen zikat indandaŋin ku nânâyet zem-bekekindeye

(Mak 8:14-21)

⁵ Âpme nembraŋane nin meun kandati pemann tapme Zisasmak nin tundua kutumti nembet motiŋgut otnâmbenn.

⁶ Moti Zisasiyaŋ kapigok dinndoye, “In Palisi ma Sadusi ekŋengalen yis plawa manzim semen keyet weyaŋ eksemti mambep.”

⁷ Kegok zeme nin nâwennen egaŋ nupma-maŋgat tazen ke nâmti nin kegok otnâmti zenâ zenâ mbenn, “Meu ku mkotngapmti kegok zein.”

⁸ Zet kegok tazemann Zisasiyaŋ nâmti ndayaŋkwesiye, “In kwilekiyet meu kum kolo keyet zenâ zenâ tapmip? Nâmkiŋpepeŋin âlâgâlâk.

⁹ Neŋ ŋep menok mti meu aikbak. In ke ku nâmâtâlîp, ma? Neŋ nupmamaŋ keyaŋ an 5,000 indama nimkiŋgapme butnaŋ tapme tise zigok beme gak zeye? In ke ku nâmtalîp?

¹⁰ Ma nupmamaŋ 7 ke timti keyaŋ an 4,000 indama nimkiŋgepme in mainj timti tise zigok beme gak zeye?

¹¹ Neŋ melesiŋ palawa manzim semen keyet penangat ku zeya. Neŋ bemzenze zet zema in eneyet ku nâmâtâlî? Palisi ma Sadusi ekŋengalen zet dâsukiyet weyaŋ eksemti mambep keyet kegok zeya!”

12 Zet kekok dinndome nembraane nin nâmâtâbenn ke nupmamaŋgalen melesin palawa manzim semen keyet ku dinndoye keyaŋgut egaŋ golaŋ zet Palisi ma Sadusi ekaŋgalen zet dâsuki mâbiek keyet nâmti dinndoye.

*Pitayaŋ Zisasiyet yaŋaŋ zemkawaŋ beye
(Mak 8:27-30; Luk 9:18-21)*

13 Zisas egaŋ Sisalia Pilipai mka temanaen keyet sokŋanik kot pataŋ zemti nembraane ningat ndayaŋkweziye, “Am ekaŋenaŋ Angat Nemuŋaŋ nâgât kwi manzeip?”

14 Kekok zeme nin dunduwenn, “Notnaŋ ekaŋenaŋ, ‘Zân tu zululut,’ an manzeip. Notnaŋaŋ, ‘Ilaiza,’ manzeip ma notnaŋaŋ, ‘Zelemaia,’ ma, ‘Golaŋ zenze an notnaŋ itnaŋaŋ,’ manzeip.”

15 Kekok dundumann ndayaŋkweziye, “Âpme in nâgât kwi manzeip?”

16 Kekok ndayaŋkwesime Saimon Pitayaŋ zeye, “Geŋ Kilais, Kawawaŋaŋ an ombempepeŋaŋ ke ilak geŋ. Kawawaŋ kwesiŋ kwesiŋ mambe egat Nemuŋaŋ.”

17 Zeme Zisasiyaŋ Saimon Pitayet zeye, “Saimon Zonayet nemuŋaŋ, gâgât nâma tikŋaŋ bein. Nânâ ke am ŋenaŋ ku zengap. Bipm kululuŋenaŋ zemkawaŋ bemaŋgain.

18 Keyepm gâgât zeyap, geŋ kwidi alakŋaŋ Pita. (Ningalen zeleset ‘nanaŋ katikŋaŋ’.) Geŋ zenak, nâgât Kawawaŋgat Nemuŋaŋ zenak. Zet ke ŋotekaŋaŋ penan keyepmti nâgât amanaŋ nâmkinaŋpemneme ondek indema Sadaŋgalen winaŋaŋaŋ ku indawalabe.

19 Neŋ winden gama geŋ am ekŋen Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolakŋaŋ Penanŋ mkawaŋ bemane ekŋenaŋ nâgât nâmkiŋpewep beme geŋ ekŋengat pigok diindowanik, ‘In Kawawaŋgalen zemâtâtâtgat katnanen mama keŋan ŋep mebep.’ Kegok zewanik. Kegok mmane Kawawaŋaŋ nâmti zewe, ‘Am in ke nâlen zemâtâtâtgat katnanen mama keŋan ŋep kobep.’ Kegok zewe. Âpme naman geŋ am ekŋen Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolakŋaŋ Penanŋ mkawaŋ bemane ekŋenaŋ nâgât ku nâmkiŋpewep beme geŋ ekŋengat pigok diindowanik, ‘In Kawawaŋgalen zemâtâtâtgat katnanen mama keŋan ŋep ku mebep.’ Kegok zewanik. Kegok mmane Kawawaŋaŋ nâmti zewe, ‘Am in ke nâlen zemâtâtâtgat katnanen mama keŋan ŋep ku kobep.’ ” Kegok zewe.

20 Kegok zemti nemaŋane nin zemkatik bem ndemti zeye, “Neŋ kwitn Kilais keyet zapatnaŋ am ŋen ku diindowe nâmbep.”

Zisasiyaŋ gakimti wabe keyet zet zapatnaŋ nemaŋane diindoye

(Mak 8:31–9:1; Luk 9:22–27)

21 Kan keyetnaŋ Zisasiyaŋ yaŋbemti nemaŋane nin kapigok zemkawaŋ bemndeye, “Neŋ Zelusalem mkaen mopma sesewat mka temaŋgalen an damuŋ ma sâpe sâpe bumbu an ŋeŋaŋ ma an zii zet zikat indanda ekŋenaŋ sek sindem namti gakikien newep. Keyaŋgut kasup mulup mimi tuk delaŋ zeme neŋ gilik zem wati mamaen kwabap.”

²² Kegok dinndome Pitayan Zisas igak zem mandamti zemkulumpemti dunduye, “Amobotnan, geŋ Kawawaŋaŋ angalaŋ geme kwitnaŋ kwitnaŋ keboŋaŋ ku sokbengawe penaŋ.”

²³ Zeme Zisasiyan gilik zemti Pita pigok dunduye, “Sadaŋ, geŋ sebe! Geŋ setn bekeknik. Geŋ zet zenik ke Kawawaŋgalen ŋoktikŋaŋgatnaŋ yek, amgat ŋoktikŋinan etaŋ tazinen ke nânik.”

²⁴ Kan keyegak Zisasiyan nembraŋane nin pigok dinndoye, “In neŋ nâmâsât mbep beme in sekŋinaŋgalen tikŋaŋ bamkumpemti in zewep, ‘Neŋ ikŋaŋ gakiwe kegogak neŋ mopmaneti gakiwap beme keyaŋ ŋep bewe’.

²⁵ Âpme an ŋen ek sekŋaŋgat yayaŋ mti zewe, ‘Neŋ ekmak ku gakiwap,’ zewe beme mama kanzizit ku tasawe. Ma an ŋen egaŋ sekŋaŋ nâgât talasiwe beme mama kanzizit ke ŋep tiwe.

²⁶ An ŋen ek msat palengalen kwitnaŋ kwitnaŋ sambe matim nalakzin beme egaŋ gakimti Kawawaŋgat, ‘Mama kanzizit tosaŋaŋ kwitiwap’ ke ku zewe.

²⁷ Nâip, neŋ Angat Nemuŋaŋ nen Bipmanaŋgalen windenaŋ ma busatnaŋaŋ keŋanen en-selmak nenmak kwatobap. Kwatoti an imbi sambe mamaŋinaŋgat sepem dopmaŋ mutumin-dawap.

²⁸ Neŋ penaŋ sukwep diindoma nâit, in alak talip kapi notnaŋ gakikipiŋ tapme neŋ Angat Nemuŋaŋ winden sosok mkawaŋ bemti mulupm mma eksâip.”

*Zisasiyet sek sepemanj asekti mamananaj beye
(Mak 9:2-13; Luk 9:28-36)*

¹ Âpme egan gakimti wawatnangot zapatnan nemanane ningat mimindamti kasup mulup mimi 6 delan peme keyet palanan Zisasiyan Pita ma Zemsmak meninanj Zân indaikti ilinak kalan nengot mowebien.

² Motati ekme Zisasiyet sek sepemanj asekti mamananaj beme zimosetnan busatnan kasup nembonj sokbeme melakandunanj busatnan lengananj beye.

³ Kegok sokbeme nemanane tuk eknenanj Mosesimak Ilaiza kululunengatnanj koti Zisasmak zapat tapmmalu indikbien.

⁴ Keyepmti Pitayan zemkawanj bemti Zisasiyet zeye, “Amobotnanj, kapi tatnup pembenanj penanj! Nâmane nep beme mzalanj tuk walasenup kwep gâgât nen Mosesiyet ma nen Ilaizayet.”

⁵ Kegok zeme zanza busatnananjmak piyanj indasumunje zanza kenanen zet nhande nenanj kapigok zeye, “Kapi nanangot Nemun penanj; egat nâmtiknanj mampeyap. Neņ ek ombempewananj am yomengatnanj indati kwabe keyet oloņen miap. In egat zetnanj gawepuwep.”

⁶ Kegok mme nemanane eknenanj zet nhande ke nâmti igagen kņgati nenzimoselin ambulut tabien.

⁷ Mme Zisasiyanj kot indatangumti zeye, “Walit, ku kņgalit.”

⁸ Zeme eknenanj ekme am nenpinj; Zisasiyanj igak tage.

⁹ Keyetnan toti Zisasiyan zemkulumindemti zeye, “In kwitnan mamanan ego ke an nen diindondopin tapme neŋ Angat Nemunanŋan gakikiengatnan gilik zem wapmanŋut.”

¹⁰ Zeme nemananeyaŋ egat yanŋkweŋiwien, “Kwilekiyet mti zii zet zikat indanda an eknenan Ilaizayan kuknanŋat kopme Mesaya An Kawawanan amnane yomengatnan timekwatindendeyet ombempeye keyan bam kobe manzeip?”

¹¹ Zeme Zisasiyan pigok zeye, “An nen sepeman Ilaizanok kuknanŋat penaŋ koti am nŋoktiknin mkawan bemindemti kwitnan kwitnan sambe weyanme pembenan bewe.

¹² Yanŋut neŋ pigok diindowi: An ke Ilaizanok tipman baen kopme am eknenan ku nâmatâti yunŋu yunŋu msawien. Sepem kekok yegak neŋ Angat Nemunan yunŋum nawep.”

¹³ Zeme nemanane nin zet ke Zân tu zululut angat tazein ke nâmbenn.

Zisasiyan anemba nengalen we bekanan mâpeye

(Mak 9:14-29; Luk 9:37-43a)

¹⁴ Kekok mti Zisasmak nemanane nin am manŋeen kopatan zemann an nen Zisasiyet kandanŋan kot pedondom tati

¹⁵ zeye, “Amobotnan, nâgât nemunanŋat kembenŋ mi. Ek miakimbe omba kan katanŋ sokbemsame tewen ma tuyen matozin.

¹⁶ Kekok mame neŋ nemandine eknenmagen tetim kopma eknenan nep ku weyanpeyo.”

17 Zeme Zisasiyan zeye, “In nâmkijpepeninpij. In set teŋ ku mamâlip! Neŋ inmak kwesiŋ mamti indamukulem mma ewe in nâgât ku nâmkijpenep. Anemba neŋmagen tetim kolit.”

18 Aik kopme Zisasiyan we bekanan zet msame keyegak nemba pemti mepme nembayan dolakŋan beye.

19 Âpme nemanane nin Zisas igak tapme koti yaŋkwesiwenn, “Nin eneyet we bekanan mâpmâgat olapmann bep?”

20 Zemann dinndoye, “Nâmkijpepenin âlâgâlâk keyepmti we bekanan ke ku zempeyo. Neŋ penan diindowi, in nâmkijpepenin penanŋan isikŋan bugan kabis alik katnan isikŋan bugan keboŋ taindanak beme nukŋan kapi delan zek zeme neŋ delan zemâtnak. In kwileki ŋengat ku olabiek.”

21 [We bekanan ekŋen keboŋ ke kwileki ŋen belakŋanŋan ku indamâbâgalen.]*

Gakimti wabe keyet zapatnan diindome sek zut beye

(Mak 9:30-32; Luk 9:43-45)

22 Âpme maneti nemanane nin nsakwep Galili msalen meti Zisasiyan nin kapigok dinndoye, “Pi maman kan belaknik neŋ Angat Nemunŋan am ekŋengat belinan neme mopma

23 nome gakimti kasup tuk tati wabap.” Kegok zeme nâmti nin kemberŋ penan mbenn.

Zisasiyan sesewat mka temangalen takis beye

* **17:21:** Zet kapi yaŋbemberŋan an notnan ekŋenan Kawawangalen zet kukuŋan notnanegat ku tazin.

²⁴ Âpme Zisas ma nembrañane nin Kapenuam mkaen koti sesewat mkayelen takis titi an ekñenañ koti Pita yañkwesiwien, “Ingalen an zikat indandañin sesewat mka temañgalen takis ke mambein, ma?”

²⁵ Kegok zeme Pitayañ zeye, “Âk. Mambein.”

Kegok zemti Zisasiyañ mka mawemtanen moti zet ewe dundupin tapme Zisasiyañ yañkwesimti zeye, “Saimon, geñ zigok nânik? Msalengalen amobotnañ ekñenañ takis kwimagen matip? Noline ekñenmagen ma mañge notnañ ekñenmagen matip?”

²⁶ Zeme Pitayañ zeye, “Mañge notnañ ekñenañ mambeip; noline ekñenañ ku mambeip.”

Zeme Zisasiyañ zeye, “Neñ Kawawañgat Nemaññañ keyepm neñ ku bewakgalenañgut beyap.

²⁷ Mneti nin ekñen ku indamann ñenzinziñ mseip keyepm tunduaen meti uk pemane towepme añgala ñen ñeñañ mandasenigen keyet kañgalemañ keñañ mânep mti geñ sesewat mka temañgalen takis nâgât ma gâgât sepem bembeyelen aiksenik. Ke mmeti ndañgat takis besenik.”

18

Kwiyañ mobotnañ Kawawañgalen zemâtâtâtgat katnanen mama keyet keñañ tatatgat usulalatnañ

(Mak 9:33-37; Luk 9:42-48; 17:1-2)

¹ Kan keyet nembrañane nin Zisasmagen koti yañkwesiwenn,” Kwiyañ Kawawañgalen

zemâtâtâtgat katnanen mama keňangalen amobotnaň bein?”

² Âpme Zisasiyaň nemba isikňañ ñen zeme kopme tunđuwinan penti

³ zeye, “Neň penaň sukwep diindowi, in keňin ku gilik zeme nemunamba isikňañ ekňengat sepem mambe beme Kawawaňgalen zemâtâtâtgat katnanen mama keňan ku mobep.

⁴ An ñenaň ikňañgat nâme topme nemba isikňañnok mambe beme egaň Kawawaňgalen zemâtâtâtgat katnanen mama keyet keňan ñenaň bein.

⁵ Geň neňmak tusuwanan keyepm geň nemba isikňañnok ke mukulem mbanik beme geň neň namukulem mnewanik bein.

⁶ An ñenaň nemba isikňañnok ekňengat nâmkiñpepeňin walebe beme ek ke nanzaň siput temaň bimanen andopemti âtâpeme nembu keňan towebe keyañ nukňañ ku ben. Kawawaňgalen zemdelaň zenze katnaň dopmaň nukňañ penaň tiwe.

⁷ Wakae, msat palen inmagen sindem omba penaň tiwep enenogat msalen bekaňañ mimi omba penaň tazin ma yommagen keň yunđuňgu omba wen ma ñen an ñenaň notnaňañ zet kelakňañ mti yom mbalup beme Kawawaňañ an zet kelakňañ mbe ke sindem omba penaň sawe.

⁸ Keyepm sedaň ma bedaň yomeset gatetimti mesât mbe beme elenğempemane mepme wesin mambanik. Mineti geň sedi bedi ilindiň mmaneti teziň ñandaň towebanigat ñen elenğemti pemane mebe.

⁹ Ma zikatdan mme bekanaset gatetimti mesât mbanik beme geŋ kwenzempemane mepme nembet etaŋgat mambanik. Mineti geŋ zikadi ilindiŋ mmaneti teziŋ ŋandaŋ towebanikgat ŋen kwenzempemane mebe.

*Sipsip galaŋ pepeŋaŋgalen bemzenze zet
(Luk 15:3-7)*

¹⁰ Weyaŋ ekti mambep. In maŋgeŋine nemba isikŋaŋnok ekŋengat nâme tototnaŋ penaŋ ku bewep. Neŋ keyet zema nâit, enselŋine kululuŋen maip ekŋenaŋ Biengat zimosetnan mamaip ekŋenaŋ in zem indowep.

¹¹ [Angat Nemunaŋ neŋ am galaŋpepeŋaŋ inda-timat titiyelen toban.]*

¹² In zigok manâip? An ŋen sipsipmaŋ 100 mamambiegaŋ ekŋenmagengatnaŋ kwep galaŋ zenak beme zigok mnak? Egaŋ 99 indeme tapme kwep galaŋ zenak keyet didikŋan timatnak.

¹³ Neŋ penaŋ diindoyap, ek matimatneti aikzin beme 99 ekŋengat oloŋen ku mti kwep galaŋ zenzeŋaŋ keyet oloŋen penaŋ mnak.

¹⁴ Sekam kegogak Biwin kululuŋenaŋ nemba isikŋaŋnok kwep ŋenaŋ ku galaŋ zenzeyelen maotnâin.

Nodaŋ yom mime musuwewetgalen zet

¹⁵ Âpme nodaŋ geŋmagen yom aikzin beme geŋ gitak buzagen yomaŋ zemzikat samane egaŋ zedi nâin beme geŋ nâmane delaŋ zeme notn mpewanik.

* **18:11:** Zet kapi yaŋbembeŋaŋ an notnaŋ ekŋenaŋ Kawawaŋgalen zet kukuŋaŋ notnaŋgat ku tazin.

16 Âk egaŋ zedi ku nâme geŋ an kwep ma zut indatetimti yaŋaŋ ilinsakwep nâmti in yom ke mukulem mpemti bandim bandim mti zikat sawep.

17 Yaŋgut egaŋ ingalen zelin ku nâme dap-melaŋge ekŋenmak weyaŋ bep. Dapmelaŋgeyet zelin kulume egat nâme nâmkiŋpepeŋepiŋ beme egat zewep ek an zet kululu keboŋ bein.

18 Âpme neŋ penaŋ sukwep diindowi, neŋ winden gama geŋ am ekŋen Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolakŋaŋ Penaŋ mkawaŋ bemane ekŋenaŋ nâgât nâmkiŋpewep beme geŋ ekŋengat pigok diindowanik, 'In Kawawaŋgalen zemâtâtâtgat katnan mama keyet keŋan ŋep mebep.' Kegok mmane Kawawaŋaŋ nâmti zewe, 'Am in ke nâlen zemâtâtâtgat katnanen mama keyet keŋan ŋep kobep.' Kegok zewe. Âpme naman geŋ am ekŋen Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolakŋaŋ Penaŋ mkawaŋ bemane ekŋenaŋ nâgât ku nâmkiŋpewep beme geŋ ekŋengat pigok diindowanik, 'Kawawaŋgalen zemâtâtâtgat katnan mama keyet keŋan ŋep ku mebep.' Kegok mmane Kawawaŋaŋ nâmti zewe, 'Am in ke nâlen zemâtâtâtgat mama keyet keŋan ŋep ku kobep.' Kegok zewe.

19-20 Ma neŋ ewe tusumti diindowi, an zut tuk ekŋenaŋ neŋmak tusumti ondekbep beme neŋ ekŋengat tuŋguwinan mamti egat zut egelaŋ kwileki ŋengat keŋ kwep bemti dundumalu Biwin kululuŋenaŋ nâmindawe."

Sisiliŋ an keŋ katikgalen bemzenze zet

21 Zeme Pitayanj Zisasmagen koti zeye, “Amobotnanj, âpme notn nenanj yom mname sek zigok beme neñ yomanj katikpewap? Sek 7 katikpewap, ma?”

22 Yanjwesime Zisasiyanj dunduye, “Sek 7 yek. Sek sambe yomanj katikpemti ku makuwanik.

23 Neñ kapigok diindowi, Kawawangalen zemâtâtâtgat katnan mama ke kapigok, kan njengat amobotnanj nenanj sisilinj anene dopmanj mutumsasayelen indamandaye.

24 Yanjbemti kwep kuknjangat aikobien egalen dopmanjanj mânep temanj penanj.

25 Eganj dopmanj temanj ke njep mututuyelen ku tasaye keyepm amobotnanjanj an iknjaj ke ma imbi nembajane ke mânep tosanjanj mututuyelen ma mka ma bo milawatnanj ilindinj am belaknanj eknenanj kwitime mânep dopmanj ke titiyelen zeye.

26 Kegok zeme sisilinj ananj amobotnanjgat kandanjan pedondom samti zekâkât mpemti zeye, ‘Amobotnanj, geñ nangalanjmane neñ gâlen mânep ilindinj njep gawap.’

27 Zekâkât kekok mti dundum same amobotnanjanj kembenj mti dopmanj ku mututuyelen zeye.

28 Kegok zempeme eganj toti mulup an notnanj nen ekmagen mânep isiknjaj mge ekmagen dopmanj titiyelen aikti bimanj misik misik mti zeye, ‘Geñ nâlen mânep dopmanj genjmagen tazin ke mutumna.’

29 Kegok zeme an notnanjanj egat kandanjan pedondom samti zekâkât mpemti zeye, ‘Geñ

naŋgalaŋmane neŋ gâlen mânep ilindiŋ ñep gawap!’

³⁰ Dundum same kemberŋ ku mti notnaŋ mka katikŋanen pemti zeye, ‘Geŋ dopmaŋ mutu namanenŋut belak geme kwewebanik.’

³¹ Kegok sokbeme mulup an notnaneyaŋ ekti keŋin bekaŋaŋ beme amobotnaŋmagen meti za-pat ke msawien.

³² Msame amobotnaŋaŋ nâmti sisiliŋ an zeme kopme dunduye, ‘Geŋ keŋ katik penaŋ. Geŋ zekâkât mnamane neŋ gâgât kemberŋ nâmti se-wakŋaŋ mgema geŋ dopmaŋ ku nawanan.

³³ Âpme neŋ dopmaŋdi katikpema geŋ kwilekiyet nodanŋat kemberŋ ku mbanan?’

³⁴ Kegok zemti an ke ñenzinziŋ omba msamti mka katikŋan pemti damuŋ ekŋengat pigok zemindeye, ‘In an kapi damuŋ mti sek sindem omba masamotnepeme nâlen mânep dopmaŋ mutum delaŋ zeme kwalet pewep.’ ”

³⁵ Ke zemti Zisasiyaŋ bemzenze zet ke zemde-laŋ zemti yaŋaŋ kapigok zeye, “In nolineyelen yom keŋinan penaŋ ku katikpeme kululuŋ Bi-winaŋ ingalen kegok ku katikpewe.”

19

Awembij kalalaŋgalen zet

(Mak 10:1-12)

¹ Âpme Zisasiyaŋ zet yaŋaŋ yaŋaŋ zemdelan zemti egaŋ Galili msat katipemti Zudia msalen Zodan tu nembet mepme

² am maŋge temaŋ mâti mepme zawatmak ekŋen weyaŋindeye.

³ Mme Palisi ekɲenaɲ ek tetipeme ekɲengalen tetimaemaeyelen toweme eksâgât koti yaɲkwesiwien, “Kawawaɲgalen zii zelan anan imbiɲan kwitnaɲ kwitnaɲ sambe myuɲgume asekppeyelen zein, ma yek?”

⁴ Kegok yaɲkwesime Zisasiyan kapigok diindoye, “In Kawawaɲgalen Zet Itnaɲanen ku mamakuip, ma? Ke kapigok kumpepenan, ‘Kawawaɲan yaɲbembenan baen an ma imbi weyaɲideye.’ *(Sokbembe 1:27)*

⁵ Weyaɲidemti kapigok zeye, ‘An ɲen ek mamaɲ bipman katim idemti imbiɲanmak tusumti eget kwepnok bewalup.’ *(Sokbembe 2:24)*

⁶ Keyepm eget ewe zut yek; kwepnok talup. Kawawaɲan temakwep tusumidein keyepm aman it kalaɲidendeyelen yek.”

⁷ Zisasiyan kegok zeme Palisi ekɲenaɲ pigok yaɲkwesiwien, “Âpme kwilekiyet mti Mosesiyan zii zelen an ɲenaɲ imbiɲan asekppeyelen meluwan kumsanti peme mebegalen nâmindeye?”

⁸ Kegok yaɲkwesime Zisasiyan zeye, “In keɲ katik mamti Kawawaɲgalen zetnaɲ ku mamâlip ma in imbiɲin asekppeyelen manâip keyepm Mosesiyan ke zeye. Yaɲbembenan baen set kegok ku tage.

⁹ Keyepm neɲ diindoma nâit, An ɲenaɲ imbiɲan kwitnaɲ kwitnaɲ bekanan ku mme nânbemti imbiɲan asekpewe beme keyan yom. Âk imbiɲanan set kileɲ mame apmanan asekpewe beme keyan ɲep bewe.” Âk anan

imbiŋaŋaŋ kekok ku mme egaŋ imbiŋaŋ ŋen wabe beme ek set kileŋ anok bewe.

¹⁰ Zeme nembraŋane nin nâmti pigok zewenn, “Awembiŋ mamayelen kekok bein beme imbi wawapiŋ mama keyaŋ ŋep bein.”

¹¹ Zemann Zisasiyaŋ kapigok dinndoye, “Zet ke am ilindiŋ ekŋengalen zapat yek. An kwep kwep Kawawaŋaŋaŋ indamukulem mim ekŋengat zapaletaŋ.

¹² Anaŋ imbi wawapiŋ belak maip ke yaŋaŋ tuk kapigok: Notnaŋ ekŋen keŋin mamkeŋ kekok masokbeip ma notnaŋ amnaŋ sekŋin butnaŋ walet indendeŋaŋ awembiŋ bembeyelen tikŋaŋ ku nâip ma notnaŋ keŋ sekŋin Kawawaŋgalen mulup mimiyet nâmti awembiŋ ku mambeŋ. An ŋenaŋ mama mimi delaŋ zenzeŋaŋ kapi mâsât mbe beme ŋep mâbe.”

*Nemba isisikŋaŋ Zisasmagen indatimkobien
(Mak 10:13-16; Luk 18:15-17)*

¹³ Âpme an imbi ekŋenaŋ nemunambaŋine isisikŋaŋ Zisasmagen indatim kopme egaŋ betnaŋaŋ sekŋinan bemti dundum indendeyet ilinak zenâwien. Zemeŋgut nembraŋane nin am ekŋen zemkulumindewann.

¹⁴ Kegok mmann Zisasiyaŋ, “Nemba indeme neŋmagen kolit. In ku zemkulumindeit,” kekok zeye. “Am ekŋen nemba isikŋaŋ keboŋ ekŋen Kawawaŋgalen zemâtâtâtgat katnan mama keyet kandaŋan mamaip.”

¹⁵ Kegok zemti betnaŋ sekŋinanen belaŋ atamti dundum indemti mege.

An ñen mânep milawatnañ temanñ Zisasmagen koge

(Mak 10:17-31; Luk 18:18-30)

¹⁶ Msat ke pemti mepmann an zomolim ñenan Zisasmagen koti yañkwesiye, “An zikat indanda, neñ mulup dolakñañ ñen ziboñ mti mama kanzizitgat zapat bewap?”

¹⁷ Kegok zeme Zisasiyañ kapigok dunduye, “Kwitnañ kwitnañ dolakñañgat eneyet tatnayañkwesinik? Msalen kapi an dolakñañ ñen ku tazin. Kawawañ kwewetañ an dolakñañ. Âpme geñ mama kanzizitgat zapat besâgât mbanik beme zii zet gawepumane delañ zemâbe.”

¹⁸ Zeme an keyañ zeye, “Zii zet ziboñ?”

Ke zemti yañkwesime Zisasiyañ zeye, “Geñ kasa kumti am ku kumane gakiwe, awembiñ kalalañ ku mbalup, kambu ku mbanik, ma am ñengat sekñañ dâsuki bem zenzepiñ.

¹⁹ Geñ mambipdi eksemidewanik. Mti gitan-gat gogot mamnik sepem kegogak amgat gogot mbanik.”

²⁰ Zeme an zomolim keyañ kapigok dunduye, “Ke zenigen ke elak gawepumti mamiap yañgut ñen ewe zigok mbap?”

²¹ Kegok zeme Zisasiyañ dunduye, “Geñ teñ penañ mamasât nâwanik ma mama kanzizit ke tisâgât nâwanik beme met milawadi bemane kwitime keyetnañ mânep ke kalañ kumti am bekopsat indamâbanik. Kegok mbanik beme kululuñen gwaen kwitnañ kwitnañ dolakñañ geñ tiwanik. Kegok mti neñmak tusumti namâbanik.”

22 Zeme an zomolimaŋ mânep milawatnaŋ temaŋ tage keyepmti keŋaŋ beme zetnepiŋ mege.

23 Mepme Zisasiyaŋ nempaŋane nin kapigok dinndoye, “Neŋ penaŋ zema nâit, am mânep milawalin temaŋ ekŋenmagen Kawawaŋgalen zemâtâtâtgat katnan mama keyet keŋan mebe-galen olalatnaŋmak bewe.

24 Bo temaŋaŋ buŋi aimboŋaŋ isikŋanen ŋep ku modak. Sepem kegogak am mânep milawalin-mak ekŋenaŋ Kawawaŋgalen zemâtâtâtgat katnanen mama keyet keŋan mobogalen pepepeŋaŋ omba penaŋ tazin.”

25 Kegok zeme nempaŋane nin zet ke nâmann nukŋaŋ penaŋ beme zewenn, “Kegok beme kwiyaŋ mama kanzizit ŋep tiwe?”

26 Zemann Zisasiyaŋ zimosetnanen ndik mototi zeye, “Mânep milawalaŋ set bekekme anaŋ Kawawaŋgalen zemâtâtâtgat katnan mama keyet keŋan ku mebep yaŋgut Kawawaŋaŋ amgat keŋin mme eleŋ belan beme mama kanzizit ke ŋep tiwep.”

27 Kegok dinndome Pitayaŋ sakwep penaŋ pigok zeye, “Nânik, nin kwitnaŋ kwitnaŋ sambe pemann tapme geŋ gapmâbenn keyepm maneti keyet dopmaŋ Kawawaŋaŋ kwileki penaŋ ndawe?”

28 Kegok yaŋkwesime Zisasiyaŋ kapigok dinndoye, “Neŋ penaŋ sukwep diindowi. Maneti bamgat kwitnaŋ kwitnaŋ alakŋaŋ sokbemâbe kan keyet neŋ Angat Nemunaŋ Amobotnaŋgalen mundum windemak keyet totapma in kegogak

mundum 12 keyet totati Islael manje 12 ekɲengat damuɲine tabep.

²⁹ Ma am ɲenanɲ nâgât mti dapmeniɲene ip-bialine ma mambiwine ma nemunambaɲine ma mkaɲin ma muluwin yaloŋti kobepgapm ekɲen keyet dopmaɲ omba penanɲ indayap ma bamgat mama kanzizit tiwep.

³⁰ An ɲenanɲ ikɲaɲgat sekɲaɲ alak pigogat mmoti, 'Neɲ ɲep talap,' tazein beme egaɲ bamgat tototnaɲ bewe. Ma ɲenanɲ alak tototnaɲ tapmain beme egaɲ bamgat mobotnaɲ bewe.

20

Zisasiyan wain mulupgalen mulup an ekɲengat bemzenze zet zeye

¹ Kawawaɲgalen zemâtâtâtgat katnan mama keyet yaɲaɲ pigok, mse ɲengat an ɲenanɲ tambuɲan penanɲ an indatime wain mulupman mimiyelen mebien.

² Egaɲ mulup mimiyelen tosa sepem kwep kina kwep kina kwep kekok indandayelen zetik mimindeme ekɲenaɲ, 'Neɲ,' zeme wain mulupmanen indatime mebien.

³ Meti tapmme 9 kilok beme an manje notnaɲ belak tabien ekɲenmagen meti diindoye,

⁴ 'In kogogak kopme nâlen wain muluwen met indema mulup mme tosaɲaɲ ɲep indasap.'

⁵ Kegok zeme ilinsakwep wain muluwen ke mebien. Âpme 12 kilok beme sepem ewe kekok mge. Mme 3 kilok beme ewe kekok notnaɲ indatiye.

⁶ Ma 5 kilok beme ewe meti an notnaŋ mulup mimipiŋ tapme indikti diindoye, ‘In kwilekiyet kasup teepmaŋ pi belak tatnepeme msat gasim bein?’

⁷ Zeme ekŋenaŋ zewien, ‘An ŋenaŋ mulup ke mseip ke nin ku zemndep.’

Zeme egaŋ diindoye, ‘Kopme nâlen wain muluwen meindema mulup mit.’

⁸ Ke tapme mulup tosaŋaŋ indandayelen damuŋ zempemti zeye, ‘Geŋ mulup an zemanekopmâpme mânep inda. An bam kolo ekŋen kukŋaŋgat indamti an ŋeŋaŋ kolo ekŋen bam indaseniŋ.’

⁹ Kegok zempeme an mulup 5 kilokgat yaŋbemti mbien ekŋen mânep kina kwep kina kwep indaye.

¹⁰ Taindame ŋeŋaŋ kobien ekŋenaŋ ekti, ‘Nin mânep mmoti ndasâpm,’ nâmti tatnepeme damuŋ egaŋ kina kwep kina kwep ekŋen kwep kwep indam mege.

¹¹ Mânep kegok indame ekŋenaŋ mulup toŋaŋgat ŋenzinziŋ msawien.

¹² Mti zewien, ‘An bam kolo ekŋenaŋ mulup belak kan isikŋaŋ bugan miyo. Âpme nin kasup katikŋaŋ penaŋ muluwen sek sindem palen tatnepemann msat gasim beme kwilekiyet bam kolo ekŋenmak mânep sepem kwep ndaniŋ?’

¹³ Kegok zeme mulup toŋaŋaŋ ekŋenmagen kwep piŋok dunduye, ‘Notn, geŋ ku tetiŋgeyap. Geŋ mânep kina kwepgat zema nâmane ŋep bep

¹⁴ keyepm mânepdi mti met. Neŋ am bam kolo ekŋenmak geŋmak mânep sepem kwep indandayet nâma ŋep bep.

15 Mânep nenaŋgalen ya neŋ zigok ma zigok msâgât mbak beme nâyap katanŋ mbak. Neŋ keŋ taolet mgama geŋ nâmbekananik, ma?’ ”

16 Âpme Zisasiyaŋ bemzenze zet ke zemdelan zemi pigok zeye, “An ŋenaŋ Kawawaŋgalen zemâtâtât katnanen mama keyet keŋan ŋeŋan mebe ma ŋenaŋ bam mebe keyaŋgut Kawawaŋanŋ eget ilizuzut mama kanzizit itdawe.”

*Zisasiyaŋ gakikiŋaŋgat zeme sek tuk beye
(Mak 10:32-34; Luk 18:31-34)*

17 Âpme Zisasiyaŋ Zelusalem mkaen mosât moti set ganzenaset nemaŋane nin 12 ndatime mepmambe kapigok dinndoye,

18 “Nâip, nin alak Zelusalem mkaen tap-metnup. Ya neŋ Angat Nemuŋan sâpe sâpe bumbu an ŋeŋan ekŋenaŋ ma zii zet zikat in-danda ekŋengalen belen mopma ekŋenaŋ nome gakikiyet zemdelan zewep.

19 Âpme keyet palaŋan kasanne ekŋenaŋ Loma ekŋengalen gapman ekŋengat belinan neme mopma ekŋenaŋ pep zet mnamti sindiwaŋ nawetikti nome gakiwap. Yaŋgut kasup tuk delaŋ peme gakikiengatanŋ gilik zem wati mamaen mobap.”

*Zân ma Zems egegat mamilaŋ eget amobotnaŋ
tatagat yaŋkwesiye
(Mak 10:35-45)*

20 Kan keyet Zân ma Zems Zebediyet nem-ulatnenetgat mamidaŋ idatimti Zisasiyet kandaŋan koti pedondom samti nâmitdendeyelen dundum saye.

²¹ Kegok mme Zisasiyan yaɲkwesiye, “Geɲ neɲ kwileki mganɲayelen gembein?”

Zeme egaɲ zeye, “Geɲ zemkatik bemnamane nemun zut kapiyan geɲ amobotnaɲ temaɲ tabanik kan keyet ɲenaɲ bedi penaset ma bedi alomset amobotnaɲ gitangat kandaɲɲan tabalup.”

²² Kegok zeme Zisasiyan indayaɲkwesiye, “In ku nâmti kegok yaɲkwesip. It neɲ sindem tiwap ke it ɲep tiwalup?”

Zeme egelaɲ zewun, “E ɲep tiwalup.”

²³ Kegok zemalu Zisasiyan zeye, “Neɲ sindem tiwap ke it penaɲ tiwalup yangut nâlen betn penaset kwiyan tatatgalen ma betn alomset tabe ke neɲ ɲep ku zenzeyelen. Mundum ekseseɲaɲmak ke Bienaɲ an kwi makumindeye ekɲengalen zapat tazin.”

²⁴ Kegok mme nemuɲane 10 nin keyet zapat nâmti egegat ɲenzinziɲ mbenn.

²⁵ Mmann Zisasiyan nin ilindiɲ zeme kopmann dinndoye, “In nâip msalengalen amobotnaɲ ekɲen winde omba taindame zet windenɲaɲben msat palen am ekɲengat manzeip.

²⁶ Set keboɲ ke ingat tunɲuwinan ɲen ku tabe. Keyepmti inmagengatnaɲ an ɲenaɲ amobotnaɲ besât nâin beme egaɲ in sambeyelen sisiliɲ an bewe.

²⁷ Ma inmagengatnaɲ an ɲenaɲ amobotnaɲ Kawawaɲgat zikatnan besât nâwe beme egaɲ sisiliɲ namba etaɲ kwati toɲaɲgat mulup etaɲ mpeme tosaɲaɲ ku masain keboɲ mamambe.

28 Sepem keggak neŋ Angat Nemunəŋ amnaŋ sisiliŋ mnanayelen ku koban yek. Neŋ am ekŋengət sisiliŋ mulup mimindandayelen koban ma am ekŋen nanəŋgət maman ketalasima amnaŋ mama kanzizit aiikgət nāmti gəkikiyet toban.”

*Zisasiyaŋ an zut zikalit beŋəŋ weyaŋideye
(Mak 10:46-52; Luk 18:35-43)*

29 Âpme Zisas ma nemunəne nin Zeliko msat pemti tapmepmann am maŋge teməŋəŋ ndamāti mebien.

30 Keyegak an zut zikalit beŋəŋəŋ set ganzenəŋ tapmambun, “Ya Zisas kwawezin,” zeme nāmti kwizet teməŋ kumti zewun, “Amobotnaŋ, geŋ Dewitgət alikŋəŋ, nigət kember mi!”

31 Kegok zematut amnaŋ eget zemkulumidemti buzak tatagalen diitdowien. Keyəŋgut egelaŋ ewe giŋgiŋ mti kwizet omba kuwun, “Amobotnaŋ, Dewitgalen alikŋəŋ, geŋ nigət kember mi!”

32 Kegok zematut Zisasiyaŋ metati idayaŋkwesiye, “It neŋ zigok mimidandayelen nālup?”

33 Kegok zeme egelaŋ zuwun, “Amobotnaŋ, nit eekgalen nālup.”

34 Kegok zematut Zisasiyaŋ egegət kember mti zikalit taŋgume keyegak zikalit ekti ekmak mebun.

21

*Zisasiyaŋ Zelusalem mka temanen mowege
(Mak 11:1-11; Luk 19:28-40; Zân 12:12-19)*

1 Âpme Zisas ma nembanjane nin Zelusalem patanj zesât mti Betpage mkaen ke tati nembanjant zut kuknjangat

2 pigok zemideye, “It njenanj mkaen met patanj pepejak donki njen teganj opemti tepum palen opepejanj nembanjaj isiknjaj ganzenan tapme ekselup. Ke kwaleti idatetimti nenmagen koselup.

3 Kegok mmalut am njenanj zigok njen zeme, it pigok dunduselup, ‘Amobotnananj kapiyet mulupmanj sasayelen zemndeme kolup.’ Kegok zemalut eganj keyegak nâmideme mkoselup.”

4 Ke sokbeye ke ewenjan baenen golanj zenze an njenanj zet meluwanj kapi mge keyet katanj sokbemkawanj bein:

5 “Zaion* mka temanjalen am diindo, ‘Egit, ingalen Amobotnanjin ek inmagen kozin! Kej sewaknjaj tonanj. Donki nembanjaj isiknjaj milawat matin keyet duknjaj kozin.’” *(Zekaraia 9:9)*

6 Zeme nempa zulanj nâmti Zisasiyanj diitdoyenok met

7 donki mam nempa idatetimti koti nin melakandundun saknjangatnanj gulumti donki egegat palen yengepemann Zisasiyanj palanja mototage.

8 Âpme am manje temanja egat set miakpepeyelen melakandujin timti selen yengewien. Ma notnananj niwet sinanj atumti selen yengewien.

9 Kegok mme am manje temanja kalañti Zisasiyet njenanj ma baman meti kwizet kapigok kuwien,

* 21:5: Zaion kwit ke Zelusalemgat kwitnanj njen ke makup.

“Dewitgalen aliknaŋ, nin sesewatgenup!
Kawawaŋaŋ gaombem geŋgeŋaŋ kotnik
keyet oloŋen penaŋ mti Kawawaŋ
sesewatpene!” *(Sam 118:25-27)*

¹⁰ Kegok mme Zisasiyaŋ Zelusalem mka teman
keŋan mopme am mka mtonaŋ kwisak ke nâmti
keŋin wapme yaŋkwesiwien, “An ke kwiyaŋ
kozin?”

¹¹ Kegok yaŋkwesime am maŋge temanaŋ
zewien, “Kapi Zisas. Ek golan zenze an Nasalet
Galili mkaengatnaŋaŋ kozin.”

*Zisasiyaŋ aem kwaem an sesewat mkaen in-
damâge*

(Mak 11:15-19; Luk 19:45-48; Zân 2:13-22)

¹²⁻¹³ Ke moti Zisasiyaŋ sesewat mka teman
keŋan moti ekme amnaŋ makau ma sipsip
sâpe sâpe bumbuyelen aem kwaem tapmam-
bien. Mânep aem kwaem† tapm mambiengalen
mundumaŋ mgilik zeye ma sasakandenombe
takwitimambien ekŋengalen mundum kegogak
mgilik zemti diindoye,

“Kawawaŋgalen Zet Itnaŋaŋen Kawawaŋaŋ
pigok zeme meluwaŋ mimiŋaŋ, ‘Nâlen
sesewat mka ke dundundu mka’ *(Aizaya
56:7)*

keyaŋgut in mme an kambu titi ekŋengalen en-
zilili mka tabein.” *(Zelemaia
7:11)*

† **21:12-13:** Amnaŋ mânep timkobien keyaŋ sesewat mkaengalen
sâpe sâpe bumbuyet songom ŋep ku itiyelen. Kegogapm ekŋenaŋ
sesewat mkayelen mânep ke Zuda am ekŋengalen mânep ke
omaimti ke etaŋ sesewat mkaengalen milawat kwititiyelen.

Kegok zemti am ekñen ke zemindemti indamâpme toti kwawebien.

14 Mme am zikalin beñañ ma wesin ekñenañ sesewat mka temanen kopme weyañindeye.

15 Ke tapmme nemba isisik ekñenañ, “Dewitgalen alikñañ, sesewatpene!” kwizet kegok kupeñ keñañ mowepme sâpe sâpe bumbu an ekñen ma zii zet zikat indanda ekñenañ muluwañ mamamanañ ke ekti keyet ñenzinziñ penañ mti

16 Zisas yañkwesiwien, “Geñ ekñenañ kwileki tazep ke tatnânik?”

Zeme Zisasiyañ diindoye, “Âk neñ ñep tatnâyap. In Kawawañgalen Zet Itnañañ ku mamakuip, ma? Ke kapigok kumpepeñañ, ‘Geñ nemba isisik ma nemba okak zikat indamane ekñenañ gâgât sesewatgawep.’”
(*Sam 8:2*)

17 Kegok mti Zisasiyañ ekñen katiindemti Betani mkaen tambumbu kwep mepmañge.

*Zisasiyañ tep kwitnañ pik ke saik mpeye
(Mak 11:12-14, 20-24)*

18 Âpme tambuñan penañ Zisasiyañ mka teman gilik zem kwakwagalen kwati meuyet mge.

19 Mti ekme set ganzenaset pik tep tapme ekti katnañ niniyelen yayañ mge yañgut katnañ niniyelen ñen tatapiñ; sinañ etañ tage. Kegok ekti tepgat zeye, “Geñ kadi ñen ku elikbanik yek penañ.” Zeme keyegak tewañ memun beye.

20 Kegok sokbeme nembanañane nin ekti pisemti yañkwesiwenn, “Zigogapm tep ke sakwep penañ memun bep?”

²¹ Kegok zemann Zisasiyaŋ pigok zeye, “Neŋ penaŋ sukwep diindowi, in keŋ zutmak ku mamti Kawawaŋgat nâmkîŋpewep beme in neŋ miyap sepem keboŋ mbep. Mti ke etaŋ yek, in nukŋaŋ kalaŋ nembon keyet pigok zemsawep, ‘Nembu keŋaŋ metot,’ zeme kegok mbe.

²² Ma in nâmkîŋpewep beme ke ma ke mimiyet dundum same egaŋ ŋep mbe.”

*Zisas mulupmaŋgalen windeyeyet yaŋkwesiwien
(Mak 11:27-33; Luk 20:1-8)*

²³ Zisas ek sesewat mka temanen gilik zem meti am zet zapat dolakŋaŋ tapm zikat indame sâpe sâpe bumbu an ŋeŋaŋ ma sesewat mka temaŋ keyelen an damuŋ ekŋenaŋ koti pigok yaŋkwesiwien, “An kwiyaŋ nâmgeme am sesewat mka temanen ke indamâbanan?”

²⁴ Kegok yaŋkwesime Zisasiyaŋ pigok zeye, “Neŋ yaŋkwesisi kwep penaŋ indayaŋkwesima, in dopmaŋ teŋ gilik zem namaŋgut neŋ an kwiyaŋ nâmneme mamiyap ke diindosap.”

²⁵ Kegok zemti zeye, “Zân tu zulutindende an ek am tu zulutindendeyelen an kwiyaŋ mulup ke saye? Kawawaŋaŋ nâmpeye ma amnaŋ nâmpewien?”

Kegok zeme ekŋenaŋ ilinak zenâ zenâ mti zewien, “Nin zigok zesenuŋ? ‘Kawawaŋmagengatnaŋ,’ zesenuŋ beme egaŋ zet dopmaŋ pigok zesem, ‘Ya kok ke kwilekiyet mti ku nâmkîŋpewien?’

²⁶ Ma ‘Ammagengatnaŋ,’ zesenuŋ ke nin am ekŋengat kiŋganup kelak yaŋaŋ am ekŋenaŋ Zân

ek golan zenze an penan kegok nâmkatik bewien.”

²⁷ Zemti Zisasiyet pigok zewien, “Nin ku nânup.”

Kegok zeme Zisasiyan ekngat zeye, “Nej kekok an kwiyan zemneme mamiyap ke ku diindosap.”

Ayumun egetgalen bemzenze zet

²⁸ Ke zemti zeye, “In zigok nâip? An nen ek nemunanet ayumun mambuk. Egan nemunan yumagen meti zenak, ‘Nemun, gen alak wain muluwen mulup msenik.’

²⁹ Zeme nemunan yuyan zenak, ‘Yek, nej ku msap.’ Kegok zenak yangut kenan gilik zeme naman muluwen medak.

³⁰ Biwitdan nemunan yuyet sepem kogok dunduye âpme nemunan munan zeye, ‘Nej nep msap.’ Kegok zeye yangut ku mge.

³¹ Âpme nemunanet egetmagengatnan kwiyan biwitdan nanngenok mge?”

Kegok zeme sâpe sâpe bumbu an ma sesewat mka temangalen an damun eknenan zewien, “Nemunan yu.”

Zeme Zisasiyan zeye, “Nej penan diindowi, mme takis mânep titi ma set kilen imbi eknenan nenan bemti Kawawangalen zemâtâtâtgat katnannen mama keyet kandan tapmelip. Âpme in kenan ku talip.

³² Zân tu zulutindende an engan set ten zikat indame mâbâgalen ekmâtâbien yangut in ku nâmkinpewien. Âpme takis mânep titi an ma set kilen imbi eknenan nâmkinpewien. Eknenan

kegok mme in ekbien yangut in yominangatan kenjin gilik zeme ku nâmkinpewien.”

Wain damuŋ keŋ katik ekŋengalen bemzenze zet

(Mak 12:1-12; Luk 20:9-19)

³³ Ke zemti egaŋ sesewat mka temangalen an damuŋ ma sâpe sâpe bumbu an ekŋengat zeye, “Wak bemti bemzenze zet ñen zesowap-gat ewe nâit. Kan ŋengat msat toŋaŋaŋ wain alikŋaŋ msatnaŋen ke onzeye. Mti kimbat kundun kindiŋ bempemti wain katnaŋ misiksikgalen msat walatopemti amnaŋ mulup kalem tati eekgalen mka teepmaŋ walatpeye. Kegok mpemti wain mulupmaŋ ke kalop bemti amnaŋ ekdamuŋ mti mamayet toŋaŋ toŋaŋ indamti msat pem ñen mege.

³⁴ Egaŋ ke meti manepeme wain katnaŋ mâtâtâtgalen kanaŋ beme mulup anene zemindeme wain damuŋ ekŋenmagen wain katnaŋ titiyelen kobien.

³⁵ Zemindeme kopme wain damuŋ ekŋenaŋ mulup an indatetimti kwep sidiwaŋ witikbien ma ñen kume gakiye ma ñen nanzaŋaŋ kuwien.

³⁶ Kegok mme msat toŋaŋaŋ zapat ke nâmti mulup an ewe sambe indeme kukŋaŋgat kobien ekŋen aindangosomti omba penaŋ indeme kobien. Kopme wain damuŋ ekŋenaŋ ewe kukŋaŋgat mimindawien sepem kegogak mbien.

³⁷ Kegok mme bam delaŋ zenzenan ikŋaŋgat nemuŋaŋ penaŋ peme ekŋenmagen mesâgât mme keŋanen kapigok nâŋge, ‘Penaŋ sukwep pi ekŋenaŋ nemun eksempeseip.’

³⁸ Kegok otnâye yaŋgut wain damuŋ ekŋenaŋ nemuŋaŋ ke ekti ilinak pigok zenâwien, ‘Pi ikŋaŋgat nemuŋaŋ penaŋ kapiyaŋ toŋaŋ bewe keyet kopme nin kumann gakime kwilekiki sambe kapi ningat zapat bek.’

³⁹ Kegok zemti ekŋenaŋ nemuŋaŋ ke atamti mandamti mulup paselen tot kume gakiye.”

⁴⁰ Kegok zemti Zisasiyaŋ indayaŋkwesiye, “Msat toŋaŋaŋ wain mulupmanen kosâpm ke wain damuŋ ekŋen zigok penaŋ mimindasâpm?”

⁴¹ Kegok zeme ekŋenaŋ zewien, “Egaŋ penaŋ sukwep am keŋ katik ekŋen ke indome gakime wain muluwen wain damuŋ alakŋaŋ indeme ekdamuŋ mti katnaŋ titi kananen timti toŋaŋgat maŋge butnaŋ sawep.”

⁴² Ekŋenaŋ kegok zeme Zisasiyaŋ kapigok di-indoye, “Kawawaŋgalen Zet Itnaŋanen zet ŋen kapigok tazin ke in ku mamaiŋ nâip, ma?

‘Mka walalat ekŋenaŋ tepum ŋen ekme bekanan beme wisat mti peme weŋge. Tepum kewan tepum miŋaŋ beye. Sepem kegok ke Amobotnaŋ Kawawaŋaŋ mme nin ekmann ego egoŋaŋmak mambein.’ *(Sam 118:22-23)*

⁴³ Keyet zema nâit, Kawawaŋgalen zemâtâtâtgat katnanen mama ke in Zuda maŋgeen sokbembeyet zenzeŋaŋ ke inmagen menzem mti naman am belakŋaŋ ŋen indame ekŋenaŋ mme penaŋaŋ elikbe.

⁴⁴ Amnaŋ, ‘Tepum ke sambuŋaŋ,’ zewien yaŋgut tepum ke kaliŋaŋ ya an keyet palen tokutun beme an ke epeewe. Ma tepum keyaŋ am

keyet palen tokutun beme am ke gakime sekŋaŋ kânzunzuyaŋ bemisikbe.”

⁴⁵ Bemzenze zet zut ke zeme sâpe sâpe bumbu an ma Palisi ekŋenaŋ keyet yaŋaŋ nâmâtâti zewien, “Wakae, an pi ningat tazein.”

⁴⁶ Kegok zemti atamti mka katikŋaŋ pepeyelen nâwien yaŋgut amnaŋ Zisasiyet golaŋ zenze an manzemtemiengapm kiŋgati peme tage.

22

An imbi zulaŋ awembiŋ bemalu tu meu bumulumalu niniŋaŋgat bemzenze zet zeye

(Luk 14:15-24)

¹ Âpme Zisasiyaŋ ewe bemzenzeeset am zet kapigok diindoye,

² “Kawawaŋgalen zemâtâtâtgat katnanen mama keyet yaŋaŋ kapigok. Kan ŋengat amobotnaŋgat nemuŋaŋ ŋenaŋ imbiŋaŋmak bet mututuyelen tu meu weyaŋ bemti

³ mulup anne indeme am kukŋaŋgat indamandandaŋaŋ zeme kokogalen diindowien yaŋgut kokogalen ku indembeye.

⁴ Kegok mme amobotnaŋaŋ mulup anene notnaŋ zemindeme am indamandandaŋaŋ ekŋengat zeye, ‘Nâlen bulmakau ma makau nembraŋaŋ temaŋ temaŋ kumti aŋo ma kwitnaŋ kwitnaŋ sambe ilak weyaŋo keyet awembiŋgalen meu niniyelen kolit.’

⁵ Kegok zeye yaŋgut am indamandandaŋaŋ ekŋenaŋ nâmpemambe ilinaŋgat tikŋaŋin nâwiengat kataŋ mepmâbien. Kwewaŋ ikŋaŋgat

mulupman mege; ñenaj aem kwaem mkaen mege.

⁶ Kegok mme am notnañaj mulup annaj indatami indome gakiwien.

⁷ Kegok mme amobotnañaj ñenaj penaj zime kasa kuku anne zemindeme am mulup anene indowienen ekñen indome gakime mkanjin teman tep bume ziye.

⁸ Kegok mti mulup anne diindoye, ‘Nâlen tu meu kelak weyayañaj tazin ekñengat zapat yek.

⁹ Keyepmti am alakñaj set teman meti am omba indaikseip ke indatim koseip.’

¹⁰ Kegok zemindeme mulup anene ekñenaj set teman meti am sambe indaikbien am pembenaj ma am bekanaj kwaweti mka bemisik tabien.

¹¹ Kegok mme amobotnañaj am indamukukuyelen moti ekme an ñen ondedakgalen sâk melakandu sasañaj ke ku miak tapme ege.

¹² Ekti zeye, ‘Notn, geñ keñan pi zigoset ondedak sâk melakandu miyakpiñ kwatnek?’ Amobotnañaj kegok yañkwesime an keyañ zetpiñ tage.

¹³ Kegok mme amobotnañaj mulup anne diindoye, ‘Setnañ betnañ zamti zupman tambusosok keñan peme towelak. Ke mamti sek sindem timti zetnañ añgalikme masumambe.’ ”

¹⁴ Zisasiyañ kegok zemti pigok zemdelaj zeye, “Kawawañaj am sambe indamandandañaj yañgut kwep kwewañ mebep.”

*Takis bembeyelen yañkwesisi
(Mak 12:13-17; Luk 20:20-26)*

¹⁵ Zisasiyan kekok zeme Palisi notnañ ekñenañ buzak metati Zisas tetipemti zemkukuyelen zenâ zenâ mbien.

¹⁶ Mti nembrañine ma Elotgalen an notnañ zemindeme meti kapigok yañkwesiwien, “An zikat indanda, nin gâgât yañdi nânup. Geñ zet dâsuki zenzepiñ; penañak etañ manzenik. Ma zapat dolakñañgalen zet ke am mobotnañ ma tototnañ sepem kwep manzikat ndanik.

¹⁷ Keyepmti geñ zemanen nâne. Gâlen nânâyañ zigok nânik? Amobotnañ Sisamagen takis mânep ñep bembeyelen ma yek?”

¹⁸ Kegok zeme egañ ekñengalen nânâ bekanañ ke ekmâtâti diindoye, “In an zetgalen etañ! In kwilekiyet neñ tatetineip?”

¹⁹ Kegok zemti zeye, “In takis mânep mambeip ke ñen zikat name ekbi.” Kegok zeme ekñenañ mânep same ege.

²⁰ Ekti kapigok indayañkwesiye, “Am weñañ ma kwit kapi kwiyelen?”

²¹ Zeme ekñenañ zewien, “Ke amobotnañ Sisayelen.”

Kegok zeme egañ diindoye, “Nâip, Sisayelen weñañañ tatatnañ ke Sisa ikñañ sawep. Âpme Kawawañ ikñañgalen bet meluwañ keyepmti in ikñañgat zapat mait.”

²² Ekñenañ ke zeme nâmti nâmtemtem mti pemti mebien.

*Zisasiyan Sadusi ekñengalen nânâ bekanañgat
yañañ zemkawañ beye
(Mak 12:18-27; Luk 20:27-40)*

²³ Kasup mulup mimi keyet Sadusi ekņenan Zisasmagen kobien. Ekņengalen nânâyan am gakiwep ke ku wabep manâip keyepmti Zisas keyet yaņkwesiwien,

²⁴ “An zikat indanda, Mosesiyan kapigok zenzeņan, ‘An ņenan nemunambaņpiņ gakin beme notnaņ isikņanaņ imbi kwambet ke wati nemunamba egaņ msokbewe keyaņ an kukņaņgatnaņ keyelen sip butnaņ bewep.’ ”

²⁵ Kegok zemti ewe zewien, “Âpme an ņenan nambaņane 7 indabege. Ya maneti ayuyaņ imbi wati nembapiņ gakime muņaņaņ imbi kwambet ke wage.

²⁶ Ya muņaņa nembapiņ gakime gwatnaņa kwambelin ke wage. Sepem kegogak ekņen sambemagen sokbeme nemunambaņinpiņ gakiwien.

²⁷ Ya bam imbi kwambelin keyaņ yek beye.

²⁸ Ya wawat kanaņ an kwiyaņ imbi ke mkipman beme egat imbiņa bewe?”

²⁹ Ke tetipemti kegok zeme Zisasiyaņ zeye, “In Kawawaņgalen Zetnaņ Itnaņa ma egalen winde keyet kandati keyepm zet manzemyunģip.

³⁰ Wawat kanen awembiņ mama ke ewe ku mambep. Ekņenan ensel kululuņengatnaņ nembon bempti tabep.

³¹ Yaņgut in gakikiengatnaņ wawat keyet manâmyunģuipģat diindowi; Kawawaņgalen Zet Itnaņanen zet kapigok zenzeņan ke in ku mamain nâip, ma?

³² Kawawaņa kapigok zeye,
‘Neņ Abalaam ma Aisak ma Zekop ekņengalen

Kawawaŋin.’ *(Kisim Bek 3:6)*

Wa ek am gakikiŋaŋgalen Kawawaŋ yek. Egaŋ am mama kanzizitgat zapat ombemindeye ekŋengalen Kawawaŋ.”

³³ Kegok zeme am maŋge temaŋ ekŋenaŋ egalen mzikat indanda keyet nâmtetem mbien.

Zisasiyaŋ zii zet ŋotekŋaŋ diindoye

(Mak 12:28-34; Luk 10:25-28)

³⁴ Zisasiyelen zelaŋ Sadusi ekŋengalen windenŋin mtoindeme Palisi an ekŋenaŋ nâmbien. Keyepm ekŋenaŋ ilinak ondekti

³⁵ ekŋenmagengatnaŋ ŋen zii zet zikat indanda keyaŋ Zisas yaŋkwesisien tetipeye,

³⁶ “An zikat indanda, zii zet kwilekiyaŋ mobotnaŋ penaŋ bein?”

³⁷ Zeme Zisasiyaŋ dunduye,

“ ‘Geŋ keŋdi ma nâmamandi ma windendi ma ŋoktikdi ekŋen ke ketalasimti Amobotnaŋ Kawawaŋgat etaŋ gogot mpewanik.’ *(Zii Zet 6:5)*

³⁸ Zet keyaŋ zii zet ŋotekŋaŋ ma zet mobotnaŋ penaŋ bein.

³⁹ Ma ŋen ewe sakam kapigok,

‘Gitaŋgat keŋdi mambeinok amgat kegogak gogot mbanik.’ *(Wok Pris 19:18)*

⁴⁰ zii zet ma golaŋ zenze an ekŋengalen zet sambe keyet keyaŋ ŋotekŋaŋ belup.”

Kilais ek Dewitgat Amobotnaŋaŋ

(Mak 12:35-37; Luk 20:41-44)

⁴¹ Âpme Palisi an notnaŋ ondekti tapme Zisasiyaŋ indayaŋkwesimti kapigok zeye,

42 “In Kilaisiyet zigok manâip? Ek kwiyelen aliknañ?”

Kegok zeme ekñenañ zewien, “Ek Dewitgalen aliknañ.”

43 Zeme egañ diindoye, “Kwilekiyepmti Dewit ek Kawawangalen Emetak Tenañañ ekmak tapme Dewilañ Kilaisiyet ‘Amobotnañ,’ zeye? Zet ke Kawawangalen Zet Itñañanen kapigok kumpepenañ,

44 ‘Amobotnañ nâlen Amobotnañnnañgat kapigok zeye, “Geñ koti nâlen betn penañset totapmane kasandine mtoidewap.”’ (Sam 110:1)

45 Keyepmti Dewilañ Kilaisiyet ‘Amobotnañ,’ zeye beme ke zigoset mti Dewitgat sokñañ bein? Kilais ek Dewitgalen amobotnañ.”

46 Egañ kekok zemti indayañkwesime ekñenañ zet dopmañ gilik zem sasayet kiñgabien. Mti kan keyetnañ baman gwaen yañkwesisi ñen ku yañkwesiwien yek penañ.

23

Zisasiyañ zii zet zikat indanda an ma Palisi an dopmañ bekanañ mutumindandayelen diindoye (Mak 12:38-39; Luk 11:43-46; Luk 20:45-46)

¹ Kan keyet palañañ Zisasiyañ am mañge teman ma nembañañe ningat dinndoye,

² “Zii zet zikat indanda an ma Palisi ekñenañ ilinañgat nâme Mosesinok beme zii zet alakñañ mamsokbeip.

³ Ekñenañ in ekñengalen zii zet alakñañ ke mâbâgalen manzeip yañgut neñ

zengkulumindeyap ekñengalen mama mimi maip ke ku mâbep.

⁴ Ekñenañ zii zet omtususunañ kegok mme nukñañ beme ingat palen bemti ke mâlit zeme in mâti nukñañ aikme mukulem ku mimindewep. Ekñenañ nukñañ temañ ke timti ingat palen bemti ilin belak penañ maip.

⁵ Ekñenañ kwitnañ kwitnañ mamip ke amnañ indik ekseseyelen etañ mamip. Sañgum pañañ palen Kawawañgalen zii zet kumpemti amnañ indidikgalen monzalamanan zampemti ma belinanan sañgum pañañ temañ sepem kegogak besañnok zampemti sañgumin busilinañ teep-teepmañ penañ amnañ indikti ekseseyelen mami-agip.

⁶ Ma ekñenañ tu meu niniyelen indamandame ekñenañ mundum pembenañ ma kukñañgat totatagalen mamip. Ma sesewat mkaen ekñenañ amobotnañ mundum pembenañ keyet manâmtikñañ mip.

⁷ Ekñenañ selen amnañ indikti indamukumti nâme mobotnañ beme kwilin, 'Zikat indanda,' kukuyet maindembein.

⁸ Ma gâgât amnañ, 'Zikat ndanda,' zeme kwit keboñ keyet ku nâmtikñañ mbanik. An zikat indandañin kwewetañ main keyepm in, 'Notn notn,' zemti mambep.

⁹ Mti in msalen am ñengat, 'Bien,' ku zewep. Biwin kwewetañ ek kululuñen main.

¹⁰ Ma in an ñengat, 'Ñenañ bembe,' zemindendeyet kegogak ku zewep. Ñenañ bembenjin kwewetañ tazin. Ek Mesaya.

11 Ma inmagengatnaŋ ɲenaŋ amobotnaŋ masât nâmbé beme notnaŋ ekɲengat sisiliŋ anok mambe.

12 Ma ɲenaŋ ikɲaŋgat nâme mobotnaŋ bewe beme Kawawaŋaŋ mtopewe. Ma ɲenaŋ ikɲaŋgat nâme tototnaŋ bewe beme Kawawaŋaŋ mmopewe.

13 Wakae, zii zet zikat indanda ma Palisi in sindem omba penaŋ tiwep! In an zegalen etaŋ! In Kawawaŋgalen zemâtâtâtgat katnanen mama keyet keŋan amnaŋ mebegalen mambekek ma manzemkekindeip. Mti ilin kegogak ku mamelip ma am kwiyaŋ mesât mamin ekɲen kegogak mme pepetnaŋmak mamben.

14 [In an teɲnok mamaip ma kegok tapmamti imbi kwambet mkaŋinan indamâpme kwawepme milawatnaŋ matip. Âpme in dundundu teepmaŋ nukɲaŋin ku mkawaŋ bembeyelen mandundup keyepmti wakae, in sindem omba penaŋ tiwep.]*

15 Wakae, zii zet zikat indanda ma Palisi in sindem omba penaŋ tiwep! In an zegalen etaŋ! In set omba tokwati mulup kaliŋan mti am maingatip. An kwep mme ilinaŋgat zapat mambein. An ke mme in sebemindemti bekaŋaŋ mimiŋin omba beme ekɲenmak in ilinsakwep teziŋ ɲandaŋgat zapat mambein.

16 Wakae! In an zikat beŋaŋ nolin set dâsuki tazikat indaip in sindem omba penaŋ tiwep. In manzeip, ‘An ɲen sesewat mka temaŋ teŋ keyet

* **23:14:** Zet kapi yaŋbembeŋaŋ an notnaŋ ekɲenaŋ Kawawaŋgalen zet kukuŋaŋ notnaŋegat ku tazin.

kwitnaŋ zetnaŋ zemkatik bewe beme zetnaŋ penaŋepiŋ bewe kegok zemti naman an ŋenaŋ sesewat mka temaŋgalen golaŋ mka miak pepeŋaŋ keyet kwitnaŋ zetnaŋ zemkatik bein beme zetnaŋ ke penaŋ manâip.’

¹⁷ In an zikat beŋ ma an seon penaŋ! In nâme kwilekiyaŋ mobotnaŋ bein: gol sesewat mka temaŋ miak pepeŋaŋ tazin ke ma sesewat mka temaŋ iŋŋaŋ?” Kegok zemti zeye, “Mka penaŋ keyaŋ mkayelen elimiak miakŋaŋ seabem pein.

¹⁸ Ma in kegogak manzeip, ‘An ŋenaŋ zetnaŋ sâpe sâpe bumbuyet mundumanen zetnaŋ zemti bandim mbe beme keyaŋ zetnaŋ mme penaŋepiŋ bewe,’ ma kogogak manzeip, ‘An ŋenaŋ sâpe sâpe bumbuyet mundumanen sâpe sâpe tazin keyet kwitnaŋ zetnaŋ bandim mbe beme zetnaŋaŋ penaŋ bewe.’

¹⁹ In an zikat beŋ! In nâme kwilekiyaŋ mobotnaŋ bein: sâpe sâpe bumbuyet bempeyo ke ma sâpe sâpe mundumaŋ?” Kegok zemti zeye, “Sâpe sâpe ke munduman bemti buwek keyepm sâpe sâpe mundumaŋ keyaŋ mobotnaŋ bein.

²⁰ Âpme an kwiyaŋ zetnaŋ sâpe sâpe bumbuyet mundumanen zetnaŋ zemkatik bep beme wa sâpe sâpe mundumaŋ etaŋ yek egaŋ kwitnaŋ kwitnaŋ keyet palen tazin ekŋengat eyo kwilinan zetnaŋ zemkatik bep.

²¹ Ma an ŋenaŋ zetnaŋ sesewat mka temaŋgat kwitnaŋ kumti zetik miwen ke bandim min beme sesewat mka temaŋgat kwitnaŋ etaŋ yek, egaŋ Kawawaŋ sesewat mka temaŋ keyet toŋaŋgat zikatnan zetnaŋ bandim mti zep.

²² Ma an ñenañ zetnañ kululungat kwitnañ kumti zetnañ bandim mimiyet zep beme wa kululungat etañ yek egan Kawawañgalen mundum to-tatat ma Kawawañ ikñañgat zikatnanen zetikñañ bandim mpemti zep.

²³ Wakae! zii zet zikat indanda ma Palisi in sindem omba penañ tiwep! In an zegalen etañ! Kwilekiki isikñañ sikok ma sunjem sagom ma kambilak mayawak ma kawak muluwengatnañ manje 10magengatnañ manje kwep ke Kawawañgat masaip. In kwitnañ kwitnañ isikñañ keyet eksemti makalopbep yañgut in zii zetgalen zet penaññañ tazin ke mamtotindeip. Zii zet ñotekñañ keyet keñanen mama mimi kabon kapi mimiyelen eksesemak mama ma añañalan gogot palen mama ma nâmkinpepemak mamti mulup isisikñañ Kawawañgat mulup bandim mimiyet taolet bembe ke eyo mimiyelen. Mama penañ zii zelañ zeinen ke in ku mamip. In kwitnañ kwitnañ isisikñañgat tip butzenze mamip.

²⁴ In an zikat beñañ nolin zet dâsuki tazikat indaip. In zii zet isisikñañ mamâlíp yañgut zii zet ñotekñañ mobotnañ ku mamâlíp. In sakam an ñenañ tu menzim keñan kakalak isikñañ tapme ekti ñep mpenak yañgut belañ menzim keñan tadage keyet yayañ ku mnak.

²⁵ Wakae! zii zet zikat indanda ma Palisi in sindem omba penañ tiwep! In menzim sekñañ etañ manzululíp naman keñanen zululupin mme meu pâpman melesin matazin. Ingalen mama mimiñin sakamañ menzim keboñ. In amgat zikalinan am pembedaño nok mamaip

yaŋgut keŋinan kambu ma segalen kwitnaŋ kwitnaŋaŋ bemisik wen.

²⁶ Palisi an in zikalin beŋaŋ! In kukŋaŋgat menzim keŋanen meu pâpmanmak ke zulu-tiŋgulak sekŋaset zulubep.

²⁷ Wakae! zii zet zikat indanda ma Palisi in sindem omba penan tiwep! In an zegalen etaŋ. In sakamin am sum sekŋaset elimiakŋaŋ pembenan ma kwetetepman keyaŋgut keŋaset am kasetnaŋ ma am sek tuŋaŋ sambuŋ kwilak kwilak mimiŋaŋ keboŋ.

²⁸ In sepem keboŋ sekŋinaset am zikalinan an teŋnok mamaip yaŋgut keŋinaset an nambalamin zut ma in yomton.

²⁹ Wakae! zii zet zikat indanda ma Palisi in sindem omba penan tiwep! In an zegalen etaŋ. In golan zenze an ma an teŋ itnaŋaŋ gakikiŋaŋ ekŋengalen sumen elimiak pembenan miak pemti

³⁰ in kapigok manzeip, 'Nin itnaŋaŋ tipman baen ekŋen yeŋsokŋineyaŋ mambienen mambenek ze nin golan zenze an ma an teŋ ekŋen ku indomann gakiwiek.'

³¹ Ingalen zet keyan yaŋaŋ mkawaŋ beme in am golan zenze an indome gakiwien ekŋengat alikŋine.

³² Nɛpgat, in yeŋsokŋineyaŋ am indondo mulup mbien ke in keyegak tusumti msâbip.

³³ In asiŋ! In asiŋgalen alikŋane! In yominanŋat dopman teziŋ ŋandanen indeme towesâgât talip ke yaŋaŋ in ku nâmâtâlîp? In weyaŋ eksewep.

³⁴ Keyepmti zema nâit. Neŋ golanŋ zenze an ma an nânânjinmak ma zikat indanda indema kopme notnaŋ indome gakiwep. Notnaŋ tewen indowep ma notnaŋ sesewat mkaen sindiwaŋ indawitik-bep. Ma notnaŋ sisipeŋpeŋ mimindeme mka pemŋengatnaŋ pemŋen kunzunŋti mebep.

³⁵ Keyepmti an teŋ indome gakiwien an indowien ekŋen keyelen yom dopmaŋ mutumin-dame puwep. An ekŋen ke eweŋan yaŋbembeŋan baenen Keinaŋ meniŋan, Ebel an teŋ kume gakiye keyaŋ yaŋbempeye. Keyetnan Belakiyayet nemuŋan Zakalaya ek sâpe sâpe bumbuyet munduman ma sesewat mka temaŋ tunŋuwitdaŋ amnaŋ nanzaŋan kume gakiye ma sepem kekok ke in an notnaŋ omba indowien.

³⁶ Keyet neŋ penaŋ sukwep diindowi, am sambe indom kwabien ekŋengalen yominanŋat dopmaŋin am in alak kapi talipmagen sokbesâpm.

Zisasiyaŋ Zelusalem mka temaŋgat kembeŋ zet zeye

(Luk 13:34-35)

³⁷ O Zelusalem am, Zuda msalen in golanŋ zenze an maindome gakip, ma Kawawaŋgalen zet busup an indeme makolip mee nanzaŋan maindoip. Neŋ in sakokolok mamaŋan nemaŋane pâpmaŋ kandaŋan mange kwep maondakindemti am bulut tazin sepem kekok kan sambe neŋ in tima betn kandaŋan kwawowogalen nâma in ku manâmneip.

³⁸ Keyepmti neŋ zema nâit, ingalen sesewat mka teman ke Kawawaŋaŋ katipeme ilinaŋgat belinan tapmosâpm.

³⁹ Keyepmti neŋ dindowi, in neŋ ewe ku nikbep. Ya neŋ bamgat kopma in pigok zewep, ‘Kawawaŋaŋ Nemunaŋ ombempeme kozin keyet nin oloŋen penaŋ mnup,’ (*Sam 118:26*) kegek zewep.”

24

Kan delan zenzenaŋgalen zet zapat (Mak 13; Luk 21:5-36)

¹ Zisasiyaŋ sesewat mka teman katipemti toti mepme nembraŋane nin ekmagen koti pigok zewenn, “Amobotnaŋ, sesewat mka teman ekpiseyelen pi ekbaga.”

² Zemann Zisasiyaŋ dopmaŋ gilik zem zeye, “In nanaŋaŋ mka teman walalatnaŋ kapi alak ego ego mip. Yaŋgut neŋ penaŋ sukwep diindosowap, maneti bamgat nanaŋaŋ mundumin talip keyet katan ku tabep. Kasa ekŋenaŋ kokume epeemti nanaŋ igak kwep kwep lala bubuk mekobep.”

³ Kegan zemambe met Olip Kalaŋan moti nin yaŋkwesiwan, “Zenagen ke pe zukŋan sokbewe ma geŋ kokodan kanen ma kan delan zenzenaŋ piliŋ ziboŋ sokbewe?”

⁴ Zemann egaŋ dinndoye, “In weyaŋekmâtât mambep mineti am ŋenaŋ teti mimindeweyet.

⁵ Am notnaŋaŋ koti zewep, ‘Neŋ Kilais,’ kegek zemti am omba tetimindewep.

⁶ In kasa kwisakŋaŋ ilinmagen sokŋan ma kasa sukwep auuyelen zapatnaŋ nâwep yaŋgut keŋin

siŋsiŋ mme yayan mimipiŋ. Kegok ke sokbeyanġut ke kan delan zenzenaŋ yek.

⁷ Am msat ŋengatnaŋ ma ŋengatnaŋ dopman mekum kwakum mbep ma msatgalen amobotnaŋ zulaŋ auwalup. Ma msat kataŋ meuyet kamberŋ temaŋ sokbewe ma msat sambe mâkinan temaŋ mbe.

⁸ Ke sepemaŋ imbiyaŋ nempa titiyelen sindem yaŋbemti manâip sepem keboŋ kwabe.

⁹ Ma am notnaŋaŋ ekŋenaŋ in nâmkiŋpemneip keyepm msat palengalen amobotnaŋ ekŋengat belinan beme ekŋenaŋ sisipeŋpeŋ mimindewep. In neŋmak tusumti mambepgapmti am sambe ekŋenaŋ ingat nâme kaŋgaŋaŋ bewe.

¹⁰ Kan keyet am sambe nâmkiŋpepeŋinmak ku mkatik bem tabep am notnaŋ nâmkiŋpepeŋinmak zemsokbemindame ekŋenaŋ ma notnaŋaŋ am notnaŋgat ilinaŋgat keŋ kasa mimindewep.

¹¹ Ma kegogak golaŋ zenze an dâsuki ekŋenaŋ koti am sambe keŋin mme yuŋgu mâbe.

¹² Ma mama mimi bekaŋaŋaŋ palakŋaŋ beme am notnaŋaŋ nolinaŋgat notn notn ku mbep.

¹³ Yaŋgut amnaŋ an ŋen nâmkiŋpepemak sisipeŋpeŋ msame egaŋ nâmkiŋpepeŋaŋ katikŋaŋ atam tapmetneti gakiwe beme kan delan zenzenaŋ Kawawaŋaŋ an ke mama kanzizit sawe.

¹⁴ Mti Kawawaŋgalen zemâtâtâtgat katnanen mama keyet zapatnaŋaŋ msat kataŋ mekopme am sambe nâmeŋgut kan delan zenze sokbewe.

¹⁵ Âpme kan tipman baenen golaŋ zenze an Danielaŋ, ‘Kwileki ŋen mamaŋaŋmak ma kiŋgagatnaŋmak kotabe,’ keyet zetnaŋ zeye.

Kwitnaŋ kwitnaŋ keyaŋ ingalen sesewat mka kambu manzeip keyet keŋaŋ sokbem tapme am zet kapi maiŋti nâmambe ekŋenaŋ keyet yaŋaŋ nâmâtâbep.

¹⁶ Âpme kan keyet am Zudia msalen talip ekŋenaŋ kunzuŋti kalaŋ dukŋaŋ mowebeŋ.

¹⁷ Ma am ŋenaŋ mka solonan tapmambe ya kan keyaŋ sokbeme milawatnaŋ mka keŋaŋ ku akum tiwe. Egaŋ keyegak tati kunzuŋ mebe.

¹⁸ Ma seŋem kegogak am ŋenaŋ kolopmaŋ mkaŋaŋ tapme iŋkaŋ mulupmaŋ tapmambe beme keyaŋ sokbeme kolopmaŋgat nâmti mkaŋaŋ kokopiŋ. Egaŋ keyegak tati kunzuŋ mebe.

¹⁹ Kan keyet imbi keŋmak ma nempaŋin okakŋaŋ ekŋenaŋ kunzunzuŋgalen timyapewep ke kempaŋ penaŋ.

²⁰ In Kawawaŋ dundum same nâmindame kunzunzuŋin map tâgâ kanen ma Sabat tagoŋgo kanen ku sokbemindawe!*

²¹ Keyepm kan keyet nukŋaŋ omba penaŋ sokbemâbe. Nukŋaŋ keboŋ ke itnaŋaŋ msat sokbempaŋgatnaŋ alak tatnup kapi keboŋ ŋen ku sokbeye ma bam gwaenen ŋen ku sokbewe.

²² Egaŋ an imbi iŋkaŋgat zapat indamakuye ekŋengapm kan ke mme danaŋ bewe ekŋen yek benak ze nukŋaŋ ke kan danaŋ ku tapme am sambe walapme delaŋ zenak.

²³ Âpme kan keyet an ŋenaŋ pigok zewe, 'Egit,

* **24:20:** Kawawaŋgalen zet itnaŋaŋen zii zelaŋ Zuda ekŋengalen Sabat tagoŋgo kangat kapigok zenzeŋaŋ, 'Amnaŋ set teepmaŋ ku mebegalen,' zenzeŋaŋ.

kilais daen tazin,' ma 'Pi tazin,' zeme nâmbep beme ku nâmkinjewep.

²⁴ Ma kilais dâsuki sambe ma golan zenze an dâsuki sambe ekņenaņ sokbemti menok sepem igak igak ma mulup pisesenaņmak mme amnaņ ekti nâmkinjemti indamâbâgalen mbep. Sepem kegogak Kawawaņaņ am ikņaņgat zapat indamakuye ekņen keyet keņin myuņguindesaġât mbep.

²⁵ Nâip, neņ kwitnaņ kwitnaņ keyet tazemsalaņ beyap ke sokbesâpm.

²⁶ Âpme amnaņ pigok zewep, 'Egit, kilais ek msat tuņgupman tazin.' Zeme ke mebepiņ. Ma ņen pigok zewep, 'Ek mka keņaņ tazin.' Zeme nâmkinjepemiņ.

²⁷ Âpme neņ Angat Nemunaņ neņ ambeyak sakam kasup kwakwatnasetganaņ tototnaset ilindiņ sakwep beyak mamnok neņ kegok kobap. Kegok kopma am sambeyan ņep nîkbep.

²⁸ Neņ kokotnanaġalen kanen nâlen maņgeyaņ ekme tep katnaņ saņaamaņ penaņ elikme age sambeyan maondagip. Sekam kegogak kwitnaņ kwitnaņ ke ilinmagen sokbeme ekti nâmkawaņ bewep.

²⁹ Nukņaņ sambe ke delaņ peme keyegak, 'kasup zikatnaņ sopkusâpm ma eyoņa busatnaņ yek besâpm ma wenzimaņ kululuņengatnaņ âtâtosâbip.' (*Aizaya 13:10; 34:4*)

Ma Kawawaņaņ kululuņ buteme titok mme kululuņengalen kwitnaņ kwitnaņ sambe keyaņ puluk pilik zem mekobep.

30 In Angat Nemunaj neŋ nâlen kokotnnaŋgalen kanan ma pilinaŋgat yaŋkwesiwien kelak dindosowap. Ma in Angat Nemunaj neŋ mgulumbuk palen kululuŋen tati windemak saŋga sonŋa keŋan busatnaŋmak kopma niksâbip. Am maŋge msat sambeyelen ekŋenaŋ nikti susâbip.

31 Kan kobawen keyet lumun kwisak omba kume egaŋ enseljane zemindeme msat ganzenaŋ nembet ma nembet ma gwaen ma baen meti am ikŋaŋgat zapat makumindenderaŋ ekŋen msat katanŋatnaŋ ondekindewep.

32 Âpme in balam balam tep ekŋengat otnâit. Kan tep balam balam katnaŋ yaŋbemti kwapme manzeip, 'O, ilak mtete yaŋbesâpm ma tep gwazege sinaŋaŋ taalaŋ sime' in manzeip, 'Tonne mtete tasâpm,' manan sinaŋ betnaŋaŋ epeemti sinaŋaŋ tapmme manzenup, 'Mawalam tasâpm.'

33 Sakam kegogak in bamgat nukŋaŋ sambe sokbeme ekti nâme kan ilak sokŋan bududuk bein keyepm in weyayaŋ mulup mtalit.

34 Neŋ penaŋ sukwep diindowi, am alak talip kapi ilindiŋ ku gakimâpme kwileki sambe kapi sokbesâpm.

35 Msat ma kululuŋ eget asekmalu delaŋ zesâpm yaŋgut nâlen zetnnaŋ delaŋ zenzenepiŋ matapmambe.

Am ŋenaŋ Angat Nemunaj zukŋan kobe ke ku nâin

(Mak 13:32-37; Luk 17:26-30, 34-35)

36 Am ŋenaŋ Angat Nemunajgalen kan kokogalen ke ku nâin. Ensel kululuŋengatnaŋ

ekņenaņ ku nâip. Nemuņaņ neņ keġogak ku nâyap. Bipmnaņ igak etaņ kan ke nâin.

³⁷ Angat Nemuņaņ neņ kokotnnaņġalen ke itnaņaņ Noamagen sokbeye sepem keġok sokbewe.

³⁸ Tuņġwam kosât mġe kan keyet am ekņenaņ itnaņaņ mamimtemienok tu meu nimwianbien ma an imbiyaņ awembiņ bemi msalengalen kwitnaņ kwitnaņġat otnâmti Kawawaņġat ku otnâwien. Sepem keġok tapmme Noayaņ waņġaņaņ teman keņaņ moweġe.

³⁹ Yaņġut ekņenaņ zigok sokbesâpm ke nâme dâsuki beme tatnepeme tuņġwagemaņ ilindiņ indaminziliye. Sepem kok penaņ Angat Nemuņaņ neņ kosowawen sokbesâpm.

⁴⁰ Kan keyet an zut muluwen mulup tapmam-baluwaņ kwep ņen teti meti ņen peme tabe.

⁴¹ Imbi zulaņ saņġo sâņsâņ tapmambaluwaņ kwep ņen teti meti ņen peme tabe.

⁴² Amobotnaņin kan zukņaņ kobe ke in ku nâipġapmti kelem mti nâpeņ nâpeņ mambeb.

⁴³ In piġok nâit, mka toņaņaņ kan kwilekiyet an kambu titiyaņ kokogalen ke nânak beme egaņ keik tati mkaņaņ damuņ mme an kambu titiyaņ mka ku asekti keņaņ tiņkwabiek.

⁴⁴ Sepem keġogak Angat Nemuņaņ neņ in kan zukņaņ sokbewap ke nânâpiņ tapme kobapġapmti in weyaņti nâpeņ nâpeņ mamambep.

*Mulup an dolakņaņ ma mulup an bekaņaņ keyelen bemzenze zet
(Luk 12:41-48)*

⁴⁵ Mulup nemba dolakņaņ nânâņaņaņmagaņ mulup kapigok mbe. Amobotnaņaņaņ pem

nen mesât mti mulup nemba notnañ ekñengat damuñ peme egañ indikdamuñ mti meu kananen teñ maindain.

⁴⁶ Kegok tapmme bamgat amobotnañan gilik zem kobeen ekme mulup nemba egañ zemâtâtpeyenok tapmme ekti nâme oloñen bewe.

⁴⁷ Neñ penañ sukwep diindowi, ek ke amobotnañan iññañgalen kwitnañ kwitnañ sambe ke egat betnan beme ekdamuñ mbe.

⁴⁸ Âk egañ mulup nemba bekanan penañ beme egañ keñan pigok nâme, ‘Amobotnañ ek sakwep ku kobe.’

⁴⁹ Kegok nâmti egañ mulup nemba notnane indomti meu ma tu katikñañ an tu katikñañ nini ekñenmak nimbe.

⁵⁰ Âpme mulup nemba egat amobotnañan egalen kanan kokogalen ku nâmâtâbe.

⁵¹ Mti amobotnañan dopmañ omba penañ mutumsamti putatime an nambalamin zut ekñenmak mambe. Mamti sindemgat si zemsu zemsu mti zelin añgalikme mamambep.

25

Imbi nemba 10 ekñengalen bemzenze zet

¹ Kan keyet Kawawañgalen zemâtâtâtgat katananen mama ke imbi nembip 10 ekñenañ tañamin timti an ñenañ imbi wawagalen kopme selen aiikgalen mebien ke sepem sokbewe.

² Ekñenmagangatnañ imbi nemba 5 ekñen nânâñinpiñ ma 5 ekñen nânâñinmak.

³ Nânâñinpiñ ekñenañ tañamin mbienañgut tuñañ butnañ ñamgat ku mbien.

⁴ Âpme nânânjinmak ekņenaņ senġewinan taņam tuņaņ kasime topme taņaminmak ilinsakwep mmebien.

⁵ An imbi wawagalen egaņ sakwep ku kopme imbi nembip ekņenaņ damuņ tabienaņ melupgat sukņaņ bemti meluk wembien.

⁶ Tawene peme tambu sutnan temaņ kwizet pigok koge, ‘An imbi wawagalen kozin! In wati toaigit!’

⁷ Kegok kume nâmti imbi nembip ekņenaņ ilindiņ wati taņamin weyaņbien.

⁸ Kegok mti nânânjinpiņ ekņenaņ nânânjinmak ekņengat zewien, ‘In nin taņam tuņaņ bugan kasim ndait. Ningalen taņamlak bep zein.’

⁹ Zeme nânânjinmak ekņenaņ gilik zemti zewien, ‘Inmak ninmak nsakwep tuņaņ bugan kapiyaņ ŋep ku bendesemgat in dalaņ mkaen met ilinaņgat kwitim kolit.’

¹⁰ Kegok zemindeme imbi nembip nânânjinpiņ ekņenaņ tuņaņ kwitisât mebien. Ekņenaņ met mame mame an imbi wawagalenā patāņ peye. Âpme imbi nembip 5 damuņ tabien ekņenaņ ekmak awembiņ bembeyelen tu meuyet ondedak mkaen mowepme sekekek kege.

¹¹ Kegok sokbeme bamgat imbi nembip nânânjinpiņ ekņenaņ patāņ zemti zewien, ‘Amobotnaņ, amobotnaņ, nâmndemane kwatne!’

¹² An imbi wawagalenā zeye, ‘Neņ penāņ diindowi, neņ in kandat indeyap.’

¹³ Zisasiyaņ zet kekok zemdelāņ zemti kapigok zeye, in kan kwilekiyet ma bet kwilekiyet ma

tambuṅan ma gasiyet kobe ke ku nâip keyepmti in kelem mbep.

Mulup nemba mânep indandaṅgalen be-mzenze zet

(Luk 19:11-27)

¹⁴ Maneti amobotnaṅ ṅenaṅ msat pemṅen mesât mti egaṅ mulup nembaṅane kume kopme kwilekikiṅaṅ sambe belinan bemti ekdamuṅ mimiyet zemindeye.

¹⁵ Egaṅ mulup nemba kwep kwep ekṅengat sepemin ma windenṅin nâmti keyet katanṅ mânep indaye. Kwep ṅen 5000 kina saye. ṅen 2000 kina saye. ṅen 1000 kina saye. Kegok indamâti egaṅ msat sukwep mege.

¹⁶ Egaṅ mepme mepme mulup nemba 5000 kina tiye egaṅ sakwep penaṅ mânep keyaṅ mulupmaṅ mmepme 5000 kina ṅen ewe mânep tâgâṅaṅ aige.

¹⁷ Sepem kegogak mulup nemba mânep 2000 kina tiye egaṅ mulupmaṅ mmepme 2000 kina ṅen ewe mânep tâgâṅaṅ aige.

¹⁸ Âpme mulup nemba mânep 1000 kina tiye egaṅ mobotnaṅgalen mânep ke msat walati keṅaṅ kwatampeye.

¹⁹ Kan teepmaṅ penaṅ delaṅ zeme bamgat mulup nemba ekṅengat amobotnaṅinaṅ gilik zem koge. Koti mânep indaye keyelen yaṅaṅ nâsât ondek indeye.

²⁰ Mulup nemba 5000 kina tiye egaṅ 5000 kina tâgâṅaṅ aikge ke mkoti zeye, ‘Amobotnaṅ ekbak, geṅ 5000 kina nawananaṅ neṅ mulupmaṅ sama 5000 kina tâgâṅaṅ aikban.’

²¹ Amobotnaŋaŋ zeye, ‘Geŋ mulup nemba pem-benaŋ penaŋ. Geŋ zetn gawepumti mulup pem-benaŋ penaŋ mbanan. Geŋ mânep isikŋaŋ ɲep mandamuŋ mnikgapmti neŋ mânep temaŋgat damuŋ mimiyelen gewap. Geŋ neŋmak kopmane oloŋen mdi.’

²² Mulup nemba 2000 kina tiye egaŋ kogak koti zeye, ‘Amobotnaŋ, geŋ 2000 kina nawanan. Ekbak, neŋ mulupmaŋ sama 2000 kina tâgâŋaŋ aikban.’

²³ Amobotnaŋaŋaŋ pigok dunduye, ‘Geŋ mulup nemba pembenan penaŋ. Geŋ zetn gawepumti mulup weyaŋti mbanan. Geŋ mânep isikŋaŋ ekdamuŋ ɲep mbanan keyepmti neŋ mânep temaŋgat damuŋ mimiyelen gewap. Keyet geŋ neŋmak kopmane oloŋen mdi.’

²⁴ Âpme mulup nemba 1000 kina tiye egaŋ koti zeye, ‘Amobotnaŋ, neŋ nâŋap ke geŋ an katikŋaŋ. Geŋ mânep tuŋgupmaŋ nem-bandineyaŋ monze onze mulup mti onzen-zenanengatnaŋ timti tosayet bemane kopme ma-tinik ma geŋ mânep setnaŋ mtitiyelen omba nâmtatnik.

²⁵ Kegok nâmti neŋ mânep tima mebegat kiŋgati met 1000 kina ke msat keŋan atam pema matazin keyepmti ekbak, kapi gitangalen mânep ikŋaŋ ke gilik zem gayap.’

²⁶ Zeme amobotnaŋaŋ gilik zemti zeye, ‘Geŋ mulup an bekanan ma awisaton! Geŋ nânak, neŋ mânep tuŋgupmaŋ nembanneyaŋ monze onze mulup mti onzenzenanengatnaŋ timti tosayet bema kopme matiap ma neŋ mânep setnaŋ mti-tiyelen omba nâmtalap.

²⁷ Nâmane kekok beme geŋ nâlen mânepm mânep mkaŋan bewekwan ya neŋ gilik ze kobagen nenaŋgalen mânep ilindiŋ timti tâgâŋaŋ notnaŋ tiwak.'

²⁸ Amobotnaŋ kekok zemti gilik zemti an mulup an ŋengat zeye, 'Mânep ke menzem mti an 10,000 kina tasain ke sait.'

²⁹ Amobotnaŋ keyaŋ tusumti zeye, 'An ŋenaŋ kwileki notnaŋ tasame keyet mulupmaŋ mam beme kwileki notnaŋ ewe tusumti same ekmagen polak polak wemsawe. Âk am ŋenaŋ kwileki ŋen isikŋaŋ tasame mulupmaŋ ku mbe beme ewe kwileki isikŋaŋ penaŋ bugan tasain ke kogogak menzempewep.'

³⁰ Keyepmti mulup nemba bekaŋaŋ ke puta-time zupman tambusosok keŋaŋ ke mamti si zemsu zemsu mti zetnaŋ aŋgalikti mamambe.'

Zisasiyaŋ koti am kalaŋsâpm

³¹ Maneti Angat Nemuŋaŋ neŋ winde temaŋmak enselne indatetimti kosowap. Koti damaŋ mulup mimiyelen Amobotnaŋgalen munduman totasowap.

³² Âpme am sambe msat ŋen msat ŋen keyet keŋangatnaŋ am ilindiŋ mamkandaŋnan ondek indesowap. Sekam sipsip damaŋaŋ sipsipmak meme makalaŋidein sepem kogak mbap.

³³ Mti neŋ am teŋ maip ekŋen betn penaset zemindema tabep naman am notnaŋ betn alomeset zemindema tabep.

³⁴ Maŋge bemindemti Amobotnaŋ neŋ am betn penaset pigok diindowap, 'In Bienmak tusum talip keyepm kolit. Kawawaŋgalen zemâtâtâtgat

katnanen mama keñan mamayelen eweñan msat sokbeme baenen ke weyañpepeñangot koti mama kanzizit tit.

³⁵ Ke pigogat neñ meuyet mma in meu nambien. Neñ tuyet tapmma in tu name nimban. Neñ an mamanam kopma in notn mnemti mkañinan natetimobien.

³⁶ Neñ melakandunduyet olapma in melakandu nawien. Neñ zawat mma in nikdamuñ mbien. Neñ mka katikñan tapma in met nikdamuñ mti mukulem mnembien. Keyepmti in kolit.'

³⁷ Zema am teñ bembenañ pigok gilik zesâbip, 'Amobotnañ, nin kan kwilekiyet geñ gikmann meuyet tapmmame meu gawenn ma tuyet tapmmame tu gawenn?

³⁸ Ma geñ denen an mamanamañ kopmane nin weyañgewenn ma melakandunduyet olapmane melakandu gawenn?

³⁹ Ma kan kwilekiyet zawalen ma mka katikñan wemane nin mukulem mgewenn?'

⁴⁰ Âpme Amobotnañ neñ zet dopmañ pigok gilik zewap, 'Neñ penañ zema nâit, in kan ke ma keyet nâlen notn an tototnañ nâmkiñpepemak mukulem mpewien in ke ek etañ ku mukulem mpewien. Ke neñ mukulem mnewienok bein.'

⁴¹ Mti neñ betn alomset tabep eknengot pigok zewap, 'In nenemti sebeit! In teziñ ñandayet zapat ombemindendañ. Teziñ tañamañ delañ zenzeñepiñ ke Sadañ ma enselñane eknengot weyañpepeñan keyet keñan towelip!

⁴² Ke pigogat neñ meuyet mma in meu ku nawien. Neñ tuyet mma in tu ku nawien.

43 Neŋ an mamanam kopma in neŋ notn mnemti mkaen ku newien. Neŋ melakandundayet olapma in neŋ melakandu ku nawien. Neŋ zawalen ma mka katikŋan tapma in ku namukulem mnewien.’

44 Zema ekŋenaŋ pigok gilik zem zewep, ‘Amobotnaŋ, nin denen gikmann meuyet mmane ma tuyet mmane ma an mamanam kopmane ma melakandundayet olapmane ma zawalen wemane ma mka katikŋan tapmane nin ku mukulem mgewenn?’

45 Âpme Amobotnaŋ neŋ dopmaŋ pigok gilik zem indawap. ‘Neŋ penaŋ sukwep diindowi, in kan ke ma keyet nâlen notnne pewewenaŋ ekŋenmagengatnaŋ ŋen mukulem ku mpewien beme in neŋ ku mukulem mnewienok bein.’

46 Kokgapmti zemindema ekŋenaŋ yomgalen dopmaŋ gakiki delaŋ zenzepiŋ keŋanen towebep. Âpme am teŋ Kawawaŋgat zet kandaŋan maiwaŋ mama kanzizit tiwep.”

26

Sâpe sâpe bumbu an ma an ŋeŋaŋ ekŋenaŋ Zisas kume gakikiyelen zet zemtâwien

(Mak 14:1-2; Luk 22:1-2; Zân 11:45-53)

1 Âpme Zisasiyaŋ zet sambe ke zemzikat indame delaŋ peme nemaŋane ningat pigok dindoye,

2 “Bet mulup mimi zut delaŋ peme Anŋalalaŋ Kendo bewe ke in ŋep nâip. Kan keyet neŋ kasanneyaŋ zemnomti Angat Nemuŋaŋ amgat belinan neme tewen nowep.”

³ Kan keyegak sâpe sâpe bumbu an ñeñan sambe ma sesewat mka temañgalen an damuñ ekñeñan sâpe sâpe bumbu an sambeyelen ñeñanin kwitnañ Kayapas egalen mka temanen ondekti

⁴ Zisas buzageset atamti kume gakikiyelen set-nañgat zenâ zenâ mbien.

⁵ Yanğut ilinak pigok zewien, “Nin kendo keñan kapi ku msenup. Mnepemann am sambeyan kasa kilenj mseipmagengat.”

*Imbi ñeñan wet kelakñan sesikñan pembedan penañan Zisasiyet ñokñan mulapeye
(Mak 14:3-9; Zân 12:1-8)*

⁶ Âpme Zisasiyan Betani mkaen tage ke an ñen kwitnañ Saimon ek sekñan lingit satnañmak itnañan mamtan ya Zisasiyan weyanpeye egalen mkaen tabien.

⁷ Ke motati meu tatnmann imbi ñeñan wet kelakñan sesikñan pembedan penañ sengepmanmak tosañan temañ ke mkoti Zisasiyet ñokñan mulapeye.

⁸ Âpme imbiyan kekok mme nembananeyan nin ekti ñenzinziñ mti yanğkewesiwenn, “Kwilekiyepmti pi belak walezin?”

⁹ Wet kelakñan kapi tosayet beme mânep temañ ime kopme am bekopsat indandayelen.”

¹⁰ Zemann Zisasiyan nin zigok zewenn ke nâmti, “In kwilekiyet mti imbi dundumti zekalumpeip? Egan mnep ke pembedan penañ.

¹¹ Am bekopsat ekñeñan inmak kwesiñ penañ mamambep âpme neñgut inmak kwesiñ kapi ku mamambap.

12 Imbi egañ kwileki mip ke nâgât sekn kapi weyañti kelakñañan zulupe me sumen nambembeyelen mip.

13 Neñ penañ sukwep dindowi, msat katan de set ma deset Kawawañgalen Zet Zapat Dolakñañ Penañ kapi mebennok imbi kapiyañ nâgât mnep kapi kogogak zenâ mti egat otnâwep.”

*Zudasियाñ mânepgapm Zisas zemkuye
(Mak 14:10-11; Luk 22:3-6)*

14 Âpme nembrañane 12 ninmagengatnañ kwep ñen kwitnañ Zudas Iskaliotgatnañ egañ sâpe sâpe bumbu an ñeñañ ekñenmagen meti

15 pigok indayañkwe siye, “Neñ Zisas in zikat indamti belinan bema in tosañañ kwileki naseip?” Yañkwesime ekñenañ mânep silwa kasetnañ 30 kekok makumti sawien.

16 Âpme Zudasियाñ kan keyet yañbemti, “Zigose t mti Zisas zemkusap,” zemti setnañgat timage.

*Zisas ma nembrañaneyañ Anjalalañ Kendoyet
meu nimbien
(Mak 14:12-26; Luk 22:7-23; Zân 13:21-30; 1
Kolin 11:23-25)*

17 Âpme Nupmamañ Yispiñ Niniyelen Kendo keyet yañbembeñañ nembrañane nin Zisasmagen koti yañkwe siwenn, “Geñ nin Anjalalañ Kendoyelen tu meu denen weyañ bambeyelen gambein?”

18 Yañkwe simann Zisasiyañ zeye, “In Zelusalem mka temañ keñañ meti an ñen aikseip keyet pigok dunduseip, ‘Ningalen zikat ndandayañ zep,

“Nâlen gakiki kan ilak dangoin keyepm nembanemak nin Anğalalaŋ Kendoyet gâlen mkaen tasenup,” ‘kegok zeseip.’

¹⁹ Nembraŋane nin Zisasiyaŋ ikŋaŋ zemâtâtndeye keyet katanŋ mâti Anğalalaŋ Kendoyet tu meu weyaŋ bewenn.

²⁰ Kegok mti mkokok kume Zisas ma nin 12 nsakwep tu meu niniyelen tomtabenn.

²¹ Ke tati tu meu nimambe Zisasiyaŋ dinndoye, “Neŋ penaŋ diindowi inmagengatnaŋ ŋenaŋ neŋ zemnosem.”

²² Kegok zeme nembraŋane nin keŋ sindem mti ikŋaŋgat kwep kwep yaŋbemti yaŋkwesiwenn, “Amobotnaŋ, geŋ nâgât tazenik, ma?”

²³ Kegok yaŋkwesimann delaŋpeme Zisasiyaŋ dinndoye, “An ŋenaŋ nupmamaŋ tu batien nsakwep pemalu towepme nselup an keyaŋ neŋ zemnosem.

²⁴ Angat Nemuŋaŋ neŋ Kawawaŋgalen Zet Itanaŋaŋ zeinok gakiwap yaŋgut an ŋenaŋ Angat Nemuŋaŋ neŋ kasayet belinan besâpm an ke wakae, sindem omba penaŋ tiwe. An ke mamaŋaŋ ku ambedak ze ŋep bempenak.”

²⁵ Zudas an keyaŋ Zisas kasayet belinan beweyaŋ zeye, “Zikat indanda, geŋ nâgât tazenik, ma?”

Zeme Zisasiyaŋ dunduye, “Geŋ zenik kok kemak.”

²⁶ Zemti Zisasiyaŋ nupmamaŋ ŋen mti Kawawaŋgat wisikŋ zemutumti ndamti zeye, “In mti nit. Kapi nanaŋgat sek sesumbannok.”

27 Nimann delañ zeme wain okop tageen ke mti Kawawaŋgat wisikŋ zemti kegogak ndamti zeye, “In ilindiŋ mti nit.”

28 Ewe tatnimambe zeye, “Kapi nanangat sipm-nok. Kapi tâtâ alakŋaŋ ammak Kawawaŋmak sipmnaŋ tâmindeyap. Âpme sipm tewen nome sipmnaŋ tobe ke am sambe ekŋen yomengatnan indatim kwakwagat nâmti kegok mbap.”

29 Kegok zemti zeye, “Neŋ penaŋ sukwep zema nâit, neŋ wain tu ke ninipiŋ maneti bamgat Biengalen zemâtâtât katnanen mama kululuŋen gwaen tati wain alakŋaŋ ke nsakwep nbanup.”

30 Zeme delañ zeme keyegak tapenŋ tati sesewat silik kumann delañ zeme mkaengatnan toti tam-buyelak Olip Kalaŋan mowebenn.

*Zisasiyaŋ Pitayaŋ yaŋpewe keyet zetnaŋ zeye
(Mak 14:27-31; Luk 22:31-34; Zân 13:36-38)*

31 Motati Zisasiyaŋ nembraŋane nin pigok dinndoye, “In kasa kuku an ekŋenaŋ kopme ekŋengat kiŋgati nemkunzuŋ mekopme nenak etaŋ tasap. Kawawaŋgalen Zet Itnaŋanen ikŋaŋ pigok zeye,

‘Neŋ sipsip damuŋ kuma gakime sipsip ekŋenaŋ
kileŋ lala bubuk kunzuŋ mekobep.’
(Zekaraia 13:7)

32 Yaŋgut bam Kawawaŋaŋ neŋ mme gakikien-gatnan gilik zem watiŋgut Galili msalen mepma in bam napmâkobep.”

33 Zeme Pitayaŋ zemkatik bemti pigok zeye, “Nemba notnaŋaŋ bamkumgemeseip yaŋgut neŋ ŋep ku bamkumgesap!”

³⁴ Zeme Zisasiyan dopmanj pigok gilik zem saye, “Alak tambumbu kapiyet sakokolok apmanj kwitnanj sakwep kumti sek zut ewe kukupinj tapme geñ nâgât sek tuk yañnesenik.”

³⁵ Zeme Pitayanj zekañkanj mti zeye, “Neñ nome gakikiyelen msawanjut neñ geñ ku yañgesap penanj.” Zeme nemba notnanj sambe nin zet sepemanj kwep kegogak zemâbenn.

Zisasiyanj Gesemani muluwen dundundu mulup mge

(Mak 14:32-42; Luk 22:39-46)

³⁶ Zemti nsakwep olip muluwen msat kwitnanj Getsemani ke mebenn. Mepatanj zemti Zisasiyanj nembanjane ningat zeye, “In kapi totapme neñ nenak daen metati dundumti kosap.”

³⁷ Zemti egañ Pita ma Zebediyet nemujanj zut idatetime mebien. Ke meti Zisasiyanj yañbemti kembeñ ma keñ sindem omba nâye.

³⁸ Nâmti nembanjane tuk ekñengat zeye, “Neñ keñj sindem beme gakikiyelenok tapmiap keyepm in muluk wewepinj. Neñmak keik tapmasenup.”

³⁹ Kegok zemti belaknik bugan met neñzimosetnaset msalen kutuwemti pigok dunduye, “Bien, geñ nâmane ñep mimiyele beme sek sindemgalen nukñanj kapi mâtâtne! Keyanjut neñ nâyapnok yek. Giti nânik katanj sokbesem.”

⁴⁰ Kegok mti egañ gilik zem koti nembanjane tuk indikme meluk taweme indabutemti Pitayet pigok dunduye, “In tuk kwilekiyepmti neñmak

kan belaknik bugan pi keik tati otnânâ mulup bugan ku mbiek?

⁴¹ In keik tati dombemti dunduit mneti nukñanen toindosem. Keñinañ nâgât kemberñ nâyo yangut sekñinañ nukñañ beme tawemo.”

⁴² Zisasiyañ sek ñen ewe meti dunduye, “Bien, sek sindemgalen nukñañ kapi ñep ku mâtâpepeyelen beme ma neñ ke pupuyelen penañ bein beme geñ nâniknok neñ ñep pusap.”

⁴³ Egañ sek ñen ewe gilik zem koti nembrañane koindikme meluk tawemambien enenogat zikalinan nukñañ penañ beye.

⁴⁴ Zisasiyañ nembrañane katim indemti ewe gilik zem meti dundundu sek tuk mge. Ke zet eweñañ dundumti zeye keyegak dunduye.

⁴⁵ Mti egañ nembrañanemagen gilik zemkoti zeye, “In ewe meluk wemwat wemwat ma kâtnâmtat kâtnâmtat tapmip? Egit! neñ Angat Nemunañ kasannañ zemnomti am yomton ekñengat belinan neneyelen kanlak bein.

⁴⁶ Wati, kopme metne! Egit, an ñen neñ zemnonoyelen ilak kolep!”

Kasa ekñenañ Zisas atawien

(Mak 14:43-50; Luk 22:47-53; Zân 18:3-12)

⁴⁷ Zisasiyañ ewe nembrañane nin zet tadindome dindome Zudas nembrañane 12 ninmagengatnañ kwep egañ am manje temañmak wanam ñilikñañ ma wenzom timti kobien. An ekñen ke sâpe sâpe bumbu an ñenañ ma sesewat mka temañgalen an damuñ ekñenañ zemindeme kobien.

48 Selen kopmambe Zudasian pigok zemâtâtindaye, “Neñ meti an mukumpesap ke in ekti keyegagak ataseip.”

49 Zeyenok Zudasian Zisasmagen ten mebedak zeye, “Tambuyet Amobotnañ!” Zemti nanğuman nuknuk mpeye.

50 Âpme Zisian pigok dunduye, “Kwilekiyet nâmkodak ze, sakwep mi!” Zeme ekñenañ Zisasiyet betnañ kili kili atamti zampewien.

51 Atame an Zisasmak mamambien ekñenmagengatnañ ñenañ wanamañ ñilikñañ mandam kwati sâpe sâpe bumbu an sambeyelen ñeñañgat mulup nembrañañ wakñañ nembet sâmpeye.

52 Mme Zisian egat pigok zeye, “Geñ wanamdi munduman gilik zem bepe. Zigogak an ñenañ wanamañ kasa makuip ek an notnañañ wanamañ kegogak añme gakiwe.

53 Âpme neñ Biengat mukulem mimiyet yañkwesima egañ alagalak kapiyet ensel sopmañ sambe penañ ku makukuyelen zemindeme kot napmukulem mbiek. Ke geñ ku nânik?

54 Kawawañgalen Zet Itnañanen kapigok zenenañ neñ ñep sindem titiyelen keyepm Kawawañgat nemukulem mimiyelen zewak beme Kawawañgalen zet itnañañ keyañ penañmak ku benak.”

55 Kan keyet Zisian an manğe temañ pigok diindoye, “In nâgât nâme an kambu tititoñ beme in wanam ñilikñañ ma wenzomak natatayelen kolo? Neñ kasup katan Kawawañgalen sesewat

mka temañ keñan tomtati manzikat indamtem-
anañgut in ku natawien.

⁵⁶ Keyañgut kwileki sambe sokbep ke nâgât Kawawañgalen Zet Itnañanen golañ zenze an zet meluwañ mge ke penañañ sokbemkawañ bem-beyelen.” Kegok mme nembañane nin ilindiñ katikpemti kunzuñ mebenn.

Zisas zelen pewien

(Mak 14:53-65; Luk 22:54-55, 63-71; Zân 18:13-14, 19-24)

⁵⁷ Âpme am Zisas atawien ekñenañ mmeti Kayapas, sâpe sâpe bumbu an sambe ekñengalen ñeñañin egat mkaen an zii zet zikat indanda ma sesewat mka temañgalen an damuñ sambeyañ ondektabiennen ke tetimebien.

⁵⁸ Mepme Pitayañ ewe sukwep tati indamâti Kayapasiyet mka kimbale mege. Meti kimbat keñan moti zigok sokbesem ke eegalen Zuda ekñengalen an kukñañbeñ kimbat damuñ ekñenmak tomtage.

⁵⁹ Âpme sâpe sâpe bumbu an ma Zuda am ekñengalen am ñeñañ bembenjin sambeyañ Zisas zet zigoset ma kwilekiyet bemzemti gakikiyet zemdelañ zempepeyelen timabien.

⁶⁰ Am sambe penañañ ñeñañ kot sokbemti dâsuki bemzewienañgut zet ñen ku aikbien.

Bam delañ zenzeñan an zulañ kot sokbemti

⁶¹ zewun, “An kapiyañ zeye, ‘Ñeñ ñep Kawawañgalen sesewat mka temañ kapi asekmatope delañ zeme nan bet mulup mimi tuk kapiyet keñan etañ ñep walabak.’ ”

62 Âpme sâpe sâpe bumbu an sambeyet ñeñaninan watati Zisasiyet pigok yañkwesiye, “An zut egelan gâgât zet bemzelut kelak ñep nânak? Keyet geñ dopmañ gilik zenzeyelen ñen mtadik?”

63 Yañkwesime Zisasiyañ zet ñen ku zeye.

Ewe keyegak sâpe sâpe bumbu an sambeyet ñeñaninañ egat yañkwesiye, “Neñ Kawawañ mama toñañ egat kwitnanen bandim mti gayañkwesima geñ zemkatik bemti dino: Geñ Kilais Kawawañgat Nemunañ penañ?”

64 Zeme Zisasiyañ gilik zemti dunduye, “Geñ zenik kok kemak. Keyaᅡgut neñ ilinsakwep diindowi: Kan belaknik penañ palañan in taekme Angat Nemunañan neñ Kawawañ winde toñañgat betnañ penaset Amobotnañ tati kululuñ mgu-lumbik palen kosowap!”

65 Zeme sâpe sâpe bumbu an sambeyet ñeñaninañ zet ke nâmti ñeñan zimeyepm kâlâpmañ mendeleti zeye, “Egañ Kawawañgat zet mobotnañ min. Nin egat zet ñen zemti zemkukuyelen ewe ku timabagalen! In alagalak kapi egalen kwelat zelak nâyo!

66 Keyepm in zigok nâip?”

Zeme ekñañan gilik zewien, “Ek yomañ zema-salañ bepgapm gakime delañ pesem.”

67 Zemti ekñañan zimosetnan zawaga wasekpeᅡti bet mutumti kuwien ma notnañan bet palak palak neᅡguman taiwien.

68 Mti zikatnañ kwaikpeᅡti zewien, “Geñ gitañgat golañ zenze an manzenik. Ele, golañ zenze an mulup mi! Kilais, geñ kwiyañ goin? Ke zemane nâne.”

Pitayan Zisas yanpeme sek tuk beye
(Mak 14:66-72; Luk 22:56-62; Zân 18:15-18, 25-27)

⁶⁹ Âpme Pitayan mka kimbat kenan kayaknan totapme sâpe sâpe bumbu an sambeyelen nenanhalen mulup imbi eknenmagengatnan nenan ekmagen koti zeye, “Geñ kogok Zisas Galiliyetnanmak mambanan.”

⁷⁰ Kegok dunduye yanğut eğan eknen sambeyet zikalinan yanți zeye, “Neñ geñ kwiyet tazenik ke ku nâ yap.”

⁷¹ Zemti eğan kimbat sekekegen metopme mulup imbi nenan ekti an eknen tabien keyet zeye, “Ek Zisas Nasaletgatnanmak mamtan.”

⁷² Pitayan ewe kogak yanți gilik zeye, “Neñ penan sukwep zemkatik bemti zeyap: Neñ an ke ku nâmpayap!”

⁷³ Kegok zeme belaknik bugan tati am dendan tapmambien eknenan Pitamagen koti zewien, “Penan sukwep, geñ eknenmagengatnan nen kwilekiyet zedi nandananan zein geñ Galili msalengatnan ekngat nolin!”

⁷⁴ Zeme Pitayan zeye, “Neñ zemkatik bemti zeyap. Neñ penan sukwep penan zeyap! Neñ dâsuki zeyap beme Kawawanan dopman nep mutumnasem. Neñ an ke ku nâmpayap penan!” Zeme zeme keyegak sakokolok apmanan kwitnan kuye.

⁷⁵ Kume Pitayan ewenan Zisasiyan pigok dunduye ke otnânge, “Sakokolok apmanan kwitnan sek tuk ewe kukupin tapme geñ nâgât ku

nâmpeyap zewanik.” Kegok mti keñañ teñ peme egañ zupman meti si omba penañ suye.

27

Zuda an ñeñañ ekñañañ Zisas amobotnañ Pailtmagen teti mebien

(Mak 15:1; Luk 23:1-2; Zân 18:28-32)

¹ Âpme msat msame sâpe sâpe bumbu an ñeñañ sambe ma amgalen sesewat mka temañgalen an damuñ ekñañañ Zisas gakikiyet zenâmti zemdelañ zempewien.

² Zemdelañ zemti betnañ zamti mtetim meti Loma gapmangalen amobotnañgat betnan bewien. An ke kwitnañ Pailt.

Zudasiyañ tapelen tage

³ Âpme Zudas an zemkuku egañ egeyañ Zisalak gakikiyet zemdelañ zempepeñañ beme keñañ gilik zeme mânep kasetnañ 30 silwawan mti sâpe sâpe bumbu an ñeñañ ma sesewat mka temañgalen an damuñ gilik zem indamti

⁴ pigok zeye, “Neñ an teñ zemkuma gakikiyet zapat beme yom temañ tiap.”

Zeme ekñañañ dunduwien, “Ke ningalen kwitnañ kwitnañ yek. Ke giti nâniknok msenik.”

⁵ Zeme Zudasiyañ mânep kasetnañ mkoti Kawawañgalen sesewat mka temañ keñañ peme topme katimindemti mege. Meti tapelen tage.

⁶ Kegok mme sâpe sâpe bumbu an ñeñañ ekñañañ mânep ke makum timtati zewien, “Mânep kapi sipgalen tosa. Ke ningalen zii zelañ mânep keboñañ Kawawañgalen sesewat

mka temañgalen tewalan keñan ku bembeyelen zemkatikbembenañ.”

⁷ Keyepmti ekñenan zenâmti zemtâmpemti mânep ke mtati an menzim weyeyañ egalen msat kwitiwien ke am Zuda mañgeen ku sokbembenañ indabembeyelen sumin.

⁸ Kegok mti msat ke kwitnañ “Sip Msat” kuwienañ pigogat ewe makup.

⁹ Kegok mme golan zenze an Zelemaiayan pigok zeyenok penañ bein,

“Israel am ekñenan mânep kasetnañ 30 silwa ke mti egat tosañañ kwititiyelen zemtâmpewien.

¹⁰ Mti mânewan mtati an menzim weyeyañgalen msat kwitiwien. Ke Amobotnañañ neñ zemâtât neñgenok.” (*Zelemaia 32:6-9; Zekaraia 11:12-13*)
Ke penañ sokbeye.

*Pailelan Zisas gakikiyet zemdelañ zempeye
(Mak 15:2-15; Luk 23:3-25; Zân 18:33-19:16)*

¹¹ Âpme Zisasiyan Loma gapmangalen amobotnañgat zimosetnañ tapme egañ yañkwesiye, “Geñ Zuda am ekñengalen amobotnañ, ma?”

Zeme Zisasiyan zeye, “Geñ zenik kok kemak.”

¹² Kegok zeme sâpe sâpe bumbu an neñañ ma sesewat mka temañgalen an damuñ ekñenan Zisasiyet yom ombem zewienangut Zisas ek yomepiñ keyepm ekñengalen zeombem zenzeñinañgat dopmañ nen ku diindoye.

¹³ Kegok mme Pailelan egat pigok zeye, “Geñ ekñenan zet sambe gâgât tabemzeip ke tatnânik ma yek?”

14 Yanƙwesiye yaŋgut Zisasiyaŋ dopmaŋ zet kwep bugan gilik zenzepiŋ mge. Kok keyepmti Loma gapmangalen amobotnaŋaŋ nâmtemtem omba penaj mge.

15 Âpme nup kan kwep kwegat Anƙalalaŋ Kendoyet Loma gapmangalen amobotnaŋaŋ an mka katikŋan nup kan kwegat an kwep ma nup kan ŋegat sepem kegogak maindemek-wawetemien. Am ekŋenaŋ an kwiyet kwitnaŋ makumtemienen ke matalasim indam kwatan.

16 Kan keyet an bekaŋaŋ kwizetpatnaŋmak ŋen mka katikŋan matatan kwitnaŋ Zisas Balabas.

17 Keyepmti amnaŋ ondekme delaŋ peme Pailelaŋ pigok indayaŋkwesiye, “An kwi in neŋ belak lala kwalepema kokogalen nâip: Balabas ma Zisas am notnaŋaŋ Kilais manzeip keyet nâip?”

18 Pailelaŋ Zuda am ekŋengalen am ŋeŋaŋ be-mbeŋin ekŋenaŋ Zisasiyet mulupmaŋgalen ma windaŋaŋgalen keŋ kuku mti ekmagen wakobien keyet egaŋ ŋep penaj nâŋge.

19 Kegok zeme Pailelaŋ zemdelajaŋ zenze munduman mka keŋan totapme imbiŋaŋaŋ mulup anaŋ zempeme egat zet zapat pigok kot zeye, “Geŋ an yomepiŋ ke kwileki ŋen msasapiŋ. Neŋ an keyet paleset ki bekan bekan alak tambuyet takimbemayet.”

20 Kegok zeme sâpe sâpe bumbu an ŋeŋaŋ ma sesewat mka temaŋgalen an damaŋ ekŋenaŋ an imbi sambeyet keŋin walati Pailetgat yaŋkwesime Balabas kwaletindamti Zisas gakikien pepeyelen am keŋin walabien.

21 Kegok mbienanƙut Pailelaŋ ewe am sambe

pigok indayanƙwesiye, “Eget zut kapimagengat-
naƙ kwi in neƙ belak kwaletpepeyelen nâip?”

Zeme ekƙenaƙ zewien, “Balabas!”

²² Zeme Pailelaƙ yaƙkweziye, “Neƙ Zisas am
notnaƙaƙ Kilais manzeip ke zigok penaf msap?”

Ke zeme ekƙenaƙ ilindiƙ yaƙbemti kwizet
kuwien, “Tewen kume gakik!”

²³ Kegok zeme Pailelaƙ ewe indayanƙwesiye,
“Ek yom kwitnaƙ kwileki mgeyepm?”

Zeme ekƙenaƙ ilindiƙ kwizet kwakwak omba
penaf mti zewien, “Tewen kume gakik!”

²⁴ Âpme Pailelaƙ egeyaƙ tapmnepe kasa
ƙenzinziƙ sokbembeyelenok kok beme egaƙ ewe
ƙep ku zenzeyelen. Keyepmti tu mti betnaƙ am
sambeyet zikalinan zuluti zeye, “An kapiyelen
gakiki ke neƙ toƙaƙ ku beyap. Ke ilinaƙgalen
kwitnaƙ kwitnaƙ!”*

²⁵ Kegok zeme am sambe ilindiƙ zewien, “Pe-
mane egaƙen gakikiƙaƙgalen dopmaƙ ke nin ma
nemunambanne ningat palen wembe!”

²⁶ Kegok zeme Pailelaƙ Balabas kwaletindaye.
Âpme Zisas peme witikti piƙiƙ tewen kukuyelen
an kukƙaƙbeƙgat belinan beye.

*Loma kasa kuku ekƙenaƙ Zisas mobotnaƙ
yaƙaƙ yaƙaƙ msawien*

(Mak 15:16-20; Zân 19:2-3)

²⁷ Âpme Loma ekƙengalen kasa kuku an
ekƙenaƙ Zisas aikti Pailetgalen mka temanen

* **27:24:** Betnaƙ zuluge keyet yaƙaƙ kapigok: egaƙ nânâƙaƙaƙ
otnâyeen egaƙ yom keyet toƙaƙ ku bein amnaƙ nânâyelen ke mge.

mreti kasa kuku sambe ilindiŋ bembuluŋti tabien.

²⁸ Mti ekŋenaŋ Zisas ikŋaŋgalen sâkŋaŋ gulumpemti melakandu ŋamaŋ teepmaŋ ŋenaŋ miakpemti

²⁹ naman sepmeŋaŋ amobotnaŋgalen elimiaknok muŋgumti ŋokŋaŋ peme toge. Mti takanzi ŋen betnaŋ penanen sawien. Ekŋenaŋ kwitnaŋ kwitnaŋ mbienen ke amobotnaŋgalen kataŋ miakpewien. Kegok miakpemti mamkandaŋaŋ pedondom samti mobotnaŋ ma pep msamti zewien, “Zuda am ekŋengalen amobotnaŋ kwesiŋ manigaŋ mamambanik!”

³⁰ Kegok mti zawak wasekpemti takanzi mtati ŋokŋaŋ kwep kwep meti witikbien.

³¹ Âpme ekŋenaŋ mobotnaŋ ma pep msame delaŋpeme melakandu ŋamaŋ teepmaŋ gulumpemti ikŋaŋgalen sâkŋaŋaŋ miakpewien. Mti aikti kukuyelen wapmebien.

Zisas tewen kuwien

(Mak 15:21-32; Luk 23:26-43; Zân 19:17-27)

³² Ekŋenaŋ Zelusalem mkayelen kimbaleŋ toti mesât meti an ŋen Sailini msalengatnaŋ kwitnaŋ Saimon aikti kasa kuku ekŋenaŋ Zisasiyelen tep pupuyelen apitilimpeme puye.

³³ Kegok mme moti msat ŋen Ibulu ekŋengalen zeleset kwitnaŋ Golgata ke patanaŋ pewien. Golgata ke nanaŋ sakamaŋ am gakikiŋaŋgalen ŋokaset nembonŋ keyepm kwit ke “Ŋokasetgalen msat” makumtemien.

³⁴ Patan pemti eknenan Zisas wain tu sakokolokgalen munzin kanjananmak lelimti sawienan nime nep kumbeme wisat mge.

³⁵ Kegok mme tewen masasokpemti gwiliman kuwien. Iknan kumti sâknan manje kwep bemti nanzan guluk gilik mti an nenan nanzan omba kumtiwien katan sangum melakandunan kwep kala tiwien.

³⁶ Mme delan zeme ke totati Zisasiyet damun mbien.

³⁷ Âpme noknangat palanan zet muluwan zet ombemzemti tep palen kuwien. Ke kapigok kumpewien,

“KAPI ZISAS ZUDA AM EKNENGALEN
AMOBOTNAN.”

³⁸ Mti eknenan an kambu titi zut Zisasmak nen betnan penaset ma nen betnan alomeset tewen gwiliman idowien.

³⁹ Âpme am keeset mebe kokot mbien eknenan nok kilin kilin mti Zisas tipkwasisi zet pigok dunduwien,

⁴⁰ “Geñ an kapiyan Kawawangalen sesewat mka teman asekmatope neman ewe bepmulup mimi tugat kenan etan walalagalen zewanana! Geñ penan Kawawangat Nemunan beme gitanjat sekdi angalanti tewengatan kwatot!”

⁴¹ Sepem kegogak sâpe sâpe bumbu an nenan ma zii zet zikat indanda ma sesewat mka temangalen an damun eknenan pep msanti pep palen pigok dunduwien,

⁴² “Egan am notnan mukulem mamiindenana iknangat seknan nep ku mukulem mpein!

Ek Israe! ekñengalen Amobotnañ bein beme-lak tewengatnañ kwatopme nin ekti penañ nâmkinpesenup!

⁴³ Egañ Kawawañ nâmkinpempti manzein, ‘Neñ Kawawañgat Nemunañ.’ Neñ, kegogat kame taekmann Kawawañañ alak añañpesâpm manzemti ekne!”

⁴⁴ Sepem kegogak an kambu titi zut ekmak tewen idowienañ tipkwasisi zet dunduwn.

Zisas gakiye

(Mak 15:33-41; Luk 23:44-49; Zân 19:28-30)

⁴⁵ Tewen kuwienen ke tatnepeme tinsutnan beme msat ilindiñ sopsop kume tambumbuyan sumuñ tatnepeme 3 kilok mee kegok beye.

⁴⁶ Tambum tatnepe 3 kilok mee kegok beme Zisasiyañ kwizet Ibulu zeleset omba pigok kuye, “Eloi, Eloi, lama sabaktani?” *(Sam 22:1)*
Zet ke yañañ pigok, “Kawawañ, Kawawañ, geñ kwilekiyet katiknenak?”

⁴⁷ Kegok kume am notnañ sokñañ ke tabien ekñañ nâmti pigok zewien, “An piwan Ilaiza golañ zenze an itnañañ egañ mukulem mpepeyelen takun.”

⁴⁸ Âpme ekñenmagengatnañ ñenañ sakwep winde bem meti kwilekiñen yembem nembon ke mti wain tu akñañ keyet keñañ pemetopme mwati pum kasetnañ dukñañ bem zampempti Zisas same niniyelen mge.

⁴⁹ Kegok msât mgeyañgut am notnañ ekñañ zewien, “Petalak, kame tati ekmann Ilaizayañ koti mukulem mti mâtâtpesâpm manze ekne!”

50 Kegok tazeme Zisasiyan kwizet omba ewe kumti yek beye.

51 Kegok mti gakime Kawawangalen sese-wat mka temanen utu kekek sangum teepman mapeme totatan ke sutnan teman kauyetnan es-elempeme mane mane kaim delan zeye.† Mti mâkinan mme msat titok mme nanzan sambe epeewien

52 ma am sum sambe kekok andeye. Âpme Kawawangalen an imbi sambe nâmkinpepemak gakiwien ekjen mbelak zemindeme mamaen wabien.

53 Wati ekjenan sumin katipewien. Âpme Zisasiyan gakikiengatnan wage keyet palanan Zelusalem mka teman mepme am sambeyan indikbien.

54 Kegok sokbeme kasa kuku nenan ma kasa kuku an Zisasiyet damun tabien ekjenan mâkinan mge ma kwilekiki notnan sambe ke sokbemmege ke ekti igagen penan kingati pigok zewien, “Penan sukwep, an kapilak Kawawangat Nemunan penan!”

55 Imbi notnan ekjenan kekok soknanik tati Zisas ektitimti tapmambien. Imbi ekjen ke ewenan Galili msalen gwaenen mâpmamti mukulem mampentemien.

56 Ekjen kemagengatnan kwilin Malia Makdala mkaengatnan ma Malia Zemsmak Zosep egegat mamit ma imbi nen Zebediyet imbinan.

† 27:51: Keyet yan nan amnan nin ilak Kawawangamagen nep mebegalen pilin sokbeye.

*Zisas sekņan nanzan enzuņan bempewien
(Mak 15:42-47; Luk 23:50-56; Zân 19:38-42)*

⁵⁷ Âpme gasim beme an mânep milawatnaņ teman ņen kwitnaņ Zosep mkaņan kwitnaņ Ali-matia ek kekok Zisasiyet nemuņan mamtan egan koti

⁵⁸ Pailetmagen meti Zisas sekņan mmet be-mbeyet yanķwesime Pailelan kasa kuku anene ekņenan Zisasiyet sekņan ke Zosep sasayelen diindoye.

⁵⁹ Kekok mme Zosewan mtoti sanġum alakņan sumuņpeye.

⁶⁰ Kekok mpemti ikņanġalen sum alakņan penaņ nanzan palakņan keņan kakalimpeyeen keyet keņan Zisasiyet sekņan bempemti nanzan teman ņen wililime meti sum zetnaņ bekek tapme mege.

⁶¹ Âpme Malia Makdala mkaengatnaņ ma Malia ņen egelan zimoselit sumeset ektapmambun.

Kasa kuku an ekņenan sum damuņ tabien

⁶² Âpme mseņan Sabat tagoņgo kan beye keyet sâpe sâpe bumbu an ņeņan ma Palisi ekņenan Pailetmagen meti ondekti

⁶³ ekņenan pigok zewien, “Amobotnaņ, an dâsukitoņ egaņ alik mamtanen zet kapigok zeye, ‘Bet mulup mimi tuk delaņ zeme neņ ewe belak zem wabap.’ Kekok zeye ke nin nânup.

⁶⁴ Keyepmti mulup zet indamane sum ek-damuņ mtapme bet mulup mimi tuk bewe. Mneti nembraņane ekņenan meti sekņan kambu mk-wawebepgat ma am ekņenan gakikiengatnaņ belak zem walep koke zewepmagengat ke damuņ

mbanup. Zet alik mamti zeye keyañ dâsuki penañ bein keyañgulak zet dâsuki teman penañ bam sokbesâpm keyañ dâsuki kukñangat ke sebempesâpm.”

⁶⁵ Zet ke kasa kuku ekñenan zeme Pailelan ekñengat kapigok zeye, “In kasa kuku an notnan indatetimti sum weyañti penañ damuñ mseip.”

⁶⁶ Kegok zeme ekñenan met sum weyañti damuñ mimiyele kasa kuku an indemti nanzañ sekekek ke welime mekindiñ zeme tegañ melim kwalim mbien mneti amnan tek ke mpemti kambu mmeseipmagen nâmti piliñ zampewien.

28

Zisasiyan gakikiengatnan wage (Mak 16:1-10; Luk 24:1-12; Zân 20:1-10)

¹ Âpme Sabat tagonjo kan delan zeme msejan Sonda tambunan msat tapmsame msame Malia Makdala mkaengatnanmak Malia ñen kemak Zisasiyelen sum eksât mebun.

² Âpme Amobotnanngalen ensel ñenan kulu-
luñengatnan kwatoge keyepm mâkinan teman memendepmak mge. Ensel keyañ kwatoti sumen ke meti nanzañ sekekek mââtâpemti keyet dukñan totapmanje.

³ Ensel ek sepeman ambeyak nembon ma sâk miayakñan satnan leñganañ penañ.

⁴ Âpme kasa kuku damuñ tabien ekñenan egat kiñgagat omba mti selin belin omba wendime katik katik sim gakikiñanok msalen tokutumti wembien.

⁵ Kegok mme enselan imbi egegat pigok zeye, “It kiŋgagapiŋ. Ke neŋ nâŋap, it Zisas tewen kukunaj egat tatimalup.

⁶ Ek kapi ku tazin. Ek itnanaj zeyenok belakzem walep. Pien koti munduman bewienen egit.

⁷ It sakwep kapiyak meti nemunane pigok diindoseip, ‘Eklak gakikiengatnan walep. Mti egan neŋaj bemindemti Galili msalen alak mezin in ke meti ekseip!’ In neŋ zet diindowan ke nâit!”

⁸ Kegok mti egelan kiŋgagat ma oloŋen temakwep nâmti sum sakwep katikpemti nembane ningat zapat dinndosât winde bembenak mebun.

⁹ Âpme Zisasiyan eget memendepmak idaikti diidoŋe, “Tambunan penaŋ, keŋ sewakjan itmak tasem.” Zeme egelan ekmagen koti setnan ambepumti sesewatsawun.

¹⁰ Kegok mmalut Zisasiyan egegat diidoŋe, “It ku kiŋgalit. It meti nembane ekŋengat zemalut eknenaj Galili daen meti ke menaikbep.”

Kasa kuku eknenaj damuŋ tabien keyet zapat mbien

¹¹ Âpme imbi egelan selen tapmepmalu an kasa kuku sum damuŋ tabien eknenmagengatnan notnanaj gilik zemti Zelusalem mka teman meti sâpe sâpe bumbu an neŋaj eknen kwitnan kwitnan sambe sokbeye keyet zapatnan mbien.

¹² Zapat ke mme sâpe sâpe bumbu an neŋaj eknenaj nâmti sesewat mka temanalen an damuŋ eknenmak ondekti zet zemtâmpewien. Kegok mti kasa kuku eknen mânep makukunan teman penaŋ indamti

¹³ pigok zewien, “In am pigok diindoseip, ‘Nin meluk tawemann nembrañeyañ tambuyet koti Zisasiyet sekñañ kambu mmelo.’

¹⁴ Âk Loma ekñengalen amobotñañañ zapat kapi nâsem beme nin ñep zemann nâsem. Âpme in keyet yayañ ku mseip.”

¹⁵ Kegok zeme kasa kuku ekñenañ nâme ñep beme mânewin timti zemâtâtindawienok zembien. Kok keyepmti zapat kapiyañ Zuda am ekñenmagen palakñañ beyeyañ pigogat ewe tazin.

*Zisasiyañ nemuñanemagen sokbemindaye
(Mak 16:14-18; Luk 24:36-49; Zân 20:19-23;
Nembayelen Muluwin 1:8)*

¹⁶ Âpme nembrañane 11 nin Galili msalen meti kalañ ñen Zisasiyañ iknãñ zemâtâtndaye ke mebenn.

¹⁷ Meti iknãñ aikbenn ya nembrañeyañ nin dundum sawennañgut notñañañ egañ gakikiengatñañ wage keyet keñ zut mbien.

¹⁸ Mme Zisasiyañ sokñañ koti zeye, “Winde sambe kululuñ keñan ma msat palen Kawawañañ neñ name delañ zenzeñañ.

¹⁹ Keyepmti in msat katan meti am sambe Kawawañgalen Zet Zapat Dolakñañ Penañ zikat indame nâgât nâmkiñpeme Kawawañ Bipm ma nâgât kwitnnan ma Emetak Teñ ningat kwitnnan tu zulutindewep.

²⁰ Mti neñ kwitñañ kwitñañ sambe zemâtâtindawan ke gawepupuyelen kekok zikat indawep. Âpme neñ zema nâit, neñ kan katan

inmak kwesiŋ kwesiŋ mamti tapmanepema kan
delan zenzeŋaŋ bewe.”

Kawawangalen Tâtâ Alakŋaŋ
The New Testament in the Nabak Language of Papua
New Guinea
Nupela Testamen long tokples Nabak long Niugini

copyright © 1988 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Nabak

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures. Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2016-08-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 31 Aug 2023

ea68a902-358a-5c72-82de-a583fc4809e7